

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО»**

Факультет богословських і гуманітарних наук

Кафедра богослов'я

УДК 271.4(477.85)"1821/2023"-043.86

НАГІРНЯК Іванна Михайлівна

**ВНЕСОК ХРАМУ УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В
ІНСТИТУЦІЙНУ РОЗБУДОВУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ УГКЦ (1821 – 2023 РР.)**

Магістерська робота на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
за спеціальністю 041 «Богослов'я»

Науковий керівник:
кандидат історичних наук
доцент соціально-гуманітарних
дисциплін
Маслій Ольга Данківна

м. Івано-Франківськ
2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Відновлення Греко-католицької церкви на Буковині у ХІХ ст	14
1.1. Заснування парафії святого апостола Тадея.....	14
1.2. Релігійна громада святого апостола Тадея у складі Буковинського деканату – перша половина ХІХ ст	24
РОЗДІЛ 2. Розвиток парафіяльного життя у другій половині ХІХ ст. до 1946 р	34
2.1. Греко-католицька громада храму святого апостола Тадея у складі Станиславівської єпархії.....	34
2.2. Церква святого апостола Тадея на початку ХХ ст	54
2.3. Розвиток парафіяльного життя в період з 1918 – 1946 рр.....	71
РОЗДІЛ 3. Храм Успіння Пресвятої Богородиці в період 1989 – 2023 рр.	82
3.1. Греко-католики Буковини на шляху до легалізації Церкви у 1989 р ...	82
3.2. Парафія Успіння Пресвятої Богородиці у складі Коломийсько- Чернівецької єпархії (1993 – 2017 рр.)	97
3.3. Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці - центр Чернівецької єпархії.....	113
ВИСНОВКИ.....	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	144
ДОДАТКИ	152

ВСТУП

Українська греко-католицька церква (далі – УГКЦ) сягає давніх часів своїх витоків та впродовж багатьох років займає провідну роль в житті українського народу. Переживши на шляху свого розвитку чимало історичних подій та випробувань Церква невтомно йде пліч-о-пліч зі своїм народом, підтримуючи його у всіх сферах життя. УГКЦ завжди була двигуном формування історико-культурних традицій, просвітницької діяльності, духовного та національного збагачення своїх вірних. В її історії були злети і падіння, періоди розквіту та занепаду, проте перебуваючи у стані постійного «чування» вона з готовністю приймала будь які виклики та швидко реагувала на всі реалії часу чи то в минулому, чи в сьогоденні.

«Наша Церква ніколи не була державною Церквою, не мала інструментів гноблення. Її єдиним захистом, єдиною опорою, єдиною силою і єдиною владою був Господь Бог, живий Христос, померлий і воскреслий навіть у тілі нашої Церкви», – сказав Блаженніший Святослав Шевчук у своєму зверненні до вірних буковинського краю 18 листопада 2017 р. під час здійснення обряду інтронізації нового Чернівецького єпископа Йосафата Мощича¹.

Храм Успіння Пресвятої Богородиці в м. Чернівці, який став осередком правлячого єпископа Чернівецької єпархії Йосафата Мощича має свою двохсотлітню історію, в якій відображений величезний спектр національно-духовного життя українців буковинського краю. УГКЦ на Буковині, долаючи всі перешкоди та труднощі, пройшла нелегкий шлях до утвердження своєї самобутності та збереження своїх прав. Церква завжди брала активну участь у всіх суспільно-громадських заходах краю, була генератором різних прогресивних ідей, всіляко підтримуючи своїх вірних.

Так є і сьогодні. УГКЦ чуває разом зі своїм народом у цей непростий для України час. Священники греко-католицької церкви є військовими капеланами,

¹ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.84.

волонтерами, які дбають як про духовне, так і матеріальне збагачення кожного українця, який опинився зараз у скруті.

Актуальність проблеми. Храм Успіння Пресвятої Богородиці – це велична споруда, окраса буковинського краю, місце зустрічі багатьох українців, які горять любов'ю до Бога, держави, плекають в собі морально-духовні та патріотичні цінності. Дослідження даного питання дає можливість поглянути через призму двохсотлітнього проміжку часу на історію становлення та розвиток парафії Успіння Пресвятої Богородиці. Ближче познайомитися з постатями буковинських священнослужителів, меценатів, які зробили великий особистий внесок у розбудову парафіяльної структури храму. Аналізуючи їхню діяльність, відданість, самопожертву прослідковується тяглість минулого з переходом в сучасність.

Сьогодні як ніколи треба вивчати та заглиблюватися в історію Української держави, краю, історію Церкви, для того, щоб перейняти для себе досвід, вміння та навички як втриматися в часі, як відстояти свою незалежність, віру на інформаційному, релігійному та побутовому просторі. Важливим чинником для парафіяльного розвитку Греко-католицької церкви на Буковині стало створення Чернівецької єпархії. Саме ця подія стала каталізатором подальшого піднесення Церкви, сприяла розширенню парафіяльної мережі.

Тому дослідження даної проблеми «Внесок храму Успіння Пресвятої Богородиці в інституційну розбудову Чернівецької єпархії (1821 – 2023 рр.) у магістерській дипломній роботі має важливе значення насамперед для представників молодого покоління, які цікавляться історією української держави, церкви та прагнуть стати будівничими нової епохи, знаючи цінність миру, свободи слова, віросповідання.

Дослідження «Внесок храму Успіння Пресвятої Богородиці в інституційну розбудову Чернівецької єпархії УГКЦ» реалізоване, зокрема, в контексті комплексної теми кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Науково-дослідного інституту історії Церкви та Науково-дослідного інституту канонічного права Івано-Франківської академії Івана Золотоустого

«Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в персоналіях» (затвердженої рішенням Вченої ради Академії, протокол № 2 від 15.09.2022 р.)², а згодом, 26 червня 2023 р., отримала також державну реєстрацію в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ, № 0123U103003)³.

Об'єктом даного дослідження є катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці в структурі Чернівецької єпархії Івано-Франківської митрополії Української греко-католицької Церкви.

Предметом дослідження є історичний розвиток і трансформація організаційної структури, парафіяльна мережа та персональний склад духовенства катедрального храму Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці в структурі УГКЦ у 1821–2023 рр.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1821–2023 рр. При цьому нижня хронологічна межа – це дата фактичного створення парафії святого апостола Тадея, яку згодом перейменують на храм Успіння Пресвятої Богородиці, а верхня хронологічна рамка – це сьогодення храму Успіння Пресвятої Богородиці та його функціонування уже в структурі новоствореної Чернівецької єпархії. Щоправда, для комплексного розуміння специфіки становлення парафії святого апостола Тадея звернемось до більш раннього періоду – кінця XVIII ст., тобто з моменту інкорпорації Буковини до складу Австрійської імперії Габсбургів, в якій сформувалась структура Буковинського деканату.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію колишнього Буковинського деканату в складі Львівської архієпархії Галицької митрополії УГКЦ, зокрема парафію св. ап. Тадея, а згодом Успіння Пресвятої Богородиці

² Концепція науково-дослідної діяльності Інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. *Івано-Франківська академія Івана Золотоустого*. URL: <http://www.ifaiz.edu.ua/naukova-robota/institut-istorii-tserkvy.html> (дата звернення: 01.11.2022).

³ В УкрІНТЕІ зареєстровано науково-дослідну тему «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах» // Кафедра історії України та методики викладання історії. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/2023/07/03/v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pam-iat-istoriia-uhkts>; В УкрІНТЕІ зареєстровано науково-дослідну тему «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах» / Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. Дата оновлення: 27.06.2023. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/1112-v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pamiat-istoriia-uhkts-v->; Реєстраційна картка НДДКР / Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. URL: <http://ifaiz.edu.ua/images/pdf/iic/reestr-kartka-nddkr-iic.pdf>.

м. Чернівці. У березні 1885 р. була створена Станиславівська єпархія, єпископом якої був призначений отець Юліан Пелеш. Оскільки Буковинський деканат чисельно збільшився і стало важко ним управляти для кращого управління церковними структурами ГКЦ на Буковині у 1895 р. було прийняте рішення створити два нові деканати Чернівецький та Сучавський, які входили до новоствореної Станиславівської єпархії. Парафія храму Успіння Пресвятої Богородиці увійшла до складу Чернівецького деканату, який об'єднав в собі дев'ять парафіяльних осередків та на період його створення налічував 15 561 вірних⁴.

В період румунської окупації 1918 – 1940 рр. всі греко-католицькі парафії буковинського краю знову були об'єднані в один Буковинський деканат.

Метою даної магістерської роботи є комплексне всебічне висвітлення історичного розвитку структур, парафіяльної мережі та персоналій духовенства храму Успіння Пресвятої Богородиці Чернівецької єпархії в умовах панування різних державних систем, зокрема в часи Австро-Угорської імперії, румунського та радянського окупаційного режиму, а також відродження та розвиток Церкви у новітні часи української державності.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні **завдання дослідження**:

- дослідити передумови відновлення ГКЦ на Буковині та заснування парафії св. ап. Тадея на початку XIX ст.;
- простежити розвиток парафіяльного життя у другій половині XIX ст. до 1946 р.;
- висвітлити функціонування храму Успіння Пресвятої Богородиці в період 1989 - 2023 рр.

Методологічні засади дослідження. В процесі наукової роботи використано наукові принципи об'єктивності та історизму, загальнонаукові методи – аналізу і синтезу, індукції та дедукції, систематизації, узагальнення та

⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С. 36.

класифікації, конкретно-наукові методи: хронологічний, діяхронний (періодизації), порівняльно-історичний, мікроісторичного аналізу, біографістики та усної історії.

Використання методологічного інструментарію дослідження:

- принцип об'єктивності допоміг у пошуку та підборі інформаційної джерельної та історіографічної бази, критичний аналіз якої допоміг з'ясувати та систематизувати основну інформацію, що дало змогу цілісно відобразити об'єкт дослідження – внесок катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці в розбудову Чернівецької єпархії Івано-Франківської митрополії Української греко-католицької церкви;

- принцип історизму допоміг у розгляді всіх історичних явищ, фактів та подій пов'язаних із становленням та розвитком парафіяльного життя ГКЦ на території буковинського краю в різні часи та епохи, зокрема в період панування Австро-Угорської імперії, румунської та радянської окупаційної влади;

- методи аналізу та синтезу були застосовані для дослідження структури діяльності ГКЦ на Буковині в загальному вимірі, відображаючи тяглість історичних подій протягом двох століть. Також було здійснено більш глибокий аналіз розвитку чернівецького храму Успіння Пресвятої Богородиці, його вплив та наслідки на суспільно-політичне становище в краї;

- під час написання магістерської роботи було застосовано методи індукції та дедукції, які допомогли у процесі викладення думок та фактів від незнання певної інформації до її пізнання. Метод індукції допоміг здійснити перехід від знання окремих фактів про історичні умови становлення греко-католицької громади на Буковині до їх узагальнення, а методом дедукції було проаналізовано знання загальних закономірностей та підведено їх до розгляду окремих складових даного питання, таких як ознайомлення із персоналіями духовенства, вірних, мирянських спільнот та рухів;

- метод систематизації допоміг у групуванні всіх опрацьованих джерел, матеріалів, історичних фактів у єдину цілісну систему, що дало можливість об'єктивно висвітлити поетапно парафіяльне життя громади храму Успіння

Пресвятої Богородиці м. Чернівці, персоніфікувати портрети діючих душпастирів, які служили на парафії протягом 1821 – 2023 рр.;

- метод узагальнення допоміг у процесі наукового пізнання зафіксувати загальні ознаки та властивості функціонування структури ГКЦ в непростих умовах реалій XIX та XX ст., а також основні аспекти відродження Церкви після катакомбного періоду;

- метод класифікації посприяв у процедурі комплексного впорядкування всіх зібраних матеріалів за їх спільними характеристиками в цілісну систему, що дало змогу послідовно та впорядковано викласти основні етапи становлення та розвитку парафіяльної структури храму Успіння Пресвятої Богородиці;

- хронологічний метод дозволив відтворити всі події та явища історичного процесу формування та створення парафіяльної мережі ГКЦ на теренах буковинського краю, подати їх у чіткій хронологічній послідовності, починаючи від 1821 до 2023 рр.;

- діахронний метод та метод періодизації використано для виокремлення основних етапів, подій із парафіяльного життя храму Успіння Пресвятої Богородиці, діяльність греко-католицьких душпастирів, розвиток парафіяльних братств та рухів крізь призму різних суспільно-політичних змін, які відбувалися протягом досліджуваного періоду;

- порівняльно-історичний метод – допоміг проаналізувати та порівняти функціонування греко-католицьких громад в часи правління різних державно-політичних структур, а саме розвиток релігійного життя парафії у складі Буковинського деканату першої половини XIX ст., становище парафіяльного життя у другій половині XIX ст. до початку 1946 р. Останнім періодом дослідження є час легалізації та відродження УГКЦ на Буковині. Цей період пов'язаний з функціонуванням релігійного життя у складі двох єпархій Коломийсько-Чернівецької (1993 – 2017 рр.) та Чернівецької єпархії, створеної 18 листопада 2017 р.;

- метод мікроісторичного аналізу допоміг розкрити та дати оцінку окремим епізодам із життя священників, які служили на парафії та доклали неабияких

зусиль для підтримки греко-католицької церкви на Буковині. Особливо цінним у дослідженні виявився щоденник отця-декана Келестина Костецького, який допоміг дізнатися багато дрібних деталей із парафіяльного життя греко-католицької громади у Чернівцях⁵.

- метод біографістики допоміг скласти історичні портрети великої кількості душпастирів, ознайомитися з їхніми бібліографічними даними та описом життєвої діяльності на місці їхнього служіння з 1821 – 2023 рр.;

- метод дослідження усної історії був використаний опосередковано при опрацюванні раніше записаних спогадів владики Павла Василика, єпископа Коломийсько-Чернівецької єпархії⁶, матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії.⁷ Також здійснено особисте інтерв'ювання з владикою Йосафатом Мощичем про стан розвитку парафіяльного життя катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці в реаліях сьогодення⁸.

Окреслена сукупність методів дала змогу об'єктивно та всебічно підійти до проблеми дослідження історичного аспекту та розвитку парафіяльної структури храму Успіння Пресвятої Богородиці.

Матеріали дослідження. Інформаційна база досліджень складається з двох груп джерел: історичних та історіографічних. До першої групи джерельної бази відносяться шематизми, матеріали з архівних документів. До групи історіографічних джерел належать матеріали, які дозволяють здійснити історичний еккурс в історію розвитку храму Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ Буковини з 1821 – 2023 рр.

⁵ Костецький К. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. 192 с.

⁶ Василик П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. 61 с.

⁷ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії. 4 с.

⁸ Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощик) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. 5 с.

Основним джерелом інформації стали «Шематизми всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії»⁹, «Шематизми всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської»¹⁰, що зберігаються у фондах різних наукових бібліотек, архівів України та електронних репозитаріях¹¹. Сюди слід віднести також важливе джерело, яким став англomовний довідник «Історичний шематизм Львівської архієпархії(1832 – 1944 рр.)» о. Дмитра Блажейовського¹². Шематизми подають детальну інформацію про парафіяльну мережу храму Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці. Із цих статистичних збірників ми черпаємо біографічні відомості кожного душпастиря, який служив на парафії, його дату та місце народження, статус, дату дияконських та священничих рукоположень, місце його служіння, дату смерті.

До одних із важливих джерельних матеріалів слід віднести матеріали Державного архіву Івано-Франківської області¹³. Серед комплексної оцінки джерельної бази слід виділити збережений в музеї та пізніше опублікований у «Буковинському журналі» 1996 р. щоденник о. Келестина Костецького¹⁴, а пізніше упорядкований Н. Мизаком та А. Яремчуком і виданий під назвою «Записи душпастиря»¹⁵. У книзі висвітлено історію заснування та розвитку ГКЦ у Чернівцях, окреслюються проблеми міжцерковних взаємин на Буковині, успіхи Церкви в національно-патріотичному та духовному житті парафіян, драматичні події під час Першої світової війни. Великою цінністю є також

⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1882. Львів. 1882. 344 с.; 1883. 361 с.;

¹⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886. Станиславів, Річник І. 1886. XXXVIII+124 с.; 1892. XXIII+186 с.; 1895. XXIII+199 с.; 1898. XXIV+207 с.; 1899. XXIII+186 с.; 1900. XXXII+212 с.; 1901. XXIII+186 с.; 1902. XXXII+230 с.; 1904. XXIII+186 с.; 1905. XXIII+284 с.; 1906. XXVII+307 с.; 1907. XXVII+315 с.; 1909. XXVII+235 с.; 1910. XXIII+186 с.; 1911. XXVII+335 с.; 1912. XXIII+186 с.; 1913. XXVIII+337 с.; 1914. XXVIII+339 с.

¹¹ Шематизми Львівської Архієпархії. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shematyzm_Lvivskoi_arkhyieparkhii (дата звернення: 15.09.2023).

¹² Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т.1. Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 1004 с.

¹³ Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр. 3306. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. Т.ІІ. 199 арк.

¹⁴ Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її основання аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. 197 с.

¹⁵ Костецький К. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.192 с.

матеріали переписки о. Келестина Костецького, Івана Шиха¹⁶ з митрополитом Андреем Шептицьким.

Зі списку історіографічних джерел великою цінністю стали результати досліджень викладені у двох монографіях дослідників історії УГКЦ на Буковині Н. Мизака та А. Яремчука. У монографії «Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині»¹⁷ досліджено двохсотлітню історію розвитку Української греко-католицької церкви на Буковині, зокрема у Чернівцях, висвітлено її участь у плеканні християнських та національних ідей української нації. Витлумачено роль провідних подвижників УГКЦ у катехизації краян та духовно-культурному просвітництві буковинців. Переосмислено славетний і водночас драматичний період існування церкви в умовах Першої та Другої світових воєн, румунського, радянського окупаційних режимів, львівського «псевдособору» 1946 р., специфіки її функціонування у катакомбну добу та основні етапи відродження свящини у незалежній Україні.

У монографії Мизак Н., Яремчук А. «Нарис історії УГКЦ на Буковині»¹⁸ великою цінністю стали біографи близько трьохсот душпастирів, які служили і сьогодні трудяться на парафіях буковинського краю.

Для наукового дослідження сучасних подій, які відбуваються у житті парафіяльної громади храму Успіння Пресвятої Богородиці у м. Чернівці в умовах створення Чернівецької єпархії були застосовані в першу чергу інтерв'ю з владикою Йосафатом Мощицем, правлячим єпархом Чернівецької єпархії¹⁹, а також матеріали інтернет-ресурсів: сайти Катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці²⁰ та Чернівецької єпархії УГКЦ²¹.

¹⁶ Ших І. Історія Церковної Унії на 1904 Буковині від початку її заснування аж до 1901 року / І. Ших // Буковинський журнал. 2010. Ч. 2. С.124-127.

¹⁷ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. 320 с.

¹⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. 492 с. +4 с. іл.

¹⁹ За матеріалами інтерв'ю владикою Йосафатом (Мощицем) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії. 4 с.; Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощич) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юєр Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. 5 с.

²⁰ Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці. URL: <http://sobor.cv.ua/materi-v-molytvi> (дата звернення: 01.09.2023).

²¹ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/bog-die-navit-u-nayvazhchyy-chas-pandemiy-ta-viyny> (дата звернення: 24.10.2023); Історія єпархії. Чернівецька єпархія Української Греко-Католицької Церкви. URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php/> (дата звернення: 26.10.2023).

Опрацьовано ряд публікацій, статей, нарисів провідних істориків краю, зокрема праці М. Никирси²², І.Г. Чеховського²³, Г.М. Скорейко²⁴ та ін.

Наукова новизна роботи полягає у спробі автора зібрати та укомплектувати всі наявні матеріали джерельної та історіографічної бази, що дало змогу об'єктивно та детально прослідкувати історію ГКЦ на Буковині, зокрема шлях розвитку храму Успіння Пресвятої Богородиці, набуття його статусу катедрального собору, який став центром Чернівецької єпархії. Особистим внеском автора у поповнення джерельної бази стало власне дослідження та збір інформації щодо сучасного стану діяльності структури Чернівецької єпархії, а саме інтерв'ю з владикою Йосафатом Мощичем, який проаналізував здобутки душпастирського служіння, виокремив ознаки катехитичного розвитку, відзначив роботу мирянських спільнот, рухів, організацій. Владика поділився планами та сподіваннями на наступний рік²⁵.

Практичне значення роботи: даний матеріал може бути використаний на уроках історії рідного краю; для написання статей на релігієзнавчу тематику; а також на факультативах з історії. Зібраний матеріал може використовуватись для публікації краєзнавчих розвідок.

Апробацію частини результатів дослідження здійснено під час роботи звітних конференцій спеціалізованої кафедри.

²² Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. 452 с.

²³ Чеховський І.Г. Греко-католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: «Місто», 2020. С.74 - 82.

²⁴ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023); Скорейко Г.М. Греко-католицька і православна церкви на Буковині у кінці XVIII – на початку XX ст.: деякі аспекти протистояння. Матеріали V Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. У двох томах. Том 1: Історія України. Краєзнавство. Чернівці: Книги-XXI, 2005. 486 с.; Скорейко Г.М. Греко-католицька церква на Буковині у кінці XVIII – на початку XX ст.: проблема конфесійної національної і політичної самоідентифікації/ Скорейко Г.//Культури та релігії в історичній Буковині. Ретроспектива та перспективи розвитку /Culturi si Religii in Bukovina istorika. Retrospektiva si perspective ale dezvoltarii Cultures and Religions in the Historikal Bukovina/ Retrospections and perspectives of Development.-Cluj-Napoca, 2011. С.75 - 89.

²⁵Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощич) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. 5 с.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 97 найменувань, одинадцять додатків. Загальний обсяг роботи становить 166 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ВІДНОВЛЕННЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА БУКОВИНІ У ХІХ СТ.

Витоки становлення Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ) на Буковині в складі Австрійської імперії супроводжувалися постійним міжконфесійним протистоянням з боку як місцевої верхівки влади, так і представників Православної церкви. В першому розділі даної роботи маємо на меті висвітлити історичний розвиток становлення Греко-католицької церкви на теренах буковинського краю в кінці XVIII – першій половині ХІХ ст., показати створення парафіяльної мережі в складі Буковинського деканату, розкрити роль та вплив греко-католицького духовенства на формування самобутнього українського суспільства шляхом розвитку місійної діяльності.

1.1. Заснування парафії святого апостола Тадея

У часи Київської Русі землі Буковини належали до Галицької єпархії. У 1303 р. Галицька єпархія отримала статус Галицької митрополії, до якої відповідно входила територія буковинських земель. Християнство тут ширилося за слов'янсько – візантійським обрядом. Місцеві парафії до початку монголо – татарської навали входили до складу Галицького пониззя, а вже пізніше до Карпато-Дністровського межиріччя. Після того, як Галицько-Волинське князівство розпалося, територія Буковини увійшла до складу Молдавського князівства. В основному тут мешкали східні слов'яни та східні романці, які сповідували православ'я. Їх називали волохами, а віру їхню волоською (православною). Саме ця конфесія мала панівне становище в Молдавському князівстві, а відповідно на Буковині, на відміну від Галичини, яка до 1772 р. входила до складу Речі Посполитої та Трансільванії, територія якої з 1687 р.

перебувала під владою Габсбургів, де проживали в більшості прихильники церковної унії, яких називали русинами, як синонім до слова «греко-католики»²⁶. Після прийняття Берестейської унії (1596 р.) більшість українських та білоруських єпископів ухвалили рішення про відновлення єдності з Римокатолицькою церквою. Львівська єпархія, яка включала в себе галицькі землі, визнала свою приналежність до унії у 1700 р. Цього ж року у Трансільванії теж було визнано акт про унію і вже згодом греко-католики становили близько 45% населення. Ситуація на Буковині була незмінною, місцеве населення і надалі сповідувало православ'я, дотримуючись всіх приписів прадідівської віри²⁷.

В кінці XVIII ст., коли буковинський край опинився у складі Австрійської імперії (1774 р.), відбулися великі зміни в його етнічних та конфесійних процесах. На Буковину почали масово переселятися представники різних етнічних культур, внаслідок чого зросла багатоконфесійність. За поляками, українцями та німцями укріпилася католицька та протестантська конфесії. Разом з євреями розповсюдився юдаїзм. Українці, які іммігрували на буковинські землі з Галичини, та румуни, що переселилися з Трансільванії, принесли з собою греко-католицьке віросповідання. В часи австрійської доби ГКЦ мала назву «руська», тобто українська, а православні румуни називали себе волохами²⁸. Чисельність різних конфесій зростала досить швидко. Найчисельнішою із них була православна або, як її ще називали греко-орієнтальна²⁹.

Після реформи 1781 -1783 рр. австрійський уряд не втручався у церковні справи, хоча в реаліях Православна церква завжди знаходилася під пильним контролем держави і всі свої церковні справи мала погоджувати з м. Віднем. Це й не дивно, оскільки більшість буковинського населення (80%) було православного віросповідання. Вагомий вплив на таку ситуацію мало й те, що

²⁶Буркут І.Г. Роль Греко-католицької церкви в етнодиференційних та етноконсолідаційних процесах на Буковині(XVIII-XIX ст.) *Itinerarii culturale* (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006. С.50.

²⁷ Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Люблін, 1991.С.158.

²⁸ Чеховський І.Г. Греко-католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: «Місто»,2020. С.74.

²⁹ Келестин Костецький. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.12.

Буковина знаходилася на кордоні з православною Російською імперією та межувала з Румунією, де православ'я було теж домінуючою конфесією.

Відносини між буковинськими православними та уніатами не завжди склалися успішно. Становлення та розвиток ГКЦ тісно перепліталися з місцевим православ'ям та католицизмом. Східний обряд робив її близькою до православного віросповідання, а приналежність до Ватикану стало основою до протистояння у міжконфесійних відносинах з Православною церквою.

На початку XIX ст. українці, вихідці з Галичини, почали масово іммігрувати на Буковину. В основному це були звичайні селяни, змучені та пригноблені польським гнітом. Пізніше, після Першого поділу Речі Посполитої, коли Галичина та Буковина приєдналася до Австрійської імперії в якій не існувало рекрутської повинності, галичани тікали сюди, оскільки становище селян тут було на багато легшим. Вони поселялися в буковинських селах, не маючи можливості створювати свої осередки. Найбільшою їхня чисельність була в північній частині краю, в селах: Юрківці, Малий Кучурів, Буденець, Гаврилівці, Кам'яна, Кадубівці, Мамаївці, Заставна, Товтри, Лашківка та інші. З південної сторони Буковинського краю переселенцями з Трансільванії та Мармарощини були румуномовні греко-католики. Вони також хаотично заселялися по різних південних селах, таких як Остриця, Карапчів -на -Сіреті, Чудей та інші³⁰. Галицькі та румунські греко-католики, потрапивши на чужу їм територію, духовно занепадали, адже не мали змоги будувати свої церкви, та й священників, які б провадили духовний супровід, не було. Зустрівшись з великим протистоянням румунської волоської влади, вірні греко-католики були змушені відвідувати православні храми та молитися у них, крім того, що обряди не дуже різнилися, традиції та звичаї були подібними і близькими³¹.

З часом кількість віруючих греко-католицького віросповідання зростає настільки, що влада почала вбачати у цьому свої політичні інтереси. Уряд

³⁰Три поділи Польщі та доля українських земель. URL:<http://ru.osvita.ua/vnz/reports/history/33103/> (дата звернення: 12.09.2023).

³¹Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її основання аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.157.

Австрійської імперії, декларуючи свою опіку над католицькими вірними у своїх провінціях, дуже часто маскував свої істинні державні інтереси. Апостольська столиця, у свою чергу, теж мала плани щодо покатоличення Буковинського краю, використовуючи для цього греко-католицьких переселенців з Галичини та Трансільванії. Папський Нунцій Йозеф Гарампі, як представник Ватикану у м. Відні, третього березня 1780 р. мав звернення до імператриці Марії Терезії з відповідною пропозицією, у якій йшлося про призначення на Буковину, у разі смерті, єпископа православного Доситея (прізвище невідоме), греко-католицького єпископа, а з ним і відповідних священників. Папський нунцій висловлював думку, що православне населення навіть не помітить підміни, оскільки ці два обряди ідентичні один одному. Але австрійський уряд відмовив у такій пропозиції, оскільки боявся бунту місцевих вірних, тому призначення уніатського єпископа відклалося на довший час³². Натомість від 20 жовтня 1781 р. був виданий патент про віротерпимість за яким Буковинська Православна церква набувала статусу однієї із державних церков Австрії. Тому політичні наміри щодо її заміни вже не мали сенсу. Такий крок віденської влади мав неоднозначні наслідки для греко-католиків цього краю, оскільки перед ними постало питання до якої ж юрисдикції вони мають себе відносити.

Проводячи дослідження про м. Чернівці, історик Р. Ф. Кайндль зафіксував, що чернівецькі греко-католики неодноразово зверталися до галицького намісництва з проханням призначити їм священника, оскільки кількість їхня збільшувалася і духовне життя потребувало змін³³. З таким самим питанням до австрійського імператора Франца II звертався і львівський митрополит Антін Ангелович³⁴. Підготувавши відповідний меморіал, він просив делегувати на Буковину священників, які б могли підтримати своїх вірних. Австрійський уряд намагався вивчити питання щодо забезпечення духовних потреб галицьких та трансільванських уніатів. Дане питання було винесене на обговорення

³²Буркут І.Г. Роль Греко-католицької церкви в етнодиференційних та етноконсолідаційних процесах на Буковині (XVIII-XIX ст.) *Itinerarii culturale* (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006. С.50.

³³ Ших І. Історія Церковної Унії на 1904 Буковині від початку її заснування аж до 1901 року / І. Ших // Буковинський журнал. 2010. Ч. 2. С.125.

³⁴ Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х т. Київ: Либідь, 2007. Т.1. С. 135.

четвертого квітня 1780 р. у Надвірній військовій раді у м. Відні. Цього ж року, окремою постановою, був виданий дозвіл на створення греко-католицьких парафій та будову церков у містечках Сереті, Сучаві, Садгорі, Чернівцях, Кимполунзі та Вижниці. Зі Львова священники Василіанського монастиря мали приїхати і служити на нових парафіях. Єпископ Герескул Радівецький насторожився і вбачав в таких діях посилення впливу католицизму на ситуацію у краї. Він написав листа від 18 серпня 1781 р. крайовому губернатору генералу Енценбергу і радив тому не займатися церковною проблемою греко - католиків, оскільки місцеве населення не було задоволене такою ініціативою «уніатів»³⁵. В цей час розпочалася війна з Наполеоном і питання надання греко-католикам храму, втратило свою актуальність та відтягнулося на певний проміжок часу.

У 1811 р. число греко-католиків суттєво збільшилося. У м. Чернівцях їх налічувалося близько 563 особи³⁶. На численні прохання вірних в липні 1811 р. до м. Чернівців від Львівської консисторії був направлений катедральний співробітник, місіонер отець Олексій Ступницький, під керівництвом якого постала перша греко-католицька парафія³⁷. Він відправляв Богослужіння в латинському костелі. Свою місійну діяльність отець Олексій розпочав з виїздів до населених пунктів буковинського краю, складаючи списки віруючих греко-католиків. Оцінюючи ситуацію, він вбачав велику потребу в розвитку місійного душпастирства серед населення. Він мав завдання, просвітити тих вірних греко-католиків, які перейшли до православ'я і повернути їх до батьківської віри. Так як дане питання все ж таки створювало напружену обстановку довколао. Олексій мав виконати своє завдання дуже обережно, щоб не викликати підозри у місцевого населення. Тому всі свої зібрані матеріали він відправив назад у консисторію, вказуючи на те, що на Буковині потрібно створити не одну

³⁵ Келестин Костецький. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.13.

³⁶ Келестин Костецький. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.13.

³⁷ Воробкевич Бенедикт. Українська греко-католицька Церква на Буковині. Рукопис. Серет. С.10.

парафію, а як мінімум три або чотири³⁸. Отець О. Студницький перебував на Буковині не довго, наприкінці року він повернувся до Львова.

У 1812 р. до м. Чернівців приїхав священник о. Василій Терлецький теж зі Львова, який служив на парафії до 1819 р. Він був призначений для катехизації греко-католицьких учнів гімназії. Пізніше прибув ще один священник о. Гавриїл Дубовицький з церкви святих Петра і Павла зі Львова. Він був призначений на допомогу катехитові о. Василію, який не в змозі був поєднувати різні служіння³⁹. Основним його завданням було не допустити перехід буковинських греко-католиків до Православної церкви, тобто «схизми». Нарешті, австрійським урядом за підписом цісаря Франца II було видано розпорядження навесні 1812 р. і створено наказ утворити в містечках Чернівцях, Качиці та Сиреті греко-католицьке душпастирство. Була створена чернівецька парафія, до складу якої входили громади місцевостей Глибокої, Садгори, Заставни, Серету й Великого Кучурова⁴⁰.

Організаційні питання на жаль рухалися не швидко. Через рік у 1813 р. до Чернівців з м. Надвірна приїхав отець Стефан Лежогубський, який був призначений місцевим капеланом. Служіння його тривало один рік і дев'ять місяців. Після нього в 1814 р. направили отця Теодора Лаврецького, який виконував функції священника та був іменований першим деканом Буковинським. Народився о. Теодор 1755 р. у м. Сянок (сьогодні Підкарпатське воєводство Польщі). Був одружений, мав сина Антіна, який теж в майбутньому став священником. Своє служіння у м. Чернівцях виконував із 1 жовтня 1814 по 13 листопада 1833 рр.⁴¹ У фондах Чернівецького обласного художнього музею зберігається його портрет, створений пензлем невідомого художника⁴² (див. Додаток А).

³⁸ Воробкевич Бенедикт. Українська греко-католицька Церква на Буковині. Рукопис. Серет. С.11.

³⁹ Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її оснований аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.158.

⁴⁰ Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її оснований аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.134.

⁴¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С. 246.

⁴² Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її оснований аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.137.

У Державному архіві Чернівецької області, в матеріалах про призначення греко-католицьких священників, знаходимо ще деякі цікаві факти з біографії о .Т. Лаврецького. З них дізнаємося, що отець до приїзду в Чернівці мав 13-ти річний досвід священства, здобув певні знання з богослов'я, філософії та мови. Успішно здав іспити з цих предметів, тимчасово перебував на посаді директора школи, а також мав право вести уроки катехизації⁴³. Отець був дуже освіченою людиною і ділився своїми знаннями з вірними. Він відвідував всі діючі парафії, знайомився з ними, вивчав побут та життя їхніх мешканців, активно впроваджував свою місійну діяльність. Також неодноразово, писав звернення про надання приміщення під каплицю для богослужінь⁴⁴. Завдяки його старанням у 1820 р. було розпочате будівництво першого греко-католицького храму. За своїх 18 років душпастирського служіння число греко-католиків зросло з 563 на 700 осіб⁴⁵.

Попри те, що були призначені греко-католицькі священники для служіння і здавалося немає перешкод для розвитку парафіяльної мережі, окружна адміністрація всіляко блокувала розвиток ГКЦ. Важким було питання фінансування священників, а також відсутність земельних ділянок для будівництва храмів.

У ті часи, коли Чернівецька парафія ще тільки формувалася і не мала своєї церкви, українським греко-католикам доводилося відвідувати римо-католицький костел Воздвиження Чесного Хреста. Богослужіння відбувалося збоку, на невеликому вівтарі Успіння Пресвятої Богородиці. Був встановлений графік відправлення богослужінь для українських та польських віруючих. Українські греко-католицькі священники служили Літургію зранку о 8-й годині, потім всі розходилися і відправлялася римо-католицька меса. Інколи це створювало непорозуміння та певні незручності між духовенством та віруючими двох

⁴³ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці : Золоті литаври, 2008. С.185.

⁴⁴ Ших І. Історія Церковної Унії на Буковині від початку її заснування аж до 1901 року. І. Ших . Буковинський журнал. 2010. С.124–127.

⁴⁵ Келестин Костецький. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.

релігійних гілок. Тому все більше і більше поставала потреба у будівництві свого власного храму⁴⁶.

У 1820 р. Тадей Туркул, багатий чернівецький землевласник, віддав під забудову храму велику земельну ділянку, передавши її у власність ГКЦ. Також пожертвував чималі кошти на будівництво храму та парафіяльного будинку в м. Чернівці⁴⁷. У «Буковинському журналі» у статті о. Валерія Сиротюка «З історії громади Собору Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців» знаходимо цікаві відомості про рід пана Тадея Туркула. Рід Туркулів бере свої витoki ще за часів Молдавського князівства. Його члени належали до руської партії молдавських бояр, які виступали проти приєднання їхньої землі до Османської імперії. Пізніше у XVII ст. Туркули були учасниками воєнних подій на боці антитурецької коаліції. На теренах галицької землі цей рід появився у 1670 р. У час, коли були відновлені козацькі полки, Костянтин Туркул очолював козацьке військо. Тадей Туркул був одним із найзаможніших буковинських бояринів. У родині Туркулів благодійні справи завжди займали вагоме місце. Під їхнім меценатством знаходилися монастирі в Путні, Сучаві, Вижицькому скиту. Тому пан Тадей ніколи не жалів коштів на храми, продовжуючи справу своїх родичів⁴⁸. Наприкінці свого життя він зробив ще одну велику справу, склавши заповіт 11 березня 1813 р., в якому все своє рухоме і нерухоме майно передавав у власність греко-католицької парафії. Маючи у своїй власності корчму в Чернівцях, Тадей Туркул теж заповів її греко-католикам, з умовою, що на виручені кошти від її продажі буде збудований перший греко-католицький храм. Також за заповітом була передана велика сума коштів у розмірі 4000 флоринів на будинок для бідних. Інша частина грошей була пожертвована на будівництво дерев'яної церкви в селі Глибоці⁴⁹.

⁴⁶ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.186.

⁴⁷ Мельник І. CZERNOWITZ: історичні вулиці, будинки та видатні особистості: урбаністичні есеї/Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці: Друк Арт, 2015. С.81.

⁴⁸ Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.173.

⁴⁹ Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.173.

31 травня 1820 р. був закладений самим жертводавцем та освячений наріжний камінь фундаменту майбутньої чернівецької святині. Всі будівничі справи взяв на себе підприємець Франц Росбах. Будівництво тривало не довго, на початок червня вже всі будівельні роботи були завершені. 10 червня 1821 р. в Неділю Зіслання Святого Духа на вулиці Руській був зведений гарний кам'яний храм. Церква отримала назву на честь святого апостола Тадея, покровителя та патрона самого Тадея Туркула⁵⁰.

Наступного дня вірні ГКЦ здійснили процесійну ходу, приурочену перенесенню осідку з римо-католицького костелу до новозбудованого греко-католицького храму. У процесії взяли участь і вірні латинського обряду, які радо підтримували весь цей час «буковинських уніатів» та щиро раділи за своїх співбратів по вірі. Парохом храму був о. Теодор Лаврецький, який прослужив в Чернівцях аж до 1833 р.⁵¹

Завдяки опису та характеристиці церкви, які збереглися в Державному архіві Чернівецької області ми маємо можливість дізнатися який вигляд мала перша греко-католицька святиня. «Крита дранкою, вимощена кам'яними плитами, вміщує 500 осіб, має довжину 16 градусів 3 хвилини, ширина, що є також нефом церкви, має 7 градусів. Споруда має хрестово-вежову систему. В її основу покладено хрест. Церква має велику вежу, яка покриває головний вівтар, над двома малими вівтарями підносяться дві інші вежі. Над центральною вежею ще один хрест. Церква має тільки один вхід»⁵².

Вірні греко-католицької громади писали клопотання до Галицького намісництва про дозвіл добудувати до храму тамбур. У грудні 1823 р. було дозволено здійснити добудову. Всі будівничі справи на себе знов взяв, раніше згаданий, підприємець Франц Росбах⁵³.

⁵⁰ Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.175.

⁵¹ Нарис з історії парафії Собору Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. URL: <http://sobor.cv.ua/istorychnyy> (дата звернення: 10.06.2023).

⁵² Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.185.

⁵³ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.185.

Кресленням вівтаря займався сам о. Теодор Лаврецький. Розписував іконостас, вівтар та бічні вівтарі художник (ім'я невідоме) Шингалевич. Прикрашав розписи майстер із с. Жадова Андрієш Тарнавський. Іконостас виготовлений із липи, був дуже гарно вирізьблений. Складався із середніх царських воріт, двоє бокових воріт, а також мав два верхні і нижні крила. На самому іконостасі були зображені образи «Богоявлення», «Тайна вечеря», «Народження Христа» та інші намальовані художником (ім'я невідоме) Фолаковським⁵⁴. Архітектура храму побудована у стилі пізнього європейського класицизму ампір. Цей стиль відноситься до пізнього класицизму західноєвропейської архітектури та мистецтва. Започаткований він у Франції на початках XIX ст. Він зовсім не був притаманний буковинським храмам, тому часто поставало питання яким чином цей стиль потрапив до чернівецької ГКЦ. Відомо, що в стилі ампір були побудовані палаци міст Батурин, Кваринці, Чернігів. Це підкреслювало національно-європейську ідентичність Греко-католицької церкви, яка була завжди містком до єднання Сходу і Заходу. У своїх нарисах Марія Никирса дуже трепетно описує чернівецьку святиню: «Чиста, весела, скромна, стремуща до цілі, порядна і чесна наша церковця, а крім того, й рідкої ніжності. Вона найкраща фасада у Чернівцях, яку я знаю»⁵⁵ (див. Додаток А). Вулиця, яка вела від ринку, тобто центрального майдану міста, до новозбудованого храму назвали «Руська», що походило від назви «Руська церква», яка в сучасному значенні означає «Українська»⁵⁶.

Для будівництва самого храму, його оздоблення, а також для придбання церковного інвентаря завжди потрібні були чималі кошти. Очікувати допомоги від місцевої влади не було сенсу. Тому на допомогу приходили українські жертводавці, які щедро вносили свої пожертви у розбудову та окрасу свого, так довго очікуваного храму. Їхні імена та прізвища записані в архівних матеріалах: Йосип Москалюк, Тимофій та Катерина Гнатюк, Василь та Катерина Гринько,

⁵⁴Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С.115-116.

⁵⁵Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври. С.186.

⁵⁶Чеховський І.Г. Греко-католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: «Місто», 2020. С.77-78.

Олексій Слимак, Ганна Скипінська та багато інших. До списку жертводавців відносяться також родини Марії та Йоганна Струсів, Василя Сусідкієвича, Олександра Подольського, Михайла та Домни Пашковських, Штефана та Кароліни Самборських, Марчела Харінки та інші.⁵⁷

Посвятивши парафію святому апостолові Тадею вірні щиро молилися до свого покровителя, адже в умовах тогочасної дійсності українське населення, що проживало на теренах буковинського краю переживало нелегкі часи. Складні умови життя українського народу завжди спонукали вірних до молитви та посвяти себе Божому провидінню. «Прийди на поміч мені своїм могутнім заступництвом, бо ти маєш від Бога ласку приходити зі скорою поміччю тим, хто втратив всяку надію на порятунок», - читаємо в молитві до святого апостола Юди Тадея⁵⁸. Зі щирим серцем буковинські вірні греко-католики молилися до свого могутнього заступника, щоб він опікувався ними та захищав від усякого лиха.

Отже, ГКЦ своєю появою на Буковині засвідчила про незламний дух українців в цілому. Вона стала тією рушійною національно – духовною силою, яка взяла на себе обов'язок захищати та відстоювати права своїх вірних. Саме завдяки зусиллям перших священників та добродія Тадея Туркула 10 червня 1821 р. був освячений храм святого апостола Тадея. Священники сміливо проводили свою місійну діяльність, засвідчуючи цим свою вірність Церкві і людям. Самі буковинські вірні греко-католики також проявили і показали свою незламність та готовність боротися за своє місце, відстоювати себе, бути жертвними, наполегливими, та рішучими у прийнятті для них важливих рішень.

1.2. Релігійна громада святого апостола Тадея у складі Буковинського деканату - перша половина XIX ст.

⁵⁷Державний архів Чернівецької області (ДАЧО) Ф. 39, Оп.1, спр. 330. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. I том. арк.1-33.

⁵⁸Прийдіте поклонімся : молитовник. Львів, 1994. С. 34.

У житті новоствореної парафії розпочалося активне життя, а з ним клопітка та наполеглива праця. На плечі українських священників Теодора Лаврецького, Василя Терлецького та Теодора Никоровича лягла не проста місія повернення українців, які перейшли у православ'я до своєї Церкви. Часто їм приходилося виїжджати по селах, де проживали греко-католики і проповідувати там, закликаючи вірних повертатися до правдивої християнської віри. За це їх дуже не любили місцеві парохі, особливо румунські православні священники, які погрожували їм і перешкоджали їхній місійній діяльності. Проте греко-католицькі душпастирі, незважаючи ні на що, робили свою справу. В обов'язки католицьких душпастирів входило кожного місяця робити об'їзд усіх своїх сільських парафій⁵⁹.

На жаль, так і не вдалося знайти спільну мову з представниками Православної церкви. Звідусіль відчувалася перевага православних над греко-католиками. Це дуже яскраво було видно під час приїзду російського імператора Олександра I на Буковину. У жовтні 1823 р., перебуваючи у м. Чернівцях, була призначена зустріч з представниками місцевої влади та духовенством різних конфесій. Аудієнція мала розпочатися об 11-ій годині, натомість православний єпископ Чернівецько – Буковинської єпархії Ісая Балашескул віддаючи перевагу своїй конфесії, не вважав за необхідність попередити когось із католиків чи уніатів, прибув на зустріч з імператором о дев'ятій годині. Коли прибули греко-католики та римо-католики у чітко назначений час їм було відмовлено і сказано про те, що аудієнція вже завершилася. Після тривалих перемовин царський імператор вийшов до них, промовив декілька слів французькою мовою і обернувшись пішов геть⁶⁰. Цей випадок був великим пригніченням для всіх хто був свідком такої зневаги і зверхності як з боку православного оточення, так і самого російського імператора. Це породило ще більшу неприязнь та

⁵⁹Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її основання аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.26.

⁶⁰Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.16.

протистояння між представниками православного та греко-католицького духовенства.

Дев'ятого серпня 1833 р. австрійський уряд видав декрет, згідно якого на території Буковини утворювалися 14 греко-католицьких парафій в містах Чернівці, Садгора, Вашківці, Кіцмані, Заставній, Вижниці, Сереті, Путилі, смт. Глибоці, селах Кимполунзі, Радівцях, Погорилівці та Качиці. Кожну з парафій мали обслуговувати по одному священнику, тільки у Чернівцях дозволялося мати сотруди́ника. На початках всі витрати на виїзди компенсувала влада, але після ухвалення Цісарського циркуляру 1833 р. все фінансування греко-католицьких душпастирських поїздки́ було скасовано. Зарплатня самих священників теж зменшилася, тому всі витрати лягали на плечі або самих священників, або віруючих⁶¹. Греко-католицькі парафії опинилися у досить складному становищі. Крім фінансових і матеріальних труднощів почали ускладнюватися знову конфесійні питання. Відсутність земельних ділянок для будівництва греко-католицьких храмів мало вплив як на священників, так і на вірних. Адже через великі відстані між парафіями, а також приналежність до «матірної церкви» у Чернівцях, виникали труднощі з комунікацією. Це приводило до того, що священники часто переїжджали з однієї парафії на іншу, і як результат не було стабільності та постійності. Надходили постійні скарги та клопотання про переведення їх назад до Галичини, звідси і виник брак священників. Звісно, що такі події негативно позначалися і на самих вірних, адже нестача духовної опіки спонукала їх знову переходити або в православ'я, або до римо-католицької церкви. Кількість вірних постійно коливалася. Згідно досліджень церковних істориків Нестора Мизака та Андрія Яремчука станом на 1832 р. на теренах Буковини проживало 19955 вірних греко-католиків, з них 1967 мирян нараховувалося у «матірній» церкві м. Чернівці⁶².

⁶¹Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.27-28.

⁶² Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сидія, 2016. С.20.

Довідавшись про труднощі та складне положення своєї пастви 23 червня 1834 р. з візитом на Буковину прибув Митрополит Галицький Михайло Левицький⁶³. На сторінках праці Н. Мизака та А. Яремчука «Нарис історії УГКЦ на Буковині» знаходимо опис цієї канонічної візитації, звідки дізнаємося, що митрополит спочатку відвідав чернівецькі парафії, а повертавшись у місто, зустрівся перед мостом р. Прут із православними студентами, які провели його до міста. Після цього він мав зустріч з єпископом Буковинським Ісаєю Балашескулем, а той у свою чергу дав пару коней, якими галицький митрополит зумів відвідати «дочірні» парафії у смт. Глибоці, м. Сучаві, селах Радовцях, Качиці та Погорілівці⁶⁴. Ця історична подія справила позитивне враження на греко-католицьку громаду вірних та духовенства, хоча ставлення з боку влади так і не помінялося.

Після смерті о. Теодора Лаврецького (17.11.1833 р) при храмі святого апостола Тадея в м. Чернівці залишився сотрудник о. Теодор Никорович (1805 - 25 .08 .1863 рр.). Детальніші відомості про о. Т. Никоровича знаходимо в наукових дослідженнях Нестора Мизака та Андрія Яремчука. За сімейним станом був одружений. Висвячений на священника у 1832 р. Був призначений сотрудником парафії м. Чернівці з 23 листопада 1833 р. по березень 1835 р. Протягом року працював адміністратором м. Сучава Буковинського деканату (1835-1836 рр.). Опісля переведений до Городенківського деканату (1836- 1859 рр.). Служив сотрудником у с. Великі Петликівці Чортківського деканату, а з 1862 по 1863 рр. був парохом с. Велика Вишенька Городоцького деканату, зараз Яворівський район Львівської області. Там і помер 25 липня 1863 р.⁶⁵

У серпні 1835 р. після смерті о. Теодора Лаврецького на Буковину із Сучави направляють деканом та парохом о. Теодора Максимовича⁶⁶. Дослідник

⁶³Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.18.

⁶⁴Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.30.

⁶⁵. Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.30.

⁶⁶ Дописи:IV. О состоянію гр.к. церкви на Буковинь и каноническомъ архіерейском осмотре года 1880. Галицкий Сіонь.1881. -Ч.22. С.689.

церковної історії о. Дмитро Блажейовський у своїй праці «Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944 рр.)» подає дані про те, що о. Теодор призначений в м. Чернівці з 1833 р. по 1881 р.⁶⁷ У праці о. Келестина Костецького «Записи душпастиря» ми знаходимо відомості про те, що о. Теодор Максимович був призначений парохом та деканом Буковинським у серпні 1835 р. і виконував своє душпастирське служіння тут протягом 46 -ти років аж до своєї смерті - 17 жовтня 1881 р.⁶⁸ Був одружений. Перед приїздом до м. Чернівці працював катехитом Качицької школи, виконував обов'язки адміністратора римо-католицької парафії у м. Сучава, а опісля, в цьому ж місті був першим парохом греко-католицької церковної громади⁶⁹. На початку свого служіння місцем його житла був орендований будинок. Пізніше завдяки великим зусиллям та самовідданій праці о. Максимовича була зведена парафіяльна садиба, в якій мешкав парох, виділена одна кімната для дяка, хоча, як згадує у своїх записах о. Келестин Костецький «о. Теодор виплачував дякові «10 гульденів» кожного місяця, щоб той винайняв собі помешкання, щоб усунути буденні непорозуміння, які виникали на побутовому підґрунті. Завдяки цьому в священничих покоях було уже не п'ять, а цілих шість кімнат та кухня. На подвір'ї була розміщена стайня, де тримали худобу, а також дровітня»⁷⁰. Для отця сотрудника збудували окремий будинок, в якому було три кімнати та кухня, окрема будівля на стайню та дровітню.

Отець Теодор Максимович залишив після себе добру пам'ять та багато гарних відгуків в серцях тих, хто був з ним знайомий. Опрацьовуючи різні джерела, дізнаємося з них, що отець був наділений великими здібностями. Високоосвічений та інтелігентний, мав лагідну вдачу, вмів поступитися своїм інтересам заради потреб інших, цим часто користали та докучали самі парафіяни.

⁶⁷Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т.1. Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. С.176.

⁶⁸Костецький К. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого(1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.18.

⁶⁹Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.254.

⁷⁰Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її основи аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. С.157.

Він не міг нікому відмовити, тому старався вислухати всіх і чим міг допомагав. Його часто відправляли до місцевої влади з різними проханнями та клопотаннями. Комусь домовлявся про отримання посади, іншим клопотався про отримання авансу та вирішував багато інших життєвих справ. Якщо хтось звертався до нього про уділення Таїнства шлюбу, нікому не відмовляв, вінчав усіх, навіть тих, хто не належав до греко-католицького віросповідання. Приходили до нього і православні українці, і румуни, і німці, і поляки, - всіх приймав і як добрий пастир намагався огорнути теплотою та любов'ю. Внаслідок такої відкритості, добродушності та врівноваженості отця кількість вірних збільшувалася з кожним роком у рази. Якщо на початку свого служіння він застав 1000 осіб, то за роки свого священства він навернув до церкви до 5000 осіб⁷¹. Користувався великою повагою та авторитетом не тільки серед греко-католицької громади, а й підтримував добрі стосунки з місцевою владою та панівною Православною церквою.

Навчався о. Теодор Максимович у греко-католицькій духовній семінарії «Барбареум» у Відні⁷². Це перша духовна семінарія, яка була заснована імператрицею Марією Терезією у 1774 році при церкві святої Варвари. Семінарія мала на меті підготувати та виховати високоосвічених представників духовенства, які мали можливість опанувати грецьку та німецьку мови у Віденському університеті, а у самій семінарії вивчали церковні обряди та спів. Студенти також володіли доступом до величезної університетської бібліотеки. У семінарії навчалися греко-католицькі священники, що належали до національних меншин сербів, хорватів, закарпатських та галицьких українців, що проживали на території Австрійської імперії. Закінчивши навчання, випускники «Барбареум» поверталися додому з певним багажем знань, яке допомагало їм опісля займати вищі церковні посади, викладати в університетах та духовних

⁷¹ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.19.

⁷² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.19.

семінаріях⁷³. Саме тут о. Теодор Максимович познайомився з багатьма відомими буковинськими постатями. Одним із них був Євгеній Сокерник, який пізніше, став єпископом, а згодом митрополитом Православної церкви, взяв собі ім'я Гакман. Дружба, яка зав'язалася між ними ще в студентські роки у Відні, мала своє продовження і на Буковині. Єпископ Гакман часто згадував, що мав у свій час велику допомогу від о. Максимовича у навчанні⁷⁴.

Отець Теодор був дуже добрим катехитом на своїй парафії, а також підтримував зв'язки з катехитами Православної церкви. Коли вірні церкви Святої Параскеви у 1864 р. проводили захід до святкування річниці з дня смерті великого Кобзаря Т.Г. Шевченка, о. Теодор разом зі своїми парафіянами та студентами гімназії долучилися до заходу. В історії краю та Церкви така подія була визначною. З того часу зародилася традиція спільного святкування річниці смерті великого Кобзаря⁷⁵. З отцем Т. Максимовичем рахувалися представники всіх верств населення, починаючи від простого люду, закінчуючи представниками місцевої державної адміністрації та духовенством різних конфесій.

За часів священства о. Теодора Максимовича Буковину часто відвідував доктор богослов'я о. Спиридон Литвинович, професор релігії та філософії, перший ректор Віденської духовної семінарії (1848-1857 рр.). Згодом став єпископом-помічником Галицького митрополита (з 1857 р.) пізніше на протязі двох років був адміністратором самої митрополії, і у 1863 р. став Галицьким Митрополитом⁷⁶. З 1842 -1848 рр. працював у гімназії м. Чернівці катехитом та викладав релігію німецькою мовою, не зважаючи на конфесійну приналежність. У цей час д-р о. С. Литвинович дуже заприятелював з о. Т. Максимовичем та катехитом гімназії ксьондзом Стржемцким. Разом дякували отцю Теодору на

⁷³ Стеблій Ф.І. "Барбареум" // Енциклопедія історії України: Т.1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка", 2003. 688 с.: іл.. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Barbareum> (дата звернення: 18.09.2023).

⁷⁴ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.20.

⁷⁵ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С.21.

⁷⁶ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.250.

великі свята⁷⁷. Це ще раз підкреслює тонке вміння отця знаходити з усіма спільну мову та бути відкритим до всіх.

Коли о. Спиридон Литвинович став Митрополитом Галицьким отець Т. Максимович одержав титул крилошанина Львівської митрополичої капітули⁷⁸. Отець Келестин Костецький у своїх записках пише, що Митрополит Галицький не забув і про свого гімназійного друга, катехита ксьодза Стржемцкого, знайшовши для нього римо-католицьку парафію у Галичині⁷⁹. Знаючи добру та податливу вдачу о. Теодора, митрополит часто захищав його перед чинною австрійською владою, яка час від часу надсилала певні скарги на отця.

Отець Теодор Максимович був дбайливим господарем, який турбувався однаково як про «матірну церкву» святого апостола Тадея у м. Чернівці, так і про всі маленькі парафії Буковинського деканату. Він щорічно купляв пару коней і здійснював об'їзд всіх греко-католицьких парафій⁸⁰.

Великий внесок отець Теодор вклав у розвиток церковного господарства. Доклав багато зусиль для розбудови та окраси греко-католицького храму в м. Чернівці. Під його настановами у Відні було замовлено іконостас та два бічні вівтарі. Різьбярські роботи виконали італійські майстри, які створили своїми руками справжній шедевр мистецтва. Іконостас став окрасою та духовною пам'яткою не тільки для греко-католицької громади, а й для всього буковинського краю. Розписом ікон на іконостасі та вівтарі 1840 р. займався відомий іконописець Адам Отеховський із Польщі (на іконі Ісуса Христа навіть до сьогодні зберігся його автограф)⁸¹. До храму була подарована чудотворна

⁷⁷Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.20.

⁷⁸Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том1. Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів-Київ: КМ Академія, 2004. С. 175.

⁷⁹Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.20.

⁸⁰ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.20.

⁸¹Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.174.

ікона Матері Божої (зараз має назву « Надія Безнадійних»), правда нікому не відома історія її походження. Тільки є відомості про замовлення її копій у майстрів Краківської друкарні в 1879 р. На них був надрукований напис про те, що копії зроблені з оригіналу, який зберігається в русько-католицькому, тобто греко-католицькому храмі і призначені вони для тих жертводавців, які були причетні до будівництва церкви святого апостола Тадея у м. Чернівці⁸².

За часів душпастирства о. Теодора Максимовича при храмі святого апостола Тадея було створене перше церковне братство імені Святого Тадея. Хоч і було створене при церкві, проте мало світський характер. За своєю структурою та діяльністю схоже із національно-культурними товариствами, метою яких було впливати на суспільні процеси, що відбувалися в місті та й на загал в цілому краю⁸³.

Отець Теодор Максимович ще за життя засвідчив велику вірність Богові і людям, жертвуючи себе заради інших. У своїх душпастирських записах. Келестин Костецький дуже гарно та щемливо описує останні дні життя чернівецького пароха. На 83 -му році життя о. Т. Максимович здійснив останню візитацію по всіх підлеглих йому парафіях, по підписував метрики. Коли повернувся додому фізично був здоровий, але в душі відчував, що буде помирати. В день своєї смерті приступив зранку до Святої Тайни Сповіді, відслужив Літургію і коли прийшов додому довго сидів в задумі. Про відчуття смерті повідомив свою дружину, яка подумала, що він захворів і викликала сімейного лікаря. Коли прийшов лікар отець Теодор відмовився від огляду, попросивши дати йому час подрімати. Пізніше дружина та лікар, повернувшись до кімнати в якій він спав, знайшли його вже не живим⁸⁴. 17 жовтня 1881 р. отець Теодор Максимович, довголітній священник храму святого апостола Тадея, Буковинський декан відійшов у вічність.

⁸²Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.174.

⁸³ Буркут І.Г. Роль Греко-католицької церкви в етнодиференційних та етноконсолідаційних процесах на Буковині(XVIII-XIX ст.) *Itinerarii culturale* (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006.С.50..

⁸⁴Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрія Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.22.

Звістка про смерть для всіх була дуже болючою, адже всі шанували і любили цього простого, на перший погляд, священника. На засіданні Буковинського сейму депутати сумно прийняли цю звістку. Голова засідання бургомістер Антон Кохановський в пам'ять про покійника зупинив засідання, висловивши щирий жаль з приводу втрати великого церковного діяча Буковини в особі отця Теодора Максимовича⁸⁵. Похорон відбувся 19 жовтня 1881 р. Зі Львова прибув представник Митрополичої консисторії крилошанин Жуковський. До панахиди долучилися священники трьох обрядів, прийшла велика маса народу різного віросповідання. Присутніми також були президент Алєзані та православний митрополит Морару⁸⁶.

Отже, у першій половині XIX ст. релігійна громада святого апостола Тадея перебувала у складі Буковинського деканату. У зазначеному періоді її довголітніми парохами були о. Теодор Лаврецький та о. Теодор Максимович, які завдяки своїй активній місійній діяльності розбудовували громаду як чисельно, так і дбали про окрасу храму.

Таким чином, перша половинна XIX ст. для м. Чернівці, а також для вірних ГКЦ стала початком заснування парафії святого апостола Тадея, а згодом і Буковинського деканату. Створення парафії розпочалося із душпастирського служіння о. Т. Лаврецького, який згуртував місцевих греко-католиків та турбувався про отримання земельної ділянки для будівництва храму. Церкву вдалося побудувати завдяки щедрій пожертві Тадея Туркула і освятити у червні 1821 р. Наступні священники, а саме о. Т. Никорович та парох, а згодом, і буковинський декан о. Т. Максимович, проявили неабияку мужність, жертівність, вірність та любов до свого покликання, своєї віри, народу та Церкви у розбудові парафіяльної спільноти.

⁸⁵ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митроплита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.20.

⁸⁶Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митроплита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.22.

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ПАРАФІЯЛЬНОГО ЖИТТЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ. ДО 1946 Р.

На другу половину XIX ст. та першу половину XX ст. припадає активний розвиток Греко-католицької церкви на теренах Буковини. Яскравим свідченням цього було зростання кількості парафіяльних громад, збільшилося число священників, розширили свою діяльність освітні та виховні товариства, що були невід'ємною складовою ГКЦ. У даному розділі буде проаналізовано розвиток парафії св. ап. Тадея в часи панування різних ієрархічних структур, зокрема становище Греко-католицької церкви в період панування Австрійської імперії, румунської та радянської окупації, а також висвітлення впливу та наслідків Першої і Другої світових воєн на парафіяльне життя громади.

2.1. Греко-католицька громада храму святого апостола Тадея у складі Станиславівської єпархії.

У другій половині XIX ст. ситуація ГКЦ на Буковині змінилася на краще. Православні буковинці вже не так упереджено ставилися до уніатів. Багато греко-католиків ідентифікували себе як справжні українці, готові працювати на розвиток рідної культури та Церкви. Українські єпископи дбали про збереження своїх позицій у Церкві, маючи гіркий досвід свого становища у складі Речі Посполитої. Переживши приниження від польської верхівки, яка бажала зрівняти їх права з Римо-католицькою церквою, греко-католицькі священники дотримувалися східного обряду, що в деякій мірі зближувало їх з православними.

Українцям Галичини та Буковини потрібно було подолати не тільки місцеві розбіжності, а й релігійні сутички, щоб самоствердитися як одне єдине ціле⁸⁷.

Між владою та духовенством відносини вже теж мали дещо інший характер ніж на початку століття, вбачалися ознаки взаємоповаги та розуміння. Місцева влада офіційно не втручалася у міжконфесійні питання чи суперечки і намагалася зберігати нейтральну позицію, хоча не завжди так виходило. Свідченням цього став епізод, пов'язаний з приїздом греко-католицького митрополита Йосипа Сембратовича на Буковину в 1880 р. Вийшло так, що день його приїзду співпав з інсталяцією новопризначеного православного буковинського митрополита Сільвестра Андрієвича, який змінив своє прізвище на румунське Морару. Президентом краю на той час був Алезані, який також підтримував прорумунські настрої. Щоб уникнути міжконфесійного загострення президент попросив о. Теодора Максимовича передати митрополиту Йосипу Сембратовичу, щоб той відклав свій приїзд на пізніше. Але митрополит не погодився переносити свою канонічну візитацію і прибув у призначений ним день дев'ятого травня 1880 р. до м. Чернівці. Зустрічали митрополита Й. Сембратовича перед входом до римо-католицького костелу три громади: греко-католики, римо-католики та вірмено-католики. Уділивши вірним благословення Найсвятішими Тайнами, процесійно всі вирушили до храму св. ап. Тадея, співаючи «Христос Воскрес»⁸⁸. Разом із митрополитом на візитацію приїхав о. Юліан Сембратович, двоюрідний брат митрополита Йосипа Сембратовича, що служив парохом в церкві ап. Петра і Павла у м. Львові.

У цей час відбувалася інсталяція православного митрополита Сільвестра Морару, на якій був присутній президент Алезані. Буковинський президент був русином без приналежності до будь якого віросповідання, але всіляко старався

⁸⁷Буркут І.Г. Роль Греко-католицької церкви в етнодиференційних та етноконсолідаційних процесах на Буковині(XVIII-XIX ст.) *Itinerarii culturale* (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006.С.50.

⁸⁸Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.21.

підтримати православних волохів (румунів)⁸⁹. У кінці своєї візитації митрополит Йосип Сембратович мав намір все ж таки зустрітися з президентом Алєзані, приїхавши до нього, але той не прийняв його. Це знову ж таки було свідченням того, що діюча влада надає перевагу православним церковним ієрархам, а з представниками греко-католицької громади підтримує тільки офіційні стосунки, хоча в даному випадку всі норми поведінки були порушені. Митрополит Йосип Сембратович повертався додому не задоволений позицією буковинської влади і написав листа-скаргу до цісаря Франца Йосифа I з побажанням буковинському президентові дотримуватися рівноправ'я у церковних справах. Франц Йосиф I виписав догану за непрофесійну поведінку президенту Алєзані і зобов'язав того приділяти більше уваги розвитку ГКЦ у м. Чернівці та всій Буковині⁹⁰.

Як вже зазначалося в першому розділі, 17 жовтня 1881 р. помер греко-католицький священник, буковинський декан о. Теодор Максимович. Буковина втратила великого церковного діяча, який своєю працею зробив вагомий внесок у розвиток ГКЦ як у м. Чернівці, так і на території всього деканату. За роки його служіння чисельність вірних парафії св. ап. Тадея динамічно зростала. Так, в «Історичному шематизмі Львівської архієпархії (1832–1944)» о. Д.

Блажейовський подає статистичні дані парохів та сотрудників храму св. ап. Тадея, а також кількість парафіян починаючи із 1832 р.(див. Додаток Б). У 1832 р. число віруючих становило 1967 осіб, 1844 р. – збільшилося до 3612 осіб; 1854 р. – кількість вірних становить 4012 осіб; 1864 р. – 3858 осіб; 1874 р. – 3978 осіб⁹¹

Стрімкий розвиток спостерігався і на парафіях Буковинського деканату. Почастішали переходи православних вірних до ГКЦ, де богослужіння

⁸⁹ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парафії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.21.

⁹⁰ Скорейко Г.М. Греко-католицька церква на Буковині у кінці XVIII – на початку ХХст.:проблема конфесійної національної і політичної самоідентифікації/ Скорейко Г.//Культури та релігії в історичній Буковині. Ретроспектива та перспективи розвитку,2011.С.81.

⁹¹ Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1: Адміністрація і парафії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. С. 176.

відправлялися українською мовою. У 1852 р. одна тисяча православних мешканців с. Бросківці оголосили про свій перехід до ГКЦ, через залякування та тиски з боку представників влади більшість так і залишилися в православній церкві. Схожа ситуація була в с. Оршівці, але там влада так залякала селян, що тіхто навіть були греко-католиками зі страху перейшли до православ'я⁹².

У другій половині ХІХ ст. переходи православних до ГКЦ уже не просто були бажанням, а мали характер протесту проти того, що не зважаючи на встановлений у 1871 р. закон рівноправного вживання української та румунської мови у церковних богослужіннях, місцеві священники проводили Літургію все одно румунською. Найбільший конфлікт виник у с. Раранче (зараз с. Рідківці Новоселицького району), де місцевий парох не беручи до уваги, що парафіянами храму були українці, проводив богослужіння румунською мовою. Як наслідок цього, 800 православних вірних перейшли до ГКЦ. Такі випадки продовжувалися аж до ХХ ст.⁹³.

Після смерті о. Т. Максимовича при храмі св. ап. Тадея залишилися два сотрудники: о. Омелян Кушик та о. Микола Огоновський. За даними «Шематизму всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архиєпархії за 1882 р.» о. Микола Огоновський походив із священничої родини Михайла Огоновського і був рідним братом відомого громадського діяча, галицького письменника, літературознавця та довголітнього голови товариства «Просвіта» Омеляна Огоновського (1833 – 1894 рр.). Відомо, що о. Микола Огоновський народився 1850 р. Подібно до свого брата, увійшов в історію як письменник, редактор та видавець літературно-наукового часопису «Родимий листок», що виходив у Чернівцях, а також був перекладачем⁹⁴. Отець Миколай Огоновський, окрім священничого служіння працював катехитом при церковній

⁹² Скорейко Г.М. Греко-католицька і православна церкви на Буковині у кінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.: деякі аспекти протистояння. Матеріали V Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. У двох томах. Том 1: Історія України. Краєзнавство. Чернівці: Книги-ХХІ, 2005. С.366-367.

⁹³ Скорейко Г.М. Греко-католицька і православна церкви на Буковині у кінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.: деякі аспекти протистояння. Матеріали V Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. У двох томах. Том 1: Історія України. Краєзнавство. Чернівці: Книги -ХХІ, 2005. С.366-367.

⁹⁴ Професор філології Омелян Огоновський. URL: <https://zbruc.eu/node/11053> (дата звернення: 13.08.2023).

гімназії 7-класної школи для дівчат та 4-класної школи для хлопців. Отець Миколай був членом ради шкільної місцевої та «окружної», прийняв свячений сан у 1874 р.⁹⁵ Другим помічником місцевого пароха був о. Омелян Кушик, катехит 4-класної школи. Народжений 1842 р., свячений 1870 р.⁹⁶ За цивільним станом був одружений. Сотрудником і катехитом в Чернівцях працював з 1874 по 1884 рр.⁹⁷

У той час коли помер о. Теодор Максимович в Чернівецькій гімназії працював священник о. Амброзій Шанковський, який був професором латинської та грецької мови. Отець крилошанин Жуковський, який приїхав на похорон, призначив тимчасово о. Амброзія адміністратором парафії та відповідальним за деканат. Отець А. Шанковський насправді мало займався парафією, оскільки був зайнятий професорською діяльністю при гімназії. Цю роль на себе взяли сотрудники о. О. Кушик та о. М. Огоновський⁹⁸.

Священник Амвросій Шанковський був парохом церкви святого апостола Тадея з 1881 по 1882 рр. Походив із священичої родини Петра Шанковського. Богословську освіту здобув у Львові та Відні. Тривалий час працював професором гімназій у Станиславові з 1858 р. до 1863 р., у Коломиї - з 1867 р. по 1872 р., у Львові – 1874 р., у Чернівцях - з 1875 р. по 1902 р. Займався публіцистичною діяльністю, був автором численних статей, гуморесок, віршів, оповідань тощо. Помер 7 травня 1906 р. в м. Чернівці⁹⁹.

Детальнішу інформацію про парафію св. ап. Тадея у м. Чернівці, яка входила у склад Буковинського деканату подає «Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії за 1882 р.» У переліку парафіяльної мережі, яка на цей рік складалася із 16 парафій, знаходимо храм святого апостола Тадея. Записано, що патроном даного храму був «Його

⁹⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії, 1882. Львів. С. 187.

⁹⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії. Львів, 1882. С. 187

⁹⁷ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії. Львів, 1882. С. 188.

⁹⁸ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А. Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С. 22.

Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С. 23.

⁹⁹ Шанковський Амвросій Петрович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 12.08.2023).

Величність Цісар», а парохом о. Амброзій Шанковський, титулярний радник консисторії з відзнаками крилошанина, професор вищої гімназій у м. Чернівцях. Народжений 1832 р., священничий стан прийняв 1857 р. За даними шематизму 1882 парафія нараховувала 5640 вірних¹⁰⁰.

Для обрання нового пароха та Буковинського декана був оголошений конкурс. Зголосилося багато священників, які не проти були переїхати до м. Чернівці. Українська інтелігенція міста дуже хотіла, щоб їхнім парохом став о. Микола Устиянович, який служив у м. Сучаві з 1870 р. Родом із Львівщини, користувався добрим іменем, освічений, мав поетичні та письменницькі здібності, був високоморальною та духовною особою. Тому греко-католики Буковини написали звернення до Львівської консисторії з проханням направити отця Устияновича до м. Чернівці. В листі зазначалося, що кращої і достойнішої кандидатури на місце о. Т. Максимовича не знайдеться¹⁰¹. У записано. Келестина Костецького вказано, що митрополит Йосип Сембратович хоч і був доброї та лагідної вдачі, але лист від буковинської інтелігенції йому не сподобався. Він був обурений тим, що вони хочуть «диктувати і вказувати хто достойніший цієї посади, виписавши їм догану, не прийняв звернення»¹⁰². Кандидатуру на пароха чернівецької парафії св. ап. Тадея подав також і о. Юліан Сембратович, діючий священник церкви св. ап. Петра і Павла у Львові, як зазначалося вище, у 1880 р. був разом з митрополитом на канонічній візитації у м. Чернівці. У своїй характеристиці він подав наступну інформацію: 8 років служив деканом, 18 років займав посаду референта консисторського, був ординаторським комісаром шкіл, радником м. Львова, членом ради окружної школи, входив до комісії єпархіального фонду для вдів та дітей-сиріт, був членом комісії, яка займалася справами львівських убогих, священничого стажу мав 34 роки, володів румунською мовою. Ознайомившись з такою характеристикою

¹⁰⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії. Львів, 1882. С. 187.

¹⁰¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 22.

¹⁰² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А. Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С. 22.

члени Львівської консисторії однозначно прийняли рішення направити до м. Чернівці священника о. Юліана Сембратовича¹⁰³.

«Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії за 1883 р. » подає інформацію про те, що на 1883 р. парохом храму святого апостола Тадея був о. Юліан Сембратович, який народжений у 1823 р., прийняв рукоположення у 1847 р.¹⁰⁴ У праці Н. Мизака та А. Яремчука « Нарис історії УГКЦ на Буковині» знаходимо наступні відомості з автобіографії о. Ю. Сембратовича. Навчався отець Юліан у Львівській духовній семінарії. Цивільний стан – одружений. Був деканом Буковинським і парохом в Чернівцях впродовж двох років (1882 -1884 рр.)¹⁰⁵.

Представники української інтелігенції, які були прихожанами храму св. ап. Тадея, дізнавшись про те, що парохом буде не о. О. Устиянович, а інший священник, який окрім всього був одружений з полькою, неприязно поставилися до його приїзду, але вже не протистояли рішенням консисторії. При церкві і надалі діяло братство Святого Тадея, яке заснувалося при священничому служінні о. Т. Максимовича, членами якого були місцеві міщани¹⁰⁶. Діяльність братства не обмежувалася суто церковною справою, хоч і було створене при церкві. Більше нагадувало національно-культурне товариство, яке займалося просвітницькими справами в місті та мало неабиякий вплив на суспільні процеси в краю¹⁰⁷. Для того, щоб затвердити свій вплив у церкві та мати контроль над діяльністю новопризначеного священника, члени братства вирішили внести нові пункти у статут, які нагадували часи давніх старопігій¹⁰⁸. Статут був направлений на розгляд до митрополичого ординаріату та державного уряду. Церковний уряд, не затвердив статут, а навпаки пропонував свої корективи, а

¹⁰³ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016.С.23.

¹⁰⁴ Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії. Львів, 1883. С. 201-202.

¹⁰⁵ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021.С.269

¹⁰⁶ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.23.

¹⁰⁷ Чернівці в деталях. Фотоальбом/Укладач А. Вишневська. Чернівці: Наші книги, 2018. С.168.

¹⁰⁸ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.23.

саме, щоб нових членів братства приймав парох, а керівник складав обітницю в церкві. Братство відмовилося прийняти такі зміни. Крайовий уряд на підставі закону про братства погодив його. Ряди братства поповнило багато нових представників міської інтелігенції, серед них були навіть вірні православної церкви¹⁰⁹. Спроби керівників братства контролювати діяльність о. Юліана Сембратовича породило в майбутньому конфлікт між греко-католицьким деканом та братством. Така хвиля несприйняття поширилася між парафіянами храму, які недолюблювали священника, вбачали в його проповідях ознаки «полонізму», називали «ляхом» та намагалися всіляко приглушувати його душпастирську працю.

Прибув на Буковину о. Ю. Сембратович в середині травня 1882 р. Гарно відкликається про отця у своїх спогадах о. Келестин Костецький. Він зазначає, що о. Юліан був дуже доброю людиною, хоч і мав амбіційну вдачу. Свої обов'язки щодо парафії виконував щиро і відповідально. На момент свого приходу до чернівецької парафії йому виповнилося 60 років. У м. Львові, займавши посаду радника міста та бувши референтом митрополичої консисторії, користувався великою повагою серед людей. Був прикро вражений звісткою про візитацію парафіян до митрополита, щодо його призначення, а також болісно зреагував на неприязний прийом буковинських греко-католиків¹¹⁰.

Серед членів братства Святого Тадея були міщанин Іларіон Окуневський та Іван Островський, відомий чернівецький муляр, які постійно підбурювали парафіян проти о. Ю. Сембратовича, вказуючи на те, що саме вони, а не священник є господарями храму. «Парох єсть наймитом, котрий має їх волю сповняти», - говорили бунтарі про отця¹¹¹. Поведінка мирян була образливою, принизливою та неприємною для о. Юліана. З іншими представниками міської

¹⁰⁹Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.23.

¹¹⁰Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.24.

¹¹¹Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.24.

інтелігенції перебував у гарних стосунках, користувався глибокою повагою та визнанням, оскільки був освіченим та вихованим. Знання німецької мови давало йому можливість вільно почуватися в колах урядової аристократії. «Багато працював, займався канцелярською справою, сумлінно виконував обов'язки пароха та декана. Тільки з власними парафіянами так і не зміг налагодити дружні відносини. Тим дуже переймався, старався бути терплячим, але на здоров'я, стан таких речей все ж таки вплинув» - згадував у своїх споминах о. К. Костецький¹¹². Несподівано, вночі 3 березня 1884 р. під час сну, отець раптово помер. За висновками лікаря стався крововилив у мозку¹¹³. Похорон відбувся у храмі св. ап. Тадея за участі сотрудника о. М. Огоновського та представника Львівської митрополичої консисторії, похований на чернівецькому кладовищі. Отець М. Огоновський тимчасово призначений на адміністратора парафії у м. Чернівці, а о. Микола Устиянович відповідальний за Буковинський деканат. Восени того ж року був оголошений конкурс на обрання нового священника греко-католицької громади св. ап. Тадея. За його результатами було призначено пароха о. Келестина Костецького (12.05.1843 – 01.03.1919 р.).

З матеріалів Державного архіву Івано-Франківської області (далі ДАІФО) дізнаємося, що отець К. Костецький навчався у Львівській духовній семінарії з 1864 р. по 1867 р. Іерейські свячення отримав 10 листопада 1867 р. Був одружений.¹¹⁴ Із наукових досліджень Н. Мизака та А. Яремчука дізнаємося, що душпастирська праця о. К. Костецького розпочалася у 1867 р. спочатку із адміністратора (1867-1870 рр.), а потім пароха (1870-1872 рр.) громади с. Великі Дідушичі Болехівського деканату. З 1872 по 1885 рр. став парохом церкви у м. Скала-над-Збручем (нині Борщівський район Тернопільська обл.). 12 листопада 1880 р. виконував функцію радника митрополичої консисторії, отримав похвалу за будівництво храму в м. Скала (3.11.1982 р.). У 1885 р.

¹¹² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.24.

¹¹³Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С.23.

¹¹⁴Державний архів Івано-Франківської області ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр. 3306. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. Т.2. арк. 198.

переведений у м. Чернівці на пароха місцевого храму. З лютого цього ж року призначений Буковинським деканом, а з 1895 р. - Чернівецьким. Перебував у шлюбі з Марією-Теодорією (1845-1915 рр.) Мали чотирьох дітей: син Теофіл-Михайло (1868 - 1990 рр.), був урядовим комісаром у м. Жупаня (зараз на сході Хорватії); Володимир, пізніше отець Корнило (1873-1940 рр.); Михайло-Іван (1870-1927 рр.) - обіймав посаду секретаря Чернівецької податкової служби; дочка (ім'я невідоме) - працювала вчителькою у школі в Чернівцях. Помер та похований у м. Чернівці¹¹⁵.

За матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886 р.» парохом церкви св. ап. Тадея був о. Келестин Костецький, титулований радник митрополичої консисторії, член Ради шкільної міської, вчитель 7-класної школи для дівчат та 4-класної для хлопців. Першим сотрудником храму був о. Микола Огоновський, другим – о. Альфред Сіменович. Отець Альфред працював вчителем у 6-класній школі для дівчат та хлопців, а також у 4-класній школі передмістя Чернівців. Народжений 1858 р., свячений на ієрея – 1874 р. За цивільним станом – одружений¹¹⁶.

Отець К. Костецький служив парохом чернівецького храму на протязі 35-ти років. У своїх записах він згадує як вперше з родиною приїхав на Буковину 14 лютого 1885 р. У м. Чернівцях його зустріли сотрудники храму о. Микола Огоновський та о. Альфред Сіменович, разом з якими він відслужив свою першу Божественну Літургію на парафії св. ап. Тадея. Проповідь отця Келестина одразу справила враження на вірних. Він чітко окреслив програму свого душпастирства, оголосив розпорядок щоденних та святкових богослужінь. Після Літургії мав зустріч з членами братства Святого Тадея, керівником якого був Ізидор Винницький, що займав посаду судового радника. Наступного дня о. К. Костецький зустрівся із президентом краю Алєзані, який попередив його про можливі непорозуміння з боку братства Святого Тадея, наводячи приклад

¹¹⁵Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.241.

¹¹⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886. Станиславів, Річник І. 1886. С. 8-9.

про о. Ю. Сембратовича і запропонував, що може скасувати його діяльність. Проте о. К. Костецький запевнив, що спробує це питання вирішити самотійно, але якщо виникне потреба, то він обов'язково скористається його порадою¹¹⁷.

Про розмову з президентом отець розповів Ізидору Винницькому, який пообіцяв, що зробить все для того щоб непорозумінь не виникало. Як раніше згадувалося, членом братства був Іларіон Окуневський, який сповідував соціалістично-радикальні погляди і мав звичку підбурювати інших членів братства проти правлячого священника, мотивуючи це тим, що браття не зобов'язані слухати настанов пароха, бо інакше вони втратять свої права як господарі храму. Про такі підступні наміри І. Окуневського вірні парафіяни повідомили отця Келестина, який дав розпорядження не робити більше подібних речей, інакше він поклопочеться про те, щоб того перевели з м. Чернівців до м. Сучави. Не дуже хотів виконувати І. Окуневський прохання отця, але сам Ізидор Винницький попросив його добровільно покинути братство, щоб не виникало непорозумінь і попередив, що отець не жартує і справді може вплинути на те, щоб його перевели до м. Сучави. Іларіон Окуневський покинув братство, але мав образу на отця. Як писав сам о. К. Костецький, що чоловік він був добрий і патріот гарний, але через свої соціалістичні та радикальні настрої вороже відносився до духовенства¹¹⁸.

Пізніше, отець розповість у своїх записах про те, як під час важкої недуги, яку переносив І. Окуневський, завдяки його віруючій дружині, мав з ним передсмертну зустріч, щирю розмову, де міг попросити вибачення за те, що став причиною його виходу з братства, пояснюючи це своїм священничим обов'язком так зробити. Наводив різні життєві приклади, говорив про велику любов Бога до грішників, похвалив його за те, що він був патріотом та всіляко підтримував свій народ. Ці слова розчулили хворого і він сам попросив про Сповідь та прийняття

¹¹⁷Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.27.

¹¹⁸ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.28.

Найсвятіших Таїн. Дружина, яка була полькою по національності, плакала від радості та дякувала Богові і отцю Келестину¹¹⁹.

У праці Марії Никирси «Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ», у розділі під назвою «Перший мурований храм вулиці Руської» знаходимо гарні відгуки про жертвенне служіння отця Келестина. Як пише авторка, отець віддав своє життя греко-католицькій громаді м. Чернівці. Ревно та віддано працював над матеріальним, духовним та моральним збагаченням своєї пастви. Дбав про укріплення віри, піднімав національну свідомість парафіян, показуючи добрий приклад. Виголошував потужні проповіді, через які прищеплював людям віру в Бога, любов до ближнього, до свого народу, вчив самовідданості та готовності в будь який час прийти на допомогу один одному. Велику увагу приділяв праці з молоддю, гуртував молодих людей у братства та товариства, де гартувався національно-патріотичний дух. Турбувався про кожного, не тільки про духовний стан, а також матеріальний. Отця К. Костецького всі любили та поважали, прислухалися до нього також у колах високих посадовців краю, не відмовляли, коли звертався до них із проханнями¹²⁰.

Храм св. ап. Тадея був завжди відкритий, тому зайти мав змогу будь хто, а хто заходив, той не лишався байдужим, а навіть ставав його постійним прихожанином. В церкві відчувався порядок і дисципліна, всі строго дотримувалися графіку богослужінь, було прибрано та затишно. Сповідальниця отця теж була завжди готова приймати віруючих, від самого ранку і протягом всього дня, як тільки була нагода. Відповідно зросла громада греко-католиків і кількісно¹²¹. За матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886 р.» кількість вірних, що належали до парафії св. ап. Тадея становила 6702 особи¹²².

¹¹⁹Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика Келестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.29.

¹²⁰Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці : Золоті литаври, 2008. С.188-189.

¹²¹Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці : Золоті литаври, 2008. С.189.

¹²²Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886. Станиславів, Річник І. 1886. С.8-9.

У другій половині XIX ст. сталася визначна подія для всієї Греко-католицької церкви. 26 березня 1885 р. папа Лев XIII видав буллу під назвою «De universe Dominiko grege», що в перекладі означає «В цілому Господньому стаді» про заснування Станіславівської єпархії, до складу якої увійшли 20 деканатів Львівської архиєпархії у Станіславівському, Коломийському, Чортківському повітах та герцогстві Буковина. Катедральним собором було призначено церкву Воскресіння Господнього в м. Станіславові. Єпархія підпорядковувалася Галицькій митрополії, мала однакові права з Перемишльською єпархією. Правлячий єпископ отримав доручення сформувати капітулу, заснувати семінарії¹²³.

20 лютого 1885 р., згідно спільного рішення Франца Йосифа I та Папи Лева XIII, канонічно призначено першим Станіславівським єпископом колишнього пароха церкви св. Варвари, ректора Віденської духовної греко-католицької семінарії, архідиякона Львівської капітули, доктора богослов'я о. мітрата Юліана Пелеша (1843-1896 рр.)¹²⁴. Інтронізація відбулася навесні 1886 р. У складі буковинської делегації був присутнім о. К. Костецький, який урочисто привітав новопризначеного єпископа та наголосив на тому, що ГКЦ на Буковині потребувала великої єпархіальної підтримки. Владика Ю. Пелеш заявляв, що добре знав про стан буковинської Церкви і вірив у покращення умов її розвитку¹²⁵.

Єпископ Юліан Пелеш був дуже талановитою та працюючою людиною. У свій час призначений ректором Віденської семінарії, видав власну працю у 2-х томах: «Історія з'єднання Русинів» і «Пасторальну теологію». Окрім того, його проповіді та статті публікувалися у богословському виданні «Сіон». Владика турбувався справами, які відбувалися на Буковині, намагався підтримати своїх

¹²³Делятинський Р. Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини(1885-1946 рр.):дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спеціальність 07.00.01 «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. С.55-51,313.

¹²⁴ Історія Архиєпархії. Івано-Франківська Архиєпархія Української Греко – Католицької Церкви. URL: <https://ugccif.org.ua/istoriia-arkhiieparkhii/> (дата звернення: 23.09.2023).

¹²⁵Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.35.

вірних греко-католиків. Відправляв сюди найкращих галицьких священників для душпастирської місії, для заохочення їм рахувався рік служіння за два¹²⁶.

Велику увагу приділяв єпископ Ю. Пелеш релігійному та культурно – просвітницькому розвитку парафіяльного життя. Основним напрямком він вважав проведення катехизації вірних різновікової категорії. У квітні 1886 р. владики запровадив вивчення релігії у всіх єпархіальних школах, закликав священників до ревного служіння у цьому напрямку. Катехитом Чернівецької гімназії був призначений о. Микола Огоновський¹²⁷.

Отець К. Костецький брав активну участь у політичному та громадському житті краю. В душі був глибоким патріотом, і цей дух передавав всім тим, хто перебував біля нього. Підтримуючи настанови владики Ю. Пелеша заохочував священників до дієвої катехизації всіх верств населення, при цьому чітко наголошував на веденні бесіди виключно українською мовою. Виділяв з церковної каси кошти на перевезення викладачів до шкіл, щоб ті могли там катехизувати дітей, а також вести просвітницьку діяльність серед молоді. При храмі був створений молодіжний хор, вчителем якого був галичанин Гавриїл Горецький¹²⁸. Всі фінансові витрати на себе взяло церковне братство, головою якого був Федір-Сидор Винницький. Храм св. ап. Тадея став осередком молодіжного хору, до якого долучалися представники інтелігенції та міщанства. Отець К. Костецький запровадив при храмі молебні до Матері Божої, травневі маївки, які були поширеними на Галичині, і завдяки яким число вірних з кожним разом збільшувалося¹²⁹.

У 1886 р. у Чернівцях недалеко від храму св. ап. Тадея з'явилася єзуїтська каплиця, де вшановувалося набожество до Серця Христового та діяло братство

¹²⁶Скорейко Г.М. Греко-католицька церква на Буковині у кінці XVIII – на початку XXст.:проблема конфесійної національної і політичної самоідентифікації/ Скорейко Г.//Культури та релігії в історичній Буковині.Ретроспектива та перспективи розвитку.Culturi si Religii in Bukovina istorika. Retrospektiva si perspective ale dezvoltarii.Cultures and Religions in the Historikal Bukovina/ Retrospections and perspectives of Development.-Cluj-Napoca,2011.-С.86.

¹²⁷ Державний архів Івано-Франківської області ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр. 195а. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. IV том. арк.55.

¹²⁸Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С.24.

¹²⁹ Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її основання аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2.С.144-145.

Пресвятої Євхаристії. Дізнавшись, що вірні греко-католики відвідують єзуїтські зібрання о. К. Костецький створив таке саме братство при своїй церкві. Одразу після маївок в червні місяці почалися служити молебні до Найсвятішого Серця Ісусового. На протязі року до Євхаристійного братства вступило 617 членів. Згодом з'явилося братство Апостольства Молитви, яке налічувало близько 300 членів¹³⁰. У цьому ж році за сприянням о. Келестина при храмі св. ап. Тадея було створене «Жіноче добродійне товариство ім. св. жінок Мироносиць» (далі: «Мироносиці»), яких об'єднувало спільне бажання розвиватися в душі християнсько-патріотичних цінностей¹³¹.

У той час на Буковині були гострі суперечки між москофілами та українофілами. Прихильники москофільської течії намагалися викорінити українську мову, культуру, насміхалися з української творчості, відмовлялися українською мовою тлумачити Святе Письмо. Маючи фінансування з боку російського царизму на свою просвітницьку діяльність, вони масово ширили свою пропаганду серед населення краю. Греко-католики завжди були на стороні проукраїнських течій, всіляко намагалися підтримувати та допомагати у розвитку українських націоналістичних рухів та проявів. Серед прихожан чернівецького храму були відомі особистості, такі як, вище згадуваний Ізидор Винницький, голова братства Святого Тадея, Степан Смаль-Стоцький український культурний та громадський діяч, який зробив великий внесок у розвиток Буковини, Володимир де Корнич-Ясеницький¹³². Тут часто бували побратими Маркіяна Шашкевича – Микола Урицький та Микола Устиянович. Відвідував храм професор Чернівецького університету Ігнатій Онишкевич, Омелян Калужницький, І. Темінський, А. Шанковський, С. Винницький, І. Окуневський, а також видатні письменники Ірина Вільде та Юрій Федькович¹³³.

¹³⁰Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.49 -50.

¹³¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С.28.

¹³²Даниленко В., Добржанський О. Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність / Володимир Даниленко, Олександр Добржанський. Київ - Чернівці, 1991. С.43.

¹³³Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.174.

Саме сюди приходила молитися відома письменниця Буковини Ольга Кобилянська, яка проживаючи в різних куточках міста завжди була присутня на богослужіннях. Тут була здійснена її похоронна відправа та супровід до вічного спочинку на Руський цвинтар¹³⁴.

На території Буковинського деканату у 1888 р. за дорученням владики Юліана Пелеша, цензурна комісія у справах єпархії заборонила поширювати православні часописи «Слово Боже», «Наука», а також видання друкарні Почаївського монастиря та Києво-Печерської лаври¹³⁵.

У результаті завзятої душпастирської діяльності нових священників, які прибули із Галичини на буковинські терени в краї почала стрімко розвиватися євангелізаційна місія. Уже навесні 1885 р. на парафіях почали здійснюватися духовні реколекції. Організатором був о. Йосип Баласевич, парох с. Бояни. Перші духовні місії пройшли у с. Раранче (сьогодні с. Рідківці, Новоселицького району), де більша частина населення належала до Православної церкви. Проповідниками були сотрудник чернівецького храму о. Микола-Альфред Сіменович та адміністратор Садгірської парафії о. Теофіль Озаркевич. Місцевій владі це не сподобалося, так як люди були вражені тим словом, яке почули в проповідях, і виникли побоювання про перехід православних вірян до греко-католицької віри¹³⁶. Побоювання виявилися не марними, так як через два роки у 1887 р. парафіяни с. Рідківці прийшли до о. Келестина зі скаргою на свого пароха о. О. Тарнавською, так як він служить Літургію не українською, а румунською мовою. У зв'язку із такою ситуацією, вони заявили про свій перехід до ГКЦ. За архівними даними близько 300 осіб перейняли греко-католицьку віру¹³⁷.

Із розвитком греко-католицьких парафій збільшувалася чисельність громад, а відповідно почали виникати труднощі із контролем та керуванням певних територіальних осередків. Тому єпископ Юліан Пелеш запропонував

¹³⁴ Мельник І. CZERNOWITZ історичні вулиці, будинки та визначні особистості. Чернівці : Друк Арт, 2013. С.82.

¹³⁵ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.35.

¹³⁶ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.35.

¹³⁷ Державний архів Івано-Франківської області ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр.317. Протоколи засідання Станиславівської єпископської консисторії, 29.IX -24.XI.1888 рр. арк. 7, 11.

створити на Буковині два деканати: Чернівецький та Сучавський. Із цим проханням він звернувся до австрійського уряду. Однак, згодом єпископ Ю. Пелеш був переведений до Перемишльської єпархії і питання створення другого Буковинського деканату розглядалося вже за часів нового станиславівського єпископа Юліана Сас-Куїловського (1891-1899 рр.). Розглянувши всі аргументи, уряд задовільнив прохання щодо створення Сучавського деканату. Постановою комітету Міністерства віровизнань та освіти від 9 серпня 1894 р. та наказом крайового уряду від 7 вересня 1894 р. був офіційно створений Сучавський деканат, до якого увійшло сім парафій: Путильська та Вижницька громади, місто Сучава, Серет, громади сіл Качики, Радівець та Кимполунга. У складі Чернівецького деканату залишилося 8 парафій: міста Чернівці, Садгора, Вашківці, Заставна, Кіцмань, смт. Глибока, Погорілівка та Бросківці. Першим деканом Сучавського деканату було назначено о. І. Шиха, який приступив до виконання своїх обов'язків з 1 січня 1895 р., а чернівецьким деканом залишився о. К. Костецький¹³⁸. За матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1895» Чернівецький деканат налічував 15561 вірного, а в Сучавському перебувало – 7 253 особи, всього разом греко-католиків у краї проживало 22814 осіб. Чернівецька громада налічувала 6650 вірних. Сотрудниками храму св. ап. Тадеябули о. Атанасій Левинський та о. Андріян Добрянський¹³⁹.

За часів єпископства владики Ю. Сас-Куїловського становище буковинських парафій не мало такого статусу як за часів єпископа Ю. Пелеша, оскільки буди м'якосердним і лагідним, він легко піддавався впливам місцевих русофільських течій, хоч і не був їхнім палким прихильником. Як пише о. К. Костецький у своїх записах, було знято для священників привілей

¹³⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.36.

¹³⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1895. Річник Х. С. 168, 172.

подвійного зарахування років служби на Буковині, а навпаки у вигляді покарання сюди почали відправляти душпастирів, які провинилися на Галичині¹⁴⁰.

В кінці XIX ст. досить дієвим та активним стає жіноче товариство «Мироносиці». Основною діяльністю жінок була праця з молоддю, допомога дітям, що перебували в тяжких обставинах життя, з житлом, здобуванням освіти, а також особлива опіка була над бідними молодими мамами. У 1896-1897 рр. отцем Келестином було освячено перший дитячий садочок «захоронка» на вулиці Петровича (до 1918 р. так і називалася, після війни – вул. Ломоносова, і з 2015 р. – вул. Якоба фон Петровича) для сімей, з низькою фінансовою спроможністю. Кожного разу в церкві священник оголошував про потребу складання пожертви для утримання садочка. Члени товариства «Мироносиці» займалися збіркою коштів та організацією роботи самого садочка¹⁴¹.

У 1904 р. був прийнятий статут товариства, який містив в собі 22 параграфи. Згідно статуту найважливішим завданням товариства було виховання жінок та дівчат у світлі християнських чеснот, підтримка духовного розвитку церкви в рамках греко-католицького віросповідання. В обов'язки товариства входили також контроль порядку та чистоти у храмі, пошук фондів фінансового забезпечення церковних справ, а зокрема допомога бідним дітям-сиротам у проживанні, харчуванні та належному навчанні. З погодження о. К. Костецького в статуті були прописані чіткі правила щодо складу дійсних членів товариства, розписані їхні права та обов'язки, встановлено розмір членських внесків. Загальні збори відбувалися у день свята св. жінок Мироносиць – 2 травня та на свято Святого Покрову Пречистої Діви Марії -14 жовтня¹⁴². Головою товариства була активістка греко-католицької церкви Емілія Смаль-Стоцька, дружина відомого буковинського громадсько-політичного діяча Степана Смаль-Стоцького. Родом із священичої греко-католицької родини з Покуття. Вийшовши заміж і переїхавши на Буковину, жінка привезла з собою дух

¹⁴⁰Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.51.

¹⁴¹Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016.С.28.

¹⁴² Статут женьського добродійного товариства імені сьв. жен. Мироносиць в Чернівцях. Чернівці. С.5.

українського націоналізму, патріотизму, який вона завзято намагалася перенести в кола греко-католицьких буковинців. Жіночий рух під її керівництвом став прогресуючою ланкою у духовному та національному розвитку краю¹⁴³. Заступницею товариства була Ольга Калужнянська, дружина професора О. Калужнянського, відомою була також Оксана Добрянська та інші¹⁴⁴

У 1892-1912 рр. інспектором українських народних шкіл Буковини був Омелян Попович (1856-1930 рр.), родом із буковинського села Ватра-Дорна, син православного священника. Відомий громадсько-політичний діяч, був одним із лідерів буковинських народовців. Завдяки його зусиллям майже в кожному українському селі була заснована школа, де вчителі викладали українською мовою. Завдяки такій діяльності відсоток неписьменних дітей значно зменшився. Для того, щоб забезпечити викладання у школах Буковини української мови чимало вчителів приїжджали сюди з Галичини¹⁴⁵. Згодом за пропозицією представника ГКЦ С. Смаль-Стоцького та православного діяча Омеляна Поповича було створене « Товариство русинок на Буковині», яке згодом отримало назву « Жіноча громада Буковини»¹⁴⁶. Новостворене товариство було на вищому організаційному рівні ніж « Мироносиці», хоча членами товариства були майже одні і ті самі жінки, тому ідеї були спільними.

На початку XX ст. в передмісті Чернівців відкриваються два нові дитячі садки для бідних дітей. Обидва товариства діяли разом, тому найближчим часом виникає нова ідея для служіння – піднесення національної свідомості сільського та міського жіноцтва шляхом об'єднання їх навколо спільних інтересів: здобуття освіти та опанування певних професійних навиків. У 1907 р. о. К. Костецький освятив ще одне приміщення садочка для догляду за дітьми, які належать до нижчих верств населення. Вихованцями садка були діти віком від 3 до 6 років, кількість їх сягала близько 30-ти осіб. З ними займалися члени товариства

¹⁴³Добрянський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX - початку XX ст. Чернівці: Золоті Литаври, 1999. С. 229.

¹⁴⁴Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С.29.

¹⁴⁵Буркут І.Г. Роль Греко-католицької церкви в етнодиференційних та етноконсолідаційних процесах на Буковині(XVIII-XIX ст.) Itinerarii culturale (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006.С.52.

¹⁴⁶Чеховський І. Чернівці - місто культур і релігій / Ігор Чеховський. Чернівці: Місто, 2020. С.78.

«Мироносиці» та чотири греко-католицькі монахині львівського товариства «Служебниці Пресвятої Діви Марії»¹⁴⁷.

Нові форми діяльності ГКЦ на Буковині здобули громадське визнання серед суспільства, сприяли подальшому поглибленню процесів модернізації буковинського краю. Відносини із владою теж покращилися. У 1890 р. завдяки змінам виборчої системи українці змогли обрати двох послів до крайового сейму, раніше там жодного разу не було українського представника. Греко-католицькі священники поступово збільшували свій вплив у сфері освіти, деякі з них входили до складу окружних шкільних рад, зокрема о. К. Костецький був представником від греко-католиків у м. Чернівці, створювали читальні, пропагували українську мову, виголошували проповіді, близькі українському серцю¹⁴⁸. Не легко було проводити катехитичні зустрічі з молоддю, дітьми та дорослими, оскільки парафії були розпорошеними, віддаленими одна від одної. Багато збіднілого населення не мало можливості пускати дітей до школи, відповідно рівень освіченості та письменності був досить низьким. Греко-католицькі священники і цю ношу брали на свої плечі. Вони відвідували по домівках тих дітей, які не ходили до школи і навчали їх на місцях. Це було великою підтримкою для простого люду, хоча багато хто з них боявся переслідування влади та православної верхівки. Саме наполеглива та жертвна праця духовенства допомогла ГКЦ Буковини існувати та розвиватися в досить непростих обставинах тогочасної дійсності.

Отже, у 1885 р. греко-католицька громада св. ап. Тадея увійшла до складу новоствореної Станиславівської єпархії. Першим єпископом якої був владика Юліан Пелеш. У зазначеному періоді священниче служіння на парафії св. ап. Тадея здійснював о. К. Костецький, довголітній парох цього храму. При парафії функціонували братства Апостольства молитви, св. ап. Тадея, було засноване жіноче товариство «Мироносиць».

¹⁴⁷ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С.29.

¹⁴⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021. С.38.

2.2. Церква святого апостола Тадея на початку XX ст.

Кінець XIX ст. – початок XX ст. став для Буковини новим періодом розвитку, який пов'язаний з діяльністю двох єпископів Станиславівської єпархії – Андреем Шептицьким та Григорієм Хомишиним.

Владика Андрей здійснив чотири візити на Буковину, які залишили помітний слід у пам'яті та свідомості населення усього буковинського краю. Єпископ Шептицький відвідав усі парафіяльні осередки Буковини – Вашківці, Садгору, Заставну, Кіцмань, Путилу, Вижницю, Сторожинець та інші громади. Владика Андрей Шептицький проповідував, служив Богослужіння, навчав, мав зустрічі із молоддю, відвідував школи та культурно-українські товариства, спілкувався з представниками української інтелігенції, чиновниками та урядовцями, відстоював інтереси українських громад, підносив авторитет греко-католицьких парафій. Ретельно вивчивши всі наболілі питання, які стосувалися як релігійного життя, так і національного, він дійшов висновку, що проблемою є не так територіальні розбіжності, як конфесійні. Саме міжконфесійні перипетії були причиною складного шляху розвитку з якими стикнулися українські буковинці¹⁴⁹.

У період коли о. Андрей Шептицький очолив Станиславівську єпархію між українцями та румунами наростало гостре як мовне, так і конфесійне протистояння. Греко-католицька громада очікувала вирішення цих питань, адже почувала себе чисельно меншою і була розпорошена по всьому буковинському краю. Для нового єпископа постало вкрай важливе завдання – зробити так, щоб вірні Греко-Католицької Церкви мали можливість вільно сповідувати свою віру, а також могли реалізовувати національні питання та потреби, не створюючи конфліктних ситуацій¹⁵⁰.

¹⁴⁹Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁵⁰ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

Перша візитація ієромонаха Андрея Шептицького ЧСВВ на Буковину відбулася у червні 1891 р., коли він супроводжував французького прелата, який прямував до Російської імперії. Отець К. Костецький, приймаючи у чернівецькій парафії прелата, вже тоді зауважив молодого високого священника, який володів французькою мовою і цим допомагав німецькому перекладачу-капелану. Прелат пояснив, що молодий юнак супроводжує його у подорожі до Росії, оскільки сам він не володіє ні польською, ні німецькою, ні російською мовами. При прощанні виявилось, що цим молодиком і був сам о. Андрей Шептицький. Заговоривши до о. Келестина українською мовою, обоє згадали як бачилися в Римі на прийомі у князя Адама Сапєги. З тих пір між ними зав'язалася міцна дружба, яка тривала протягом довгих років¹⁵¹. Молодий о. А. Шептицький дуже цікавився національним життям українських буковинців, тому наступного дня вже мав зустріч з представниками української інтелігенції в приміщенні Українського народного дому, не зважаючи на те, що більшість із присутніх були православного віросповідання¹⁵². Як згадував о. К. Костецький, ієромонах А. Шептицький радо прийняв запрошення зіграти в «гру круглі», при цьому багато спілкувався із присутніми. Молодий священник справив приємні враження на буковинців. Про велике бажання бути обізнаним у всіх сферах християнського життя свідчить той факт, що відправивши французького прелата до Росії, сам о. А. Шептицький одразу поїхав у с. Білу Криницю, щоб дізнатися хто така секта липованів, і яким є їхнє монаше життя¹⁵³.

Другий приїзд на Буковину о. Андрея Шептицького був у 1895 році. В цей час греко-католицька громада переживала не найкращі часи. Пов'язано це було з тим, що при єпископстві Юліана Сас-Куїловського було обмежено привілеї священників, як уже згадувалося раніше, щодо подвійного зарахування років

¹⁵¹ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.51.

¹⁵² Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького.Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL:<https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁵³ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.56.

служіння та перетворення буковинського краю на своєрідне покарання священників, які провинилися на Галичині. У зв'язку з цим, набуло важливого значення святкування ювілею Берестейської унії. Отець К. Костецький надіслав запрошення тодішньому василіянину «Магістру Новику» Добромильського монастиря о. А. Шептицькому для ведення богослужінь та виголошення проповідей, які тривали протягом трьох днів. У цей час він покорив серця багатьох буковинців, які мали змогу його слухати. У своїх спогадах о. К. Костецький писав: «...Своїм життям і цілим поведінням вляв у мене таке пошановання і таку любов до своєї особи, щом зачав його поважати, як святого на тій уже землі. Сам не знав єм, що в нім більше поважати і подивляти, чи його велику побожність, чи його лагідність, чи його риторичні проповіді, чи велику покору і чемність, чи наконєць, його великі дарування і науку, яко доктора права, філософії і теології»¹⁵⁴.

Активна діяльність молодого ченця зародила у отця Келестина думку про проведення у м. Чернівці при греко-католицькій парафії св. ап. Тадея місію. Уже в березні 1897 р. о. Андрей, будучи вже на той час ігуменом монастиря василіян у м. Львові, знову приїжджає до Чернівців і виголошує проповіді протягом трьох днів¹⁵⁵. Був складений графік проповідей: о 10-ій годині ранку він проповідував для міщанства, о 15:30 – для жінок, а вечором о 19:30 – для чоловіків. Проповіді були дуже цікавими, влучними, актуальними та високоморальними, цим привернули увагу багатьох людей різних віросповідань. Церква на вул. Руській завжди була переповнена. Проповіді для жінок зацікавили дружин німецьких офіцерів та місцевих полячок, які не розуміли української мови і просили перекладу. Для них о. Андрей проповідував німецькою та польською мовами, чергуючи з українською. Це викликало повагу серед різних національних меншин, які проживали в місті¹⁵⁶. Його вишукана

¹⁵⁴ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.51.

¹⁵⁵ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁵⁶ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С.38.

німецька та польська мови, глибина українського високодуховного слова викликала масове захоплення та збирала навколо себе велику кількість прихильників та слухачів. Вечірні проповіді відвідувало багато православних, навіть священники були присутні. Це свідчило про почуття поваги та толерантності з боку всіх верств населення. Як писав о. К. Костецький, тими «реколекціями» о. А. Шептицький наробив як на парафії, так і у цілому місті «велике взрушення»¹⁵⁷.

Такі події спричинили швидкий темп розвитку серед українського населення. Всередині церкви була сформована група проукраїнського духовенства, які вимагали рівноправ'я щодо застосування української мови нарівні з румунською у церковних справах та під час богослужінь в усіх українських церквах. Це викликало спротив та ворожість з боку Румунської православної церкви, посилювалися напади на греко-католиків та їх почали звинувачувати у підбурюванні місцевого населення¹⁵⁸.

У 1898 р. у Львові помер митрополит кардинал Сильвестр Сембратович. На його місце папа Лев XIII і цісар Франц Йосиф I хотіли призначити ієромонаха о. Андрея Шептицького, але той відмовився, оскільки вважав себе замолодим для такого сану. Тоді було вибрано на митрополита владика Юліана Сас-Куїловського, а Станиславівським єпископом призначено о. А. Шептицького, якого висвятили в катедрі св. Юра 20 вересня 1899 р.¹⁵⁹ Для буковинського краю це були дуже гарні часи. Владика Андрей дуже добре знав конфесійні, культурні та політичні обставини на Буковині. В першу чергу він повернувся до традиції єпископа Ю. Пелеша щодо забезпечення високого рівня освіченості та моральності духовенства, відновив привілей подвійного зарахування років служіння, а також почав направляти сюди знову досвідчених та талановитих

¹⁵⁷ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.56.

¹⁵⁸ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького.Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL:<https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁵⁹ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.57.

священників. У лютому 1900 р. дав дозвіл на залучення до місії у Чернівцях здібного галицького проповідника о. Г. Хомишина¹⁶⁰.

Свій четвертий візит на Буковину вже як єпископ Андрей Шептицький здійснив у травні 1900 р., перебуваючи цілий місяць. Відвідав кожну парафію Чернівецького та Сучавського деканатів. У м. Чернівці владика Андрей проживав чотири дні з 12 по 16 травня. Буковина на довго запам'ятала приїзд і тривале перебування тут Станиславівського єпископа. Отець Келестин організував на честь приїзду єпископа урочисте прийняття на 40 осіб, де були присутні крайовий президент Буковини Бургіньйон, урядовці різних установ, австрійські офіцери вищих чинів та представництво української еліти¹⁶¹. Владика Андрей Шептицький служив Архієрейські Богослужіння, навідувався до різних шкіл: школи дівчат та школи хлопців, де читав учням лекції з релігії.

Особливо вшанував єпископ представників місцевої української інтелігенції: професора Степана Смаль-Стоцького, прокурора Міхальського, радника Ясеницького, депутата Єротея Пігуляка та ін. Окрім цього, владикою були здійснені дружні візити до буковинського митрополита Аркадія Чуперковича та прорумунського єпископа В. Репти. Метою цих відвідин було залагодження протиріччя з православною ієрархією по відношенню до українців католиків¹⁶². Це було добрим знаком і свідчило про те, що греко-католицький єпископ не приїхав підбурювати народ, а навпаки, єднати. У чернівецькому храмі була відправлена Архієрейська Служба Божа для військових, де на хорах військовий хор виконував українські пісні, а владика закликав всіх присутніх вірно служити Богові, державі та українському народові¹⁶³.

¹⁶⁰ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁶¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С.39.

¹⁶² Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С.39.

¹⁶³ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

Попрощатись із владикою Андреем прийшла велика кількість чернівчан, також перед своїм від'їздом єпископ зустрівся з президентом Бургіньюном, і 16 травня виїхав на візитації греко-католицьких парафій, що перебували в околицях буковинського краю.

Графік візитацій був дуже щільним, часу на відпочинок майже не було. Владика Андрей не втомлювався відправляти Богослужіння, виголошувати проповіді, мати приватні духовні розмови та сповідати. Навідався владика і до гуцульського краю, побувавши у містах Вижниці, Путилі, Мигово. Прибувши до м. Путили почувався дуже втомленим, але не переставав служити людям. Така самовідданість і жертвність безмежно вражала. Відслужив Службу Божу для гуцулів, промовив до них чудову проповідь і повернувся до м. Вижниці геть знесиленим. Однак це його не зупинило, він надалі відправляв Богослужіння та сповідав людей, щоправда, сили на проповідь уже не було. Вечором, у супроводі буковинських священників відбув до Старих Кутів, де мав трохи відпочинку для відновлення сил¹⁶⁴.

Отець Келестин Костецький, який супроводжував владика Андрея під час його візитів, пригадував один неприємний епізод, який стався коли вони їхали з м. Вижниці до с. Кошулівки, де румуни підрізали міст на річці і мали на меті, зашкодити єпископові. Але місцевий староста довідався про це і міст було полагоджено. За те пізніше був нагороджений орденом Св.Григорія, який сам єпископ Андрей замовив у папи Льва XIII¹⁶⁵.

Об'їхавши всі буковинські парафії та дочірні церкви в обох деканатах Буковини владика Андрей Шептицький залишив по собі добру пам'ять. Його візитація назавжди увійшла в історію краю та залишила позитивний слід. Пізніше єпископ Андрей здійснив з буковинцями та гуцулами паломництво до Риму, написав до них пастирське послання, яке стало одним із кращих його

¹⁶⁴ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

¹⁶⁵ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С.60.

богословських творів та ширилося між народом. Це звернення стало дороговказом як для тодішнього люду, так і для майбутніх поколінь¹⁶⁶. З любов'ю та батьківською турботою він давав настанови та поради як пройти з Божою допомогою всі випробування та труднощі, постійно опираючись на Слово Боже, не торкаючись глибинно національних ідей, щоб не спровокувати австрійського уряду.

Про візит владики Андрея на Буковину гарно написав у своїх спогадах о. Іван Ших: «Не кожен чоловік має той природжений надзвичайний дар, що притягує інших до себе, він притягував просвіченістю та шанобливим ставленням, що походило з домашнього виховання... Кому доводилось хоч раз бачити ту імпонуючу особу, сіяючу лагідністю і добротою, або хто мав нагоду довший час з ним перебувати, тому лишиться назавжди в пам'яті милий образ того святителя. Будучи на Буковині завітав він до найдаальших закутків..., всюди голосив до народу красні науки, але ніде і ніколи не вихопилося йому ані одне слово, яке би могло чим небудь діткнути чужий обряд»¹⁶⁷.

У січні 1901 р. єпископа Андрея Шептицького призначають Львівським Архієпископом та Галицьким митрополитом. Пам'ятаючи свої враження від візитації Буковиною, де найбільше його зачепила злиденність українських сіл, низька спроможність буковинських священників, повсякденні нужди простого селянства, спонукала уже новопризначеного митрополита ініціювати цілу низку економічних проектів, які мали на меті сприяти матеріальному зростанню українського селянства, утвердження його національної свідомості¹⁶⁸.

Після того, як владику А. Шептицький став на чолі Львівської митрополії, навесні 1904 р. Станиславівським єпископом імператор Франц Йосиф I за

¹⁶⁶ Ших І. Історія Церковної Унії на 1904 Буковині від початку її засновання аж до 1901 року. Буковинський журнал. 2010. Ч. 2. С. 125.

¹⁶⁷ Ших І. Історія Церковної Унії на 1904 Буковині від початку її засновання аж до 1901 року. Буковинський журнал. 2010. Ч. 2. С. 127.

¹⁶⁸ Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. . № 1. С.84. URL: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023 р.).

погодженням папи Пія Х іменував ректора Львівської духовної семінарії отця-доктора Григорія Хомишина¹⁶⁹.

Буковина, в період Станиславівської єпархії під опікою владики Г. Хомишина пробула майже два десятиріччя (1904-1923 рр.). На цей час припадає непростий шлях розвитку для буковинського краю, адже сюди входить період Першої Світової війни, яка завадила нормальній комунікації владики з Чернівецьким та Сучавським деканатами. Пізніше через приєднання Буковини до складу Румунії помінялося підпорядкування буковинських греко-католицьких громад¹⁷⁰.

Саме передвоєнний час став для нового Станиславівського єпископа Г. Хомишина одним із найактивніших періодів його адміністративної роботи. Він призначав нових священників для буковинських парафій, відстоював їх інтереси в органах місцевої влади. Від такої діяльності залежала загальна репутація ГКЦ в очах віруючих. Єпископ Г. Хомишин займався ретельним вихованням майбутніх священників, запровадив щорічні реколекції в духовній семінарії, в яких сам брав участь, виголошуючи Слово Боже. Розпорядився про проведення на парафіях місій, не в усіх мав можливість бути присутнім, тому вибрав декількох священників, які перед тим мали пройти місійне навчання і потім проводити реколекції на парафіях. Самі виступи владики Г. Хомишина були гострими та радикальними. Він відверто критикував діяльність представників інтелігенції як української, так і проросійської. Через це викликав хвилю обурень та ворожих настроїв серед інтелігентних прошарків суспільства, хоча це не вплинуло на його реформаторську діяльність. «Суворий і строгий, твердо переконаний у своїй думці, в душі справжній українець», - так згадував про владику Г. Хомишина о. К. Костецький у своїх записах¹⁷¹. Однак відносини

¹⁶⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021. С. 40.

¹⁷⁰ Руснак О. Єпископ Г. Хомишин у релігійно-церковному житті Буковини. Вісник центру буковинознавства. Збірник наукових праць науково-дослідного Центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці: Технодрук, 2017. Т. 1. С. 81.

¹⁷¹ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А. Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С. 62.

між отцем Келестином та єпископом Г. Хомишиним на початку його єпархіальної діяльності склалися непросто. Як описував у своїх спогадах о. К. Костецький, в час коли владика Григорій мав бажання відвідати Буковину припав на досить складний період для душпастирського служіння на буковинських парафіях. Існував брак коштів для організації та прийняття єпископського візиту, адже попередній візит владики Андрея Шептицького став для парохів досить коштовним і до нового прийому отець Келестин зовсім був не готовий. Він написав листа Станиславівському архіпресвітеру о. Василю Фацієвичу, з яким разом вчилися в духовній семінарії, про свої болі та неготовність прийняти у даний час на буковинських землях нового єпископа Г. Хомишина, маючи надію, що той на словах оповість ситуацію владиці. Однак о. В. Фацієвич передав особисто в руки єпископу листа, що спричинило «гнів і антипатію» єпископа Г. Хомишина до чернівецького парохів, а також той «покинув вправді наміренє приїзду на Буковину» і говорив, що «...до Черновецького дорожка для мене замкнена»¹⁷². Пізніше між ними відбулася зустріч та розмова на цю тему, де о. К. Костецький мав можливість пояснити владиці всю ситуацію, яка склалася, а також попросити пробачення за різке висловлювання у листі, яке він не мав наміру давати в руки владиці, а з довірою, по старій дружбі, поділився з архіпресвітером о. В. Фацієвичем. Єпископ Григорій вислухав отця Келестина, але його пояснення не задовільнили владика і розійшлися вони без взаємної симпатії, залишивши відносини і надалі напруженими¹⁷³.

На рубежі XIX-XX ст. Греко-католицька церква на Буковині розпочала свій активний розвиток. Будуються нові храми у парафіяльних осередках, постає потреба у будівництві нової церкви в м. Чернівці, оскільки кількість віруючих збільшується до 12 тисяч осіб. За матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1904» дізнаємося про

¹⁷² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.63.

¹⁷³ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від її існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.С.64.

кількість вірних, яка налічувала цього року - 7987 осіб¹⁷⁴. У 1905 р. ця цифра збільшилася до 8107 осіб¹⁷⁵. У 1906 р. налічувалася кількість вірних – 8111 осіб¹⁷⁶. За даними шематизму 1907 р. на парафії числилося 8503 особи¹⁷⁷. На основі шематизму за 1909 р. дізнаємося, що кількість вірних збільшилася і становила - 9005 осіб¹⁷⁸, а в 1910 р. дещо зменшується і налічує -8903 особи¹⁷⁹. Проте за рік часу чисельність вірних знову починає зростати і в шематизмі за 1911 р. знаходимо відомості про те, що кількість вірних становить 9002 особи¹⁸⁰. На протязі трьох наступних років число вірних помітно збільшується. Уже в 1912 р. парафія св. ап. Тадея налічувала 12201 особу¹⁸¹, а в 1913 р. кількість вірних зросла до 12299 осіб¹⁸². Остання статистика проводилася і була записана в шематизмі 1914 р., адже в часи війни дані не збереглися. Отож, на час 1914 р. кількість греко-католиків на чернівецькій парафії становила 12404 особи¹⁸³. Статистичні дані щодо діючого пароха, сотрудників храму та чисельності вірних при парафії св. ап. Тадея кін. XIX -поч. XX ст. можна отримати за даними «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської» (див. Додаток В).

Звідси постала гостра потреба у будівництві нового храму, адже наявна церква не могла вже вмістити таку кількість людей. Вперше це питання піднімалося місцевою владою ще наприкінці XIX ст. У своїй праці «Документальні нариси з історії вулиць і площ» Марія Никирса пише про те, що Чернівецький магістрат згідно рішення Чернівецької общинної ради від 24 жовтня 1895 р. надав безкоштовно греко-католицькій громаді земельну ділянку в районі вулиць Семигородської (зараз Головна) та А. Маріна (зараз Є. Гребінки). Був укладений договір, згідно якого спорудження храму мало

¹⁷⁴ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1904. С. 200.

¹⁷⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1905. С. 200.

¹⁷⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1906. С. 245-246.

¹⁷⁷ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1907. С. 253

¹⁷⁸ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1909. С. 185.

¹⁷⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1910. С. 296, 297.

¹⁸⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1911. С. 282.

¹⁸¹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1912. С. 286, 287.

¹⁸² Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1913. С. 285.

¹⁸³ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1914. С. 285.

відбутися на протязі чотирьох років, при умові недотримання договірних пунктів, накладався штраф. План земельної ділянки знаходиться у фонді магістрату¹⁸⁴. На жаль збудувати нову церкву не вдалося, Перша Світова війна перешкодила цим планам і аж в румунський час вдалося вирішити цю проблему шляхом добудови вже існуючої церкви¹⁸⁵. Отець К. Костецький з боєм в серці розповідає про ті часи, коли його особисто хотіли звинуватити в неналежному розпоряджанні коштів, призначених для будівництва храму. Про це він оповідає на сторінках своїх душпастирських записів, навіть викладає дослівний текст звернення, який був зроблений для агітації скликання «міщанського віче» проти його діяльності¹⁸⁶.

Перша світова війна, яка розпочалася 28 липня 1914 р., внесла свої корективи у розвиток Греко-Католицької Церкви на Буковині, бо переросла у глобальний збройний конфлікт. Її початок став причиною драматичних історичних подій, які торкнулися ГКЦ у всьому буковинському краї. В ході війни місто Чернівці тричі було окуповане російськими військами. Перший період тривав з 2 вересня по 20 жовтня 1914 р., другий – з 27 листопада 1914 р. по 17 лютого 1915 р.¹⁸⁷

Парохом церкви св. ап. Тадея залишався о. Келестин Костецький, який виконував священиче служіння з 1885 р. до 1919 р. Так, як в період війни шематизми не видавалися, важко детально прослідкувати імена та прізвища сотрудників, кількість вірних тощо. Відомо, що до 1 листопада 1918 р. служіння сотрудника при храмі виконував о. Костянтин Балицький, активний громадський діяч Буковини і Галичини. У листопаді 1918 р. о. Костянтина було переведено на служіння в с. Молодятин (тоді Пістинського деканату), де він служив до своєї смерті 14 вересня 1936 р.¹⁸⁸. Народився о. Констянтин 26 липня

¹⁸⁴ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці : Золоті литаври, 2008. С. 187.

¹⁸⁵ Мельник І. CZERNOWITZ історичні вулиці, будинки та видатні особистості. Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці: Друк Арт, 2013. С. 82.

¹⁸⁶ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького (1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А. Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019. С. 68 – 72.

¹⁸⁷ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 41.

¹⁸⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С. 199.

1886 р. у с. Спас на Коломийщині. Його дід і батько були священниками, тому після закінчення школи він теж обирає шлях священнослужителя. Спочатку вчився у Коломийській гімназії, пізніше здобуває освіту в духовних закладах м. Львова та Праги. Був одружений з Ємілією Шухевич, дочкою отця Теофіла Шухевича. Шухевичі були відомим родом, з якого постало багато священників, науковців, патріотів та борців за незалежність України¹⁸⁹. Служачи у чернівецькій парафії, о. К. Балицький разом з о. К. Костецьким благословляли на початку війни українських ополченців, які брали участь у обороні міста від російських військ. Отець Константин протягом своїх десяти років служіння у Чернівцях був вірним помічником та сотрудником для о. Келестина. На роки його служіння припав нелегкий період - Перша світова війна та роки визвольних змагань. Однак він залишив по собі світлу та добру пам'ять, став прототипом головного героя повісті Ольги Кобилянської «Апостол черні», де буковинська письменниця прагнула відобразити шлях апостольського служіння греко-католицьких священників на Буковині у міжвоєнний період ХХ ст.¹⁹⁰

Другим сотрудником парафії св. ап. Тадея, у зазначений період, був о. Атанасій Левинський, який з 1891 р. виконував служіння шкільного катехита у м. Чернівці до 1923 р. За даними дослідників історичного розвитку ГКЦ на Буковині Нестора Мизака та Андрія Яремчука сотрудниками при храмісв. ап. Тадея були: з 1911 по 1922 рр. – о. Леонтій Білинський, з 1915 по 1918 рр. – о. Володимир Барнич, з 1918 по 1920 рр. – о. Микола Стрийський, з 1918 по 1928 рр. – о. Василь Ощипко¹⁹¹

У ряди буковинського війська вступили представники різних віросповідань та професійних покликань. Між ними були ремісники, землероби, учителі, професори, урядовці та промисловці. Серед національностей, то там були українці греко-католики та православні, німці, поляки, румуни та євреї.

¹⁸⁹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С. 75.

¹⁹⁰ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С. 75-76.

¹⁹¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С.180.

Всіх їх зібралося на площі близько 4000 осіб¹⁹². Вірні чернівецького храму проводили молитовні зустрічі, де щиро просили в Бога щасливого повернення всіх військових додому, а також Божої опіки над усіма українськими воїнами. Отець К. Костецький у 1914 р. разом з іншими священниками різних віросповідань промовляв на площі до всіх українських військових, благословляючи їх та закликаючи мужньо боротися проти російських загарбників та віддано боронити рідну землю¹⁹³. Незабаром появились перші жертви українських захисників, які полягли в обороні міста Чернівці. Їх з почестями хоронили та відправляли панахиду у чернівецькому храмі¹⁹⁴.

Другого вересня 1914 р. місто було окуповане російськими військами. Було узгоджено ряд домовленостей, згідно яких життя та майно чернівецького населення мало бути збережене, бургомістр та громадська рада залишала за собою право урядування, російська влада не має права ув'язнювати полонених, забезпечити населення водопостачанням¹⁹⁵. Отець Келестин у свої записках пригадує про візит російського губернатора Євреїнова з двома офіцерами до церкви св. ап. Тадея 16 вересня 1914 р. Оглянувши храм та іконостас, вони заявили, що все «точно как у нас». Проте побачивши книги, один із них сказав, що то польські, але показавши їм «Часослов», вони знову промовили: «Как у нас»¹⁹⁶. 16 жовтня 1914 р. російський губернатор Євреїнов доручив о. К. Костецькому відправляти Службу Божу за здоров'я царевича Олексія, проте так і не довелося це робити, оскільки російські війська відступили з міста¹⁹⁷.

¹⁹² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.74.

¹⁹³ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С.55.

¹⁹⁴ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.74.

¹⁹⁵ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Калестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.78.

¹⁹⁶ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 1921). Одеса: Маяк, 2008. С.72.

¹⁹⁷ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 1921). Одеса: Маяк, 2008. С.76.

Перша світова війна стала і для митрополита Андрея Шептицького часом складних випробувань. Через критику порядків Російської імперії у 1914 р. був ув'язнений, але досить мужньо пережив ув'язнення і вже у 1917-му році був випущений на волю¹⁹⁸.

Після відступу російських військ з території Буковини навесні 1915 р. місто Чернівці відвідав єпископ Григорій Хомишин. Для буковинських парафій ГКЦ цей приїзд мав важливе значення та залишив помітний слід в історії краю¹⁹⁹. Він перебував тут з 13 березня до 9 квітня 1915 р. Його візит припав на Великодні свята, тому владику Григорій освятив миро та у переддень Великодня помив ноги дванадцятьом священникам. Було відправлено вечірню з виносом плащаниці та Найсвятіших Дарів, освячено вірним кошики. З амвона владику Г. Хомишин промовив до вірних досить змістовну та проникливу проповідь. Був приємно вражений і задоволений духовним станом чернівецьких парафіян. Від початку свого візиту і до кінця перебував у доброму настрої, ділився історіями свого перебування у Відні та відвідинами українських полонених у концентраційному таборі «Телергоф»²⁰⁰.

Владика Г. Хомишин також мав зустрічі з двома греко-католицькими священниками – о. А. Левинським та о. М. Сімовичем. За даними «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1892» дізнаємося про те, що о. Атанасій Левинський був призначений сотрудником храму св. ап. Тадея разом із о. Миколою Огоновським. Отець Атанасій народжений 1861 р., свячений на ієрея 1886 р., за цивільним станом – одружений. Окрім священничого служіння працював катехитом в 7-класній, 6- класній та 4-класній школах. На той час кількість вірних становила 6522 особи²⁰¹. Також за матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898» сотрудниками храму в цей час залишається

¹⁹⁸ Гайова О., Перун М. На скелі Віри. Львів: Апріорі, 2019. С.118.

¹⁹⁹ Руснак О. Єпископ Г. Хомишин у релігійно-церковному житті Буковини. Вісник центру буковинознавства. Збірник наукових праць науково-дослідного Центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці: Технодрук, 2017. Т. 1. С.81.

²⁰⁰ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 56.

²⁰¹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1892. Річник VII. С.16.

о. Атанасій Левинський, а також призначають двох нових сотрудників: о. Михайла Сімовича та о. Дмитра Добротвора. Число вірних на цей рік становило 6803 особи. Священник Михайло Сімович народився 1869 р., на ієреясвячений 1892 р., був одружений. Виконував служіння вчителя релігії у чотирьох школах. Священник Дмитро Добротвор народився 1870 р., свячений на ієрея 1892 р., цивільний стан – одружений²⁰². Отцю М. Сімовичу владика Григорій дав 500 гульденів для завершення будівництва особистого будинку²⁰³.

9 квітня 1915 р. єпископ Григорій Хомишин залишив м. Чернівці і вирушив до м. Коломиї. «Все, щом тут видів, усе мені подобалося Чернівці є перлиною в моїй цілій дієцезії», - так висловився владика про свої враження від буковинського візиту, навіть ставив у приклад чернівецьку парафію перед коломиїською громадою²⁰⁴. За успішну працю на Христовій ниві завдяки клопотанню єпископа Г. Хомишина перед папою римським 12 грудня 1915 р. о. К. Костецький отримав теплого листа від владики, в якому зазначалося, що парох чернівецької парафії іменованій на прелата митрофорного та нагороджений грамотою з папською номінацією²⁰⁵. Така нагорода приємно усіх здивувала, а особливо пароха. Отець Келестин щиро подякував Пресвятій Богородиці за вислухані молитви і за переміну взаємовідносин між ним та єпископом. У відповідь відписав подячного листа²⁰⁶. Опісля о. Келестин поїхав до владики, щоб отримати поради щодо проведення інсталяції, яка на жаль так і не відбулася. Після простуди отець Келестин тяжко захворів і пролежав півтори місяця у ліжку. Одужавши, все одно почувався ослабленим, інсталяцію було відмінено і нагородження відбулося в церкві під час Богослужіння. Отець -радник Константин Балицький виголосив промову, де зачитав зміст грамоти папи Бенедикта XV, також вручили мітру і жезл. Отець отримав велику кількість привітань від представників різних конфесій. Ця подія була визначною для

²⁰² Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898. С. 177-178.

²⁰³ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 56.

²⁰⁴ Добржанський О.В. Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 1921). Одеса: Маяк, 2008. С.93.

²⁰⁵ Добржанський О.В. Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 1921). Одеса: Маяк, 2008. С.94-95.

²⁰⁶ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 57.

буковинських греко-католиків, адже таку відзнаку серед духовенства мало хто отримував²⁰⁷.

Слід відзначити також, що у часи Першої світової війни в історії ГКЦ відбулася ще одна цікава подія – запровадження Григоріанського календаря у Станиславській єпархії, ініціатором якого був єпископ Г. Хомишин. У лютому 1916 р. він розіслав по всій єпархії листи із закликом переходу на Григоріанський календар для того, щоб наблизитися до культурних цінностей Західної Європи і відійти від російського впливу²⁰⁸. Це викликало багато спротиву серед місцевого населення. Люди говорили про те, що владика не має права без рішення Синоду приймати подібні рішення. Навіть серед священників не було єдності, багато хто пропонував заборонити новий календар. Отця К. Костецького з приводу цього питання викликав до себе сам президент краю граф Меран, який зацікавився цією справою і мав багато питань до пароха²⁰⁹. Чутки про календарну реформу у Станиславській єпархії дійшли і до митрополита Андрея Шептицького, який написав о. К. Костецькому листа, в якому йшлося про те, що у зв'язку із воєнними подіями, які стали перешкодою комунікаційних зв'язків з єпархіальним осередком у Станіславові, своєю митрополичою владою він призначає отця Келестина адміністратором всієї ГКЦ на Буковині аж до кінця війни. Щодо Григоріанського календаря, то було прийняте розпорядження митрополита про призупинення його запровадження до оголошення висновків апостольського престолу²¹⁰. Таким чином новий календар так і не вдалося запровадити. 18 червня 1916 р. російські війська втретє окупували місто Чернівці. Цього разу вони поводити себе значно гірше чим у попередні рази. Причиною були невдачі та поразки на фронті, військові були виснажені і люті. Знову навідавшись до храму вони почули як на Службі Божій моляться за

²⁰⁷ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 57.

²⁰⁸ Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006.С.40.

²⁰⁹ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914-1921). Одеса: Маяк, 2008. С.100.

²¹⁰ Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Келестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019.С.135-136.

здоров'я Папи Римського та австрійського імператора і видали наказ отцю Келестину не молитися за Франца Йосифа.

У зв'язку з революційними подіями в Росії відбулися зміни. Падіння царського режиму та утворення Центральної Ради в м. Києві стало приводом до рушійних змін у всьому суспільстві. Розпочалася українізація населення. На Буковину в м. Чернівці приїхав Дмитро Дорошенко, який був призначений залагодити всі справи буковинських українців²¹¹.

Російські війська, покидаючи місто, не залишили живого місця: повибивали всі вікна у будинках та церкві, здійснювали грабунки та різні звірства серед місцевого населення²¹².

У серпні 1917 р. до м. Чернівців знову заходять австрійські війська, своїм візитом відзначився австрійський цісар Кароль І.

11 листопада 1917 р. о. К. Костецький відзначав свій ювілей - 50 років служіння у священстві. На Службу Божу завітав сам президент краю граф Ецдорф, вручивши отцю Келестину грамоту про нагородження його Рицарським хрестом Франца Йосифа. Після Богослужіння отець уділив всім присутнім своє благословення та роздав кожному пам'ятні іконки. Урочисте святкування відбулося в колі представників місцевої влади, духовенства та української інтелігенції²¹³.

Отже, пройшовши крізь призму воєнних подій ГКЦ завжди стояла пліч-о-пліч зі своїми вірними Буковини. Сміливість греко-католицьких душпастирів мала неабиякий успіх серед місцевого населення різних конфесійних поглядів. Світочі Української Церкви, в особі владики Андрея Шептицького та єпископа Григорія Хомишина, назавжди залишили помітний слід в історії буковинського краю. Особливо значущим був візит владики Андрея Шептицького, який вплинув на духовно-патріотичний розвиток всіх тих, хто бачив і чув його слово.

²¹¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 58.

²¹² Костецький К. Записки Душпастиря : Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священника Келестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці : Букрек, 2019. С.140.

²¹³ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 1921). Одеса: Маяк, 2008. С.128.

Служіння єпископа Шептицького продовжив його наступник владика Г. Хомишин, який під час Першої світової війни відвідував Чернівці та довголітнього пароха о. К. Костецького. Для о. Келестина ці роки стали останніми роками його життя. За ревну працю для добра Церкви він був нагороджений однією з найбільших нагород – правом носити мітру.

2.3 Розвиток парафіяльного життя в період з 1918-1946 рр.

11 листопада 1918 р. офіційно завершилася Перша світова війна підписанням перемир'я між країнами Антанти та Німеччиною. Німецька імперія визнала свою капітуляцію. Внаслідок розпаду Російської та Австро-Угорської імперії розпочався політичний хаос. Цим вдало скористалася Румунія, яка захопила більшу територію, ніж вона володіла до початку війни. До її складу увійшли Хотинський, Акерманський та Ізмаїльський повіти Бессарабії, Північна Буковина та Мармарощина (сучасне Закарпаття). Панівна верхівка країни вибрала шлях агресивної та насильницької румунізації населення приєднаних нею територій. Несприятливий час настав також для діяльності та розвитку буковинської ГКЦ. Після того, як Буковина опинилася в складі Румунії (1918-1940 рр.) Чернівецький та Сучавський деканати, які до початку війни налічували 18 парафій, 23 священники та понад 35 тисяч вірних, перестали підпорядковуватися Станиславівській єпархії, а відповідно Станиславівський єпископ не мав ніякого вже впливу на стан та розвиток греко-католицьких громад буковинського краю²¹⁴. Митрополит Андрей Шептицький намагався повернути юрисдикцію Галицької митрополії краю, але ці спроби не мали успіху.

1 березня 1919 р. передчасно помер о. Келестин Костецький. Після його смерті до листопада 1919 р. наступним чернівецьким парохом було призначено о. Леонтія Білинського, який був сотрудником при храмі св. ап. Тадея. Матеріали

²¹⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.43.

«Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1912» подають нам наступні дані про о. Білинського. Священник Л. Білинський народився 1888 р., свячений на ієрея 1911 р. Був одружений, працював у п'яти школах²¹⁵. Дослідники історії Церкви Нестор Мизак та Андрій Яремчук у праці «Нарис історії УГКЦ на Буковині» черпаємо наступну інформацію. Окрім того, що отець Л. Білинський працював катехитом у народних школах, із березня по листопад 1919 р. катехизував також у приватній учительській гімназії для дівчат. Після служіння на Буковині священнодіяв у с. Прутівка (Снятинський район Івано-Франківської обл.). Був заарештований 16 квітня 1945 р. в Карлові та обвинувачений в тому, що виголошував «антирадянські промови». Засуджений на сім років позбавлення волі та три роки втрати громадянських прав з конфіскацією майна. Після виходу із в'язниці продовжував підпільно служити у м. Пустомити Львівської області. Там же помер і похований на Янівському кладовищі у Львові. 25 листопада 1992 р. був реабілітований²¹⁶.

З листопада 1919 р. парохом у м. Чернівцях призначений о. Антін Калята, який виконував це служіння до березня 1920 р. Отець Антін народився 1882 р., ієрейські свячення отримав 1907 р., цивільний стан – одружений. Найдовшим було служіння о. Ярослава Злепко, який адміністрував парафією з 1924 по 1940 рр. Отець Ярослав народився 1892 р., свячений на ієрея 1918 р. З 1922 р. виконував служіння сотрудника чернівецької парафії, а з 1924 р. був призначений парохом²¹⁷.

Спочатку греко-католицькі громади підпорядковувалися Семигородській митрополії в м. Блажі (1923 р.). До 1930 р. ГКЦ Буковини була як окрема Апостольська адміністрація, яку очолював Сучавський декан о. Климентій Злепко з осідком у м. Сереті. З 1930 р. 20 греко-католицьких громад, в яких проживало 18 тисяч українців були приєднані до новоствореної Марамороської

²¹⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1912. С. 286, 287.

²¹⁶ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С.202.

²¹⁷ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. С.232.

єпархії Румунської ГКЦ, осідком якої було місто Байя-Маре²¹⁸. Був створений генеральний вікаріат, першим вікарієм якого призначили чернівецького катехитата сотрудника церкви св. ап. Тадея о. Михайла Сімовича. Відомості про отця Михайла знаходимо в шематизмах, починаючи з 1898 р. та у дослідженнях Н. Мизака та А. Яремчука За матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898», парохом храму був о. Келестин Костецький, з 1892 р. сотрудником був о. Атанасій Левинський, і у 1897 р. призначають двох нових сотрудників: о. Дмитра Добротвора та о. Михайла Сімовича. Священник Михайло Сімович народився 1869 р., ієрейські свячення прийняв 1892 р., цивільний стан – одружений. Виконував служіння вчителя релігії у чотирьох школах²¹⁹. З матеріалів шематизмів наступних років дізнаємося про те, що сотрудником храму у м. Чернівці о. М. Сімович служив до 1909 р.²²⁰. З 1900 по 1905 рр. належав до членства чернівецької окружної шкільної ради міського округу. З жовтня 1909 по 1911 рр. працював катехитом школи у м. Снятин, а з 1911 по 1930 рр. катехизував у вчительській семінарії м. Чернівці. З 1930-1940 рр., а потім з 1941-1943 рр. призначений генеральним греко-католицьким вікарієм Буковини та м. Мараморош. Після років радянської окупації жив та помер у м. Блаж на території Румунії. Дружину звали Ольга, мали двох дітей: Микола-Борис та Марія (Ясинецька), яка була активною громадською діячкою при чернівецькому українському Народному домі²²¹.

Статут українського генерального вікаріату Марамароської єпархії був затверджений 31 березня 1931 р. Незважаючи на те, що Марамароська єпархія належала до Румунської ГКЦ, українцям все ж таки вдалося відстояти свої деякі

²¹⁸ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.79-86.

²¹⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898. С. 177-178.

²²⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1899. С. 176.; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1900. С. 176-175; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1901. С. 182-183; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1902. С. 200; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1904. С. 200; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1905. С. 200; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1906. С. 245-246; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1907. С. 253; Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1909. С. 185.

²²¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021.С.271.

позиції. В рамках статуту дозволялося заповнювати метричні книги українською мовою, а також призначати або звільняти священників входило в обов'язки вікарія. Проте у статуті було закріплено можливість служити двома мовами, що стало поштовхом до румунізації української Церкви. Греко-католицькі священники не зважаючи ні на що продовжували служити Божественну Літургію церковно-слов'янською мовою, а катехизацію проводили українською²²².

У період румунської окупації становище священників на Буковині погіршилося, їхня кількість щоразу зменшувалася. Уряд скоротив виплати отцям, на навчання в семінарії не виділялося жодних коштів, тому деяких студентів о. М. Сімович відправляв з дозволу митрополита А. Шептицького до Львівської духовної семінарії, де ректором був о. Йосип Сліпий. За кошти консисторії вони здобували там освіту²²³.

Воєнний стан на Буковині зберігався до 1928 р. Політика румунізації українського населення мала жорстокий та загарбницький характер. Румунські окупанти розпочали своє панування зі знищення всіх політичних, культурних та релігійних надбань, які були здобуті за часів Австро-Угорської імперії. Українців позбавляли конституційних прав, армія розпочала свій контроль над ними, закривалися українські школи, українських вчителів заміняли румунськими. У Чернівецькому університеті були закриті всі українські кафедри, був заборонений друк наукових праць українською мовою. Називали українських буковинців «рутенами» або «руснаками», змінювали українські прізвища на румунські. Отець К. Злепко звертався до державного секретаря Ватикану кардинала П'єтро Гаспаррі та митрополита Андрея Шептицького з проханням підтримки буковинського населення²²⁴. Останній намагався, як це було тільки можливо, впливати на становище українських громад, які в силу політичних обставин були штучно розділеними.

²²² Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021.С.44.

²²³ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021.С.45

²²⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.43.

У 1921 р. чернівецька громада Греко-Католицької Церкви святкувала свій 100-й ювілей. У газеті «Каменярі» йшлося про те, що 28 серпня греко-католицька громада відзначає свою соту річницю від спорудження та освячення храму²²⁵.

У часи румунської окупації знову почало назрівати питання розширення церкви, але будівництво ще однієї святині у центрі міста стало неможливим, тому було прийняте рішення зробити добудову до вже діючого храму. Було розроблено декілька проектних варіантів, які українська інтелігенція уважно розглядала і прийняла рішення збільшити церкву, але обов'язковою була умова збереження старого фасаду. «Шляхетна, стара, історично цінна домівка нашої віри дитинних літ...має бути збереженою», - знаходимо цитату у праці Марії Никирси «Документальні нариси з історії вулиць і площ» про чернівецьку святиню²²⁶. Із багатьох розглянутих планів перебудови церкви вибрали проект, розроблений у стилі українського бароко, відомого мистецтвознавця, професора, визначного українсько-громадського діяча та політика – д-ра Володимира Залозецького²²⁷. Він виконав усі поставлені перед ним вимоги, адже був професіоналом європейського рівня. А ще цей храм був дорогий для нього тим, що він жив навпроти церкви і споглядав її із власних вікон. У його записах знаходимо такі слова: «Будьмо горді за цю нашу церковцю, що в своїй скромності вповідає нам про великі струї з Заходу на Схід та з Сходу на Захід»²²⁸. Перебудова храму тривала протягом 1930-1936 рр. і практично зберегла той первісний вигляд, який вона мала у 1820 р. Оновлена церква була освячена у 1937 р. і отримала назву Успіння Пресвятої Богородиці, яка зберігається за нею до сьогодні. В Італії були замовлені два бокові вівтарі та різьблений іконостас, який розписував відомий іконописець із Кракова – Адольф Оріховський²²⁹.

²²⁵ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.187.

²²⁶ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.188.

²²⁷ Чеховський І. Греко – католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: Місто, 2020. С.78.

²²⁸ Мельник І. CZERNOWITZ історичні вулиці, будинки та видатні особистості. Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці : Друк Арт, 2013. С.82.

²²⁹ Чеховський І.Г. Греко-католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: «Місто», 2020. С.79.

На хрестах церкви Успіння Пресвятої Богородиці в середині 1930 рр. завдяки зусиллям відомого громадського діяча та власника електротехнічного підприємства Антона Завади вперше в Чернівцях засяяли електричні лампи на будівлі²³⁰

При церкві Успіння Пресвятої Богородиці надалі діяло чоловіче братство св. Тадея, Євхаристійне братство та братство св. Варвари, у якому отримували виховання дівчатка від 7 до 18 років. Дівчата збиралися в церкві щонеділі, де мали різні молитви та катехизацію. У Народному будинку раз на місяць збиралася молодь. До церкви на празник Богоявлення приходили представники влади та румунські офіцери. Для них завжди були відведені передні місця²³¹.

Українським греко-католицьким священникам протягом 1920-1930 рр. доводилося в силу обставин відмовлятися від багатьох форм діяльності в напрямку національного та духовного виховання дорослих та молоді, які вони впроваджували за часів Австро-Угорської імперії. У записах Лідії Ковалець «Юрій Федькович у спогадах сучасників», описано як у м. Путилі зібралося багато українців з Буковини для святкування дня народження Ю. Федьковича. Після завершення святкової Літургії румунські жандарми не дозволили гостям залишатися в місті та продовжити святкування. Місцевому населенню теж не дозволяли збиратися маленьким групами для ведення будь яких розмов²³².

Заборонялося вести розмову про Січове стрілецтво, згадувати проголошення Західно-Української Народної Республіки, контролювали в'їзд Омеляна Поповича, обмежувалася діяльність всіх патріотичних товариств.

Становище ГКЦ погіршилося як на Буковині, так і парафіях Марамароської єпархії. Отець М. Сімович неодноразово писав в листах до митрополита А. Шептицького, описуючи різні історії, які вказували на непростуситуацію, в якій опинилася ГКЦ. Відкрито порушувалися норми статуту, де на українську парафію без погодження з отцем-вікарієм М. Сімовичем,

²³⁰ Мельник І. CZERNOWITZ історичні вулиці, будинки та видатні особистості. Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці : Друк Арт, 2013. С.82.

²³¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 61.

²³² Ковалець Л. Юрій Федькович у спогадах сучасників. Чернівці, 2017. С. 290 -293

марамароський єпископ Олександр Русу призначав румунського священника. Міністерство наук прийняло рішення про введення румунської мови в усіх народних школах. У 1936 р. розпочалися конкретні репресії проти ГКЦ. У м. Сучава румунський уряд конфіскував Греко-Католицьку Церкву та передав її румунам. Генеральним вікаріатом ГКЦ було подано скаргу до суду Румунського Міністерства культів. Розпочалися гострі дебати, українських священників звинувачували у боротьбі з румунською державою, висували різні наклепницькі та фальшиві аргументи. Ця справа тягнулася роками і не була вирішена навіть до приходу радянської влади. У 1937 р. у м. Чернівці приїхав Апостольський нунцій. Він зустрівся з українськими греко-католиками, які вручили йому скаргу щодо румунського свавілля, однак вона не подіяла²³³.

У церкві Успіння Пресвятої Богородиці у міжвоєнний період служив отець-вікарій М. Сімович. Сотрудниками храму були: о. Іван Луцький з 1942 по 1943 рр., о. Іван Бойчук служив протягом 1940 р., о. Ярослав Злепко - з 1924 по 1940 рр. та о. Володимир Слабий душпастирював з 1930-1940 рр. Були одружені, мали сім'ї. Коли у 1940 р. радянська влада прийшла на Буковину, всі вони разом із о. М. Сімовичем виїхали до Німеччини²³⁴.

Державна влада намагалася розірвати будь які зв'язки ГКЦ буковинського краю з Галицькою митрополією. Листування між Львовом та Чернівцями перевіряли і багато листів було конфісковано. Не зважаючи на тяжкі часи греко-католицькі священники були свідомими та жертвними. Вони намагалися зробити все можливе для того, щоб церква вижила.

У 1940 р. СРСР висунув до румунського уряду вимогу про повернення всіх окупованих у 1918 р. територій. Румунські війська після Басарабсько-буковинського походу залишили Північну Буковину і всі етнічні українські землі цього краю з 28 червня 1940 р. увійшли до складу УРСР²³⁵.

²³³ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 61.

²³⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С.205, 232, 252, 272.

²³⁵ Буковина. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 23.09.2023)

Другого серпня 1940 р. згідно з рішенням Верховної Ради СРСР була створена Чернівецька область у складі УРСР. До неї увійшли території Північної Буковини та Хотинщини. Місцеве населення радо вітало звільнення буковинського краю від румунської окупації, однак із утвердженням радянської влади почалися масові репресії проти національно свідомого прошарку українського суспільства. З приходом більшовицької влади на терени Буковини ГКЦ зазнала тяжких переслідувань²³⁶

Після того як радянські війська з початком Другої світової війни відступили з Буковини була спроба відновити українську владу на території краю, але цей намір не вдалося втілити внаслідок румунської окупації. Румунія на той час була союзницею Німеччини. На території Буковини було створене губернаторство, проведені масові судові процеси проти українських націоналістів, відкриті концентраційні табори, відновлено румунізацію краю. Проти румунського окупаційного режиму постійно боролися представники українського суспільства, які вороже ставилися до насильницьких методів румунської влади. Після проведення червоною армією Проскурівсько-чернівецької операції у березні - квітні 1944 р. більша частина Чернівецької області знову перейшла до складу УРСР.

Десятого лютого 1947 р. у Парижі був укладений Мирний договір між Румунією та союзниками, а також інші повоєнні акти, які затвердили кордон між Румунією та СРСР²³⁷.

У 1938 р. до церкви Успіння Пресвятої Богородиці з Рима приїхав священник о. Петро Кулишір. Коли з приходом радянської влади всі священники виїхали закордон о. П. Кулишір залишився сам служити у чернівецькій святині. Був переслідуваний енкаведистами, але якось йому вдалося не потрапити в їхні руки до 1941 р.

²³⁶ Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.176.

²³⁷ Буковина. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 23.09.2023)

Коли Німеччина та її союзники розпочали війну проти СРСР, румуни знову повернулися на Буковину і греко-католицькі священники почали повертатися на парафії. Отець П. Кушнір служив у церкві сам. Коли у 1942 р. померла Ольга Кобилянська він очолив похорон, на якому була присутня велика кількість людей²³⁸.

Навесні 1944 р. на зміну румунській владі знову приходить радянська, яка розпочала жорстоку та нещадну політику по зруйнуванню Греко-католицької церкви. Отець П. Куліш зі зміною влади виїхав на захід. Чернівецька церква залишилася тимчасово без пароха.

Наприкінці 1944 р. до м. Чернівців приїхав священник Микола-Євген Юрик, але він довго тут не затримався, повернувся до м. Львова і там був заарештований. Пізніше він стане учасником Львівського «псевдособору» 1946 р., а потім єпископом і митрополитом Львівським та Тернопільським Російської православної церкви²³⁹.

Ще одним священником, який служив на парафії Успіння Пресвятої Богородиці у м. Чернівці був о. Венделін Яворка. Освіту здобув у Тарнаві, Братиславі. Закінчив університет у м. Інсбрук, був рукоположений на священника, свою душпастирську працю розпочав із Закарпаття, служив у військовому госпіталі. Був ректором Богословського інституту в Тарнаві, потім 1925 р. переїхав до Риму, де обіймав посаду ректора академії «Руссікум», яка займалася підготовкою священників східних обрядів. У м. Чернівці отець Яворка приїхав для місійної діяльності при одному з монастирів. 23 травня 1945 р. отцю В. Яворці вдалося зареєструвати церкву Успіння Пресвятої Богородиці в органах державної влади, у відділі Уповноваженого у справах релігійних культів Чернівецької області. Греко-католицькій громаді м. Чернівці було офіційно передано в користування будівлю церкви зі всіма її правами. Парохом церкви був визнаний о. В. Яворка. Проте після Львівського псевдособору 1946 р. діяльність ГКЦ як на Буковині, так і по всій Україні, була заборонена, розпочалося

²³⁸ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 63.

²³⁹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016.С. 63-64.

жорстоке переслідування священників, богослужіння в українських греко-католицьких церквах не відправлялися, цілі громади змушені були йти у підпілля²⁴⁰. Настоятеля храму отця В. Яворку було заарештовано за надмірну активність та вивезено до Сибіру на 10 років ув'язнення в концтаборах. Повернувшись із заслання помер та був похований у м. Жіліна на території сучасної Словаччини²⁴¹.

Церкву Успіння Пресвятої Богородиці було знято з реєстрації і передано в підпорядкування Православної церкви московського патріархату. Тривалий час греко-католицькі парафіяни збиралися підпільно, богослужіння відправляв о. Кость Демитро з Волині, який спочатку дотримувався греко-католицького обряду, а потім офіційно перейшов у православ'я. При храмі створилася двадцятка вірних, які ще мали надію, що все повернеться, але їх було дуже мало і не вистачало коштів навіть на сплату податків²⁴².

У 1961 р. церкву офіційно закрили, перетворивши її на склад «Бази культуру», де зберігали хімікати. Частина вірних перейшла до римо-католицького костелу, де їх радо прийняли, а частина до православної церкви. У цей час були знищені пам'ятні меморіальні дошки, які були вмуровані у стіну та на яких були зазначені імена Тадея Туркула, отця Келестина Костецького та Маркіяна Шашкевича. Після повного закриття церкви члени колишньої Греко-католицької церкви попросили православного священника дозволу перенести іконостас та два вівтарі: вівтар Діви Марії та Ісуса Христа до діючої православної Миколаївської церкви, що поруч по вул. Руській. Завдяки цьому вдалося зберегти такі цінні церковні реліквії²⁴³.

Подібні репресії здійснювалися по всіх селах та містечках, де знаходилися греко-католицькі громади. Ті священники, яким вдалося уникнути переслідувань залишалися на місці, переходили до православної церкви або римо-католицької,

²⁴⁰ Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.176.

²⁴¹ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.188-190.

²⁴² Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.176.

²⁴³ Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. С.190.

і так діяли підпільно збираючи народ у приватних будинках, спільно молячись за відродження Церкви та всіх тих, хто не захотів підкоритися радянській ідеології та зректися своєї віри і потрапив у руки енкаведистської машини.

Отже, як румунська, так і радянська влада не сприймали Української греко-католицької церкви, її вірних сподвижників. Румунські власті зосередили всі свої зусилля на забороні національно-патріотичного розвитку серед населення, прагнули румунізувати усі прошарки суспільства, застосовуючи при цьому не завжди законні методи. Натомість радянська влада застосовувала жорстокі тоталітарні методи розправи за любов до Бога, України, своєї мови та культури, прикриваючись при цьому законами «народної демократії». На довгі роки ГКЦ офіційно припинила своє існування, однак утворилася так звана «катакомбна» підпільна Церква, яка збирала всіх свідомих українців, готових боротися за свої права, свою Церкву, терпеливо очікуючи повалення радянської тоталітарної ідеології.

Таким чином, 1946 р. завершився процес функціонування та розвитку парафії св. ап. Тадея ГКЦ у м. Чернівці. За цей історичний період відбулося багато змін як політичного, так релігійного характеру. В силу цих обставин парафія змінювала своє підпорядкування: у 1885 р. була включена до новоствореної Станиславівської єпархії Галицької митрополії, а з 1930 р. стала частиною вікаріату Румунської ГКЦ. Довголітнім парохом був о. К. Костецький, який виконував служіння на зламі століть і в період Першої світової війни. Вірними церкви св. ап. Тадея були українці, включення їхньої парафії до Румунської церкви стало причиною ліквідації національної самобутності, яка почала формуватися у період визвольних змагань. У міжвоєнний період громада здійснила реконструкцію храму та перейменувала його у 1937 р. на парафію Успіння Пресвятої Богородиці. Ситуація змінилася після 1939 р., коли окупаційні режими змінювали один одного. У період другої радянської окупації 1944 р. розпочався цілеспрямований процес ліквідації ГКЦ. Парафіальна громада була «возз'єднана» з РПЦ у 1946 р., храм функціонував до 1961 р., після чого був закритий і експлуатувався, як склад для збереження хімічних речовин.

РОЗДІЛ 3

ХРАМ УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В ПЕРІОД 1989-2023 рр.

Храм Успіння Пресвятої Богородиці відновив свою діяльність 1989 р. як структурна одиниця УГКЦ. Розпочався процес відновлення святини, оживлення парафіяльного життя та його розвитку до статусу катедрального собору. У зазначеному періоді храм входив спочатку до Коломийсько-Чернівецької єпархії, а з 2017 р. став катедральним храмом новоствореної Чернівецької єпархії. Саме ці питання стануть предметом наукового дослідження третього розділу.

3.1. Греко-католики Буковини на шляху до легалізації Церкви у 1989 р.

Історичний розвиток Української греко-католицької церкви протягом катакомбного періоду можна умовно розділити на три етапи: 1) 1946-1953 рр. - час опору проти репресій та переслідувань радянської влади; 2) 1953-1963 рр. – план та організація активних рухів підпільної діяльності церковних і громадських структур; 3) 1963-1989 рр. – наполеглива боротьба за збереження Церкви та шляхи до її легалізації. Масові репресивні дії радянської влади проти представників вищої греко-католицької ієрархії, духовенства, української еліти, захисників та сподвижників українського націоналізму спричинило ряд прикрих та тяжких втрат серед визначних постатей того часу.

Кожен етап був непростим в історії діяльності УГКЦ, але водночас став каталізатором національних державотворчих процесів новітньої української історії. В жахливих умовах тоталітарного режиму, під тиском репресивно-карального апарату Церква зуміла вижити, зберегла свою ідентичність, виховала не одне духовно-патріотичне покоління священників, не втратила підтримки

своїх парафіян, які пройшовши всі випробування в часи підпілля залишилися вірними своїм поглядам та віросповіданню.

До видатних постатей та мучеників за віру того періоду слід віднести найперше митрополита Йосифа Сліпого, який разом з десятима єпископами УГКЦ був арештований у 1945 р. У тюрмах на засланні своє життя віддали владики Григорій Хомишин, Микита Будка, Григорій Лакота, Йосафат Коциловський. Протягом 1945-1946 рр. радянська влада заарештувала понад 800 греко-католицьких священників та запровадила їх до концтаборів²⁴⁴.

Митрополит Йосиф Сліпий відбуваючи репресії не втомлювався писати пастирські листи, в яких закликав всіх вірних твердо стояти, витримати всі переслідування, давав практичні поради, уділяв дозволи на проведення богослужінь в приватних будинках та самим відправляти Служби Божі, а також зберігати Найсвятіші Тайни вдома у духовно свідомих осіб²⁴⁵.

У грудні 1962 р. митрополита Йосифа Сліпого було звільнено і на початку лютого 1963 р. він виїжджає до Риму, де бере участь у Другому Ватиканському соборі як архієпископ ГКЦ. На Україні главою ГКЦ в підпіллі він призначає ігумена з чину редемптористів Василя Величковського, який у 1969 р. був також засуджений за «антидержавну діяльність». Однак його внесок у розбудову ГКЦ в катакомбний період був дуже великим²⁴⁶.

Доба хрущовської «відлиги» дещо послабила протистояння між радянською владою та ГКЦ, відбулося послаблення антирелігійного гніту, хоча продовжувалися свого роду провокації, велася політика дискредитації греко-католицьких єпископів та духовенства, чинилася ідеологічна пропаганда серед населення.

У 1978 р. Апостольський престол займає папа Іван Павло II. З його приходом активізується політика Ватикану щодо захисту ГКЦ в Україні. Посилаючись на «Загальну декларацію прав людини», яку Л. Брежнєв підписав

²⁴⁴ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С.229-230.

²⁴⁵ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С.237.

²⁴⁶ Чернега М. Життя і терпіння Єпископа Величковського. Нова Зоря, 1997. 27 травня. С.3.

у 1975 р., Святіший Отець звертається до радянського уряду із закликом не створювати перешкод для віруючих греко-католиків. У Римі синод українських єпископів прийняв резолюцію від 2 грудня 1980 р. про визнання рішення Львівського псевдособору 1946 р. неканонічним. Створюється «Ініціативна група для захисту прав віруючих та церкви» у вересні 1982 р., активізуються опозиційні рухи за легалізацію Церкви²⁴⁷.

7 вересня 1984 р. ГКЦ втратила визначну постать, у Римі помер верховний архієпископ кардинал Йосиф Сліпий. Його наступником стає Мирослав Іван Любачівський, з 1985 р. іменований кардиналом. Наприкінці 80-х років XX ст. внаслідок демократичних рухів в СРСР розпочалося звільнення великої кількості політв'язнів, зокрема греко-католицьких священників²⁴⁸.

У Львові 1987 р. був створений Комітет захисту Української католицької церкви, який видавав журнал «Християнський голос», організовував чисельні віча, розробляв петиції та збирав підписи за легалізацію ГКЦ. Цього ж року група українських греко-католицьких священників на чолі з єпископом Павлом Василюком оголосила про вихід із підпілля. Їх підтримали владики С. Дмитерко, В. Стернюк, І. Маргітич²⁴⁹.

Церква загнана у катакомби, сорок чотири роки підпілля, закриті та зруйновані храми, велика кількість замордованих жорстокими репресіями священнослужителів - виходить із підпілля. Тоталітарна система радянської влади впевнена була, що знищила всі прояви національно-релігійного мислення у суспільстві, назавжди позбулася каталізатора та рушійної сили, якою була ГКЦ на Україні та за її межами. Однак разом із віруючими Церква пережила важкі часи, але не втратила своєї самобутності, нарешті дочекалася того часу, коли знову змогла заявити про свої права, насильно відібрані у неї в далекому 1946 р.

²⁴⁷ Пащенко В. Православ'я в новітній історії України. Полтава, 2001. Ч.2. С.306.

²⁴⁸ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України XXст./ Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004.С.239.

²⁴⁹ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України XXст./ Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004.С.239.

Цей доленосний час припав на святкування 1000-ліття хрещення Руси - України²⁵⁰.

Важливою подією стала зустріч М. Горбачова з представниками ієрархії РПЦ 29 квітня 1988 р., на якій генсек проголосив скасування будь яких дискримінаційних актів щодо релігійних питань, наголосив на поверненні громадам відібраних храмів, розпочав підготовку нового закону держави про свободу совісті²⁵¹.

У січні 1989 р. єпископ Павло Василик звернувся до М. Горбачова з пропозицією про зустріч та можливість обговорення наболілих питань, пов'язаних з діяльністю ГКЦ. У травні того ж року делегація греко-католицьких єпископів та священників приїхали до Москви з петицією, яку передали М. Горбачову про відновлення Церкви. Не отримавши позитивної відповіді, група греко-католицьких активістів розпочали у Москві голодування.

У Римі відбулася зустріч президента М. Горбачова з папою Іваном Павлом II, вдалося встановити дипломатичні відносини між Ватиканом та СРСР, внаслідок чого питання про легалізацію ГКЦ стало ще більш актуальним та відкритим. Врешті-решт Кремль підготував «Закон про свободу совісті, прав людини та релігійних свобод»²⁵².

21 листопада 1989 р. Рада у справах релігії оприлюднила заяву, згідно якої греко-католицькі громади отримали дозвіл на реєстрацію, їм надано всі права, встановлені законом щодо релігійних об'єднань. Другого грудня 1989 р. рішення уряду ухвалив кардинал М. Любачівський, а четвертого - Комітет захисту ГКЦ. 23 січня 1990 р. у Львові був скликаний церковний собор, в якому взяли участь шість єпископів та 150 священників. Собор проголосив легалізацію Церкви, визнав Львівський псевдособор 1946 р. неканонічним, висунув вимоги щодо реабілітації репресованих представників духовенства, повернення Церкві її храмів та визнання церковної організації Української греко-католицької церкви.

²⁵⁰ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С.249.

²⁵¹ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С.262.

²⁵² Історія релігії в Україні. Київ: Знання, 1999. С. 614.

Розпочався масовий перехід віруючих із православ'я до греко-католицьких громад, відкривалися храми, священники служили Літургії²⁵³.

У вересні 1989 р. рух за легалізацію ГКЦ розпочався і на Буковині. Активними учасниками цього процесу були Олександр Бручковський зі своєю дружиною Павліною, Степан Мекетила, Петрунелія Скібінська, Марія Житар (Тутецька), Олександр Шабатура та інші²⁵⁴.

Наталя Фещук, кореспондентка РІСУ, автор статті «Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ» описує діалог з паном Володимиром Стариком, істориком та головою товариства «Український Народний Дім у Чернівцях», з якого ми отримуємо цінну інформацію про цей історичний період. Як згадував пан Володимир, до нього додому прийшли дві пані – Марія Житар та Петрунелія Скібінська. Вони обоє належали до підпільної ГКЦ, після закриття храму відвідували римо-католицький костел. Петрунелія Скибінська була учасницею голодування на Арбаті в Москві українських греко-католиків в травні 1989 р. Саме ця жінка написала і відправила 20 серпня 1989 р. звернення до Москви, в якому йшлося про повернення приміщення храму Успіння Пресвятої Богородиці українським греко-католикам²⁵⁵.

Володимир Старик, будучи активним культурним та громадським діячем, влітку 1989 р. виступив ініціатором створення Народного Руху України (далі: НРУ) на Буковині та став співголовою першої крайової управи НРУ. За його участі були подані певні резолюції, які вимагали легалізації українських церков. На засіданні крайової управи він підняв питання щодо надання підтримки тим ініціативним групам, які займалися питаннями по створенню релігійних громад,

²⁵³ Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004.С.267.

²⁵⁴Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021.С. 181.

²⁵⁵ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

зокрема був координатором співпраці з такими групами, які займалися відродженням ГКЦ²⁵⁶.

Рід В. Старика тісно пов'язаний з історією храму Успіння Пресвятої Богородиці. Пан Володимир, даючи інтерв'ю згадував, як його чернівецька бабуся Корнелія завжди показувала йому, ще малому хлопцеві, церкву і розповідала, що вона та її сестри хрещені тут ще до 1900 р. Прадід пана Володимира Андрій Левандовський був головою братства святого апостола Тадея. В пам'ять про своїх родичів пан Володимир вирішив зробити все можливе для того, щоб відродити греко-католицьку громаду в Чернівцях²⁵⁷.

У приватному будинку був створений церковний комітет УГКЦ, головою якого був обраний Олександр Бручковський, громадсько-церковний діяч ще довоєнних часів, член Буковинського Куреня 1941 р., політичний в'язень. Пана Володимира було обрано заступником голови комітету, в його обов'язки входило проведення реєстрації громади УГКЦ, повернення храму Успіння Пресвятої Богородиці, взаємодія з органами влади та співпраця з українськими громадсько-політичними організаціями. Касиром комітету було обрано пані Мирославу-Марію Мельничук, колишню працівницю банку. У її будинку, що знаходився на вул. О. Кобилянської у 1989-1990-х рр. проводилися збори церковного комітету. Слід також згадати інших членів комітету, які доклали багато зусиль для легалізації ГКЦ у Чернівцях: Віра Кузів, Петрунеля Скибінська, Марія Житар, Стефанія Соболевська, Павліна Бручковська, Степан Микитела, Оріся Білик, Філіпіна Дучак, Славко Шабатура, Степан Томаш, Павло Пінковський, Михайло Антонович, Іван Ільницький. Ці люди жертвували свій час, гроші, працю для підтримки церковної громади²⁵⁸. Активними

²⁵⁶ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

²⁵⁷ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

²⁵⁸ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

патріотами того часу були також М. Лапко, О. Білик, В. Дорожинський, В. Муневич, А. Жовківський, О. Олексин, диякон В. Фролов та інші²⁵⁹.

У праці Нестора Мизака та Андрія Яремчука «Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині» знаходимо автобіографічні відомості з життя деяких особистостей новітньої історії відродження УГКЦ на Буковині.

Віра Кузів-Сулятицька - членкиня церковної ради собору Успіння Пресвятої Богородиці, колишня політв'язень, новітня фундаторка храму, щира патріотка своєї української держави. У свій час співпрацювала зі збройним підпіллям ОУН, редагувала листівки та відозви повстанців до українського народу, постачала папір для друкарень, збирала інформаційні дані та виконувала розвідку серед сільського населення аж до свого арешту. Незважаючи на свій поважний вік, слабе здоров'я п. Віра доклала великих зусиль для відродження церкви. Уміло зорганізувала людей, які щоденно працювали у храмі. За її сприянням був організований хор, відновлено катехитичні заняття для дорослих та дітей. Великодні свята супроводжувалися відродженням писанкарства та гаївок. На Різдво лунали колядки та щедрівки. Віра Кузів покинула цей світ у 1995 р. У Чернівцях вірні та духовенство зберігають молитовну пам'ять про вірну парафіянку та щирю патріотку²⁶⁰.

Наступним патріотом України та Буковини був Олексій Бручковський. Його громадсько-політичне життя залишило свій відбиток в часи румунського окупаційного періоду на території Буковини. Пан Олексій був активним учасником товариства «Український міщанський хор», що функціонував при храмі Успіння Пресвятої Богородиці, належав до членів «Української міщанської читальні». Співпрацював з провідниками ОУН та виконував вказівки Петра Войновського та Віктора Кулишіра. Після арешту В. Кулишіра перейшов у підпілля, де займався організацією чернівецької ланки ОУН під назвою «Буковинський курінь». Перебуваючи у складі куреня він активно воював проти більшовицьких та нацистських окупантів на територіях Польщі, Білорусії,

²⁵⁹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 83.

²⁶⁰ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 76.

Франції та Алжиру²⁶¹. Пан Бручковський – буковинський патріот, який міг як і тисячі українців, переїхати в одну із західних країн та влаштувати там своє життя, але він безмежно любив свій буковинський край і тому не зміг покинути рідну домівку. Коли він повернувся додому, його заарештували органи НКВС і засудили на 10 років сибірських концтаборів. У 1955 р. повернувся з тюрми додому, де перебував під пильним наглядом КДБ. З розпадом СРСР О. Бручковський, незважаючи на свій вік та хворобу, долучився до активного відродження УГКЦ на Буковині. Став першим головою відновленої греко-католицької громади при храмі Успіння Пресвятої Богородиці в м. Чернівцях, був одним із відкривачів пам'ятника Героям Буковинського куреня. Помер Олексій Бручковський 14 листопада 1996 р. на 81 році життя²⁶².

Чернівецька громада УГКЦ подала заяву до міської ради з проханням надати їм дозвіл на проведення релігійних богослужінь на подвір'ї церкви. Після засідання міськвиконкому в листопаді 1989 р. питання по даній справі було вирішено і греко-католицькі парафіяни отримали потрібний їм дозвіл. Перший молебень біля чернівецької святині відслужили вірні греко-католики 16 листопада 1989 р. З того часу щотижня до церкви сходилося чим раз більше і більше людей, приходили як старші літні парафіяни довоєнних часів, так і молоді активісти НРУ²⁶³.

Зі спогадів пана Володимира Старика, якими він поділився із журналісткою п. Наталією Фещук, дізнаємося, в якому стані перебувала головна чернівецька святиня. За його словами, стильна церква, яка була побудована в стилі ампір початку XIX ст. та нова добудова 30-х рр. XX ст. та містила риси київського бароко перебувала в стані повного занепаду. На жаль, ні однієї історичної та мистецької пам'ятки не збереглося, окрім зігнаних решток на горищі та декілька сторінок знищених метричних книг. Стіни були обдерті тільки залишилися сліди від місць, де колись стояли іконостас та бічні вівтарі. У

²⁶¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 76.

²⁶² Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 76.

²⁶³ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL: <https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

дзвіниці не було дзвонів, хори залишилися без фісгармоній, меморіальні дошки теж були вирвані зі стін, залишивши по собі великі діри. Тільки плитка на підлозі вистелена за австрійських та румунських часів була збережена, а також дивом вціліли великі вітражні вікна, оздоблені синіми і жовтими шибками, що у поєднанні зображували хрести. У робочому стані стояв також кахельний вівтар-підпечка, над яким священники взимку гріли руки. Вдалося відновити електричне освітлення хрестів на храмі Успіння Пресвятої Богородиці, яке було встановлене наприкінці 1930-х рр. українським підприємцем Антоном Завадою. За кошти старенького пенсіонера Степана Томаша, було облаштовано першу систему парового опалення церкви. Для відновлення приміщення церкви та приготування її до проведення богослужінь, потрібно було чимало часу²⁶⁴.

Пані Едіка Московчук, яка до сьогодні працює черговою у храмі Успіння Пресвятої Богородиці, розповідає зі слів своєї матері Філіпіни Дучак та тітки Стефанії Соболевської, що коли вперше зайшли до храму, то ледь не зомліли. Стіни чорні, стелажі до верху, жодного розпису, тільки стеля під куполами побілена синім кольором²⁶⁵.

Зусиллями всієї греко-католицької громади було прибрано церковне подвір'я, облаштований престол для богослужінь і 8 січня 1990 р. другого дня різдвяних свят, відбулося перше Богослужіння біля закритих дверей храму Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці. Відслужити Літургію приїхав о. Микола Сімкайло з Івано-Франківщини, який згодом став єпископом Коломийсько-Чернівецької єпархії²⁶⁶ (див. Додаток Д). На першій Службі Божій була присутня велика кількість людей, близько сотні, а то й більше. Отець Микола виголосив промову, в якій зацентрував увагу на пройдений «хресний дорозі» УГКЦ на шляху її відродження. Це була довгоочікувана подія для всіх греко-

²⁶⁴ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

²⁶⁵ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

²⁶⁶ Мельник І. CZERNOWITZ: історичні вулиці, будинки та видатні особистості: урбаністичні есеї/Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці: Друк Арт, 2015. С.83.

католиків Буковини, особливо для літніх парафіян, які пережили всі часи репресій та випробувань і знову отримали можливість прославляти Бога на подвір'ї рідної їм святині. Постійного душпастиря церковна громада ще не мала, тому Літургія служилася раз на місяць священниками, які приїжджали з Галичини, зокрема з м. Коломиї або смт. Заліщиків.

8 лютого 1990 р. до м. Чернівців з пастирським візитом приїхав ісповідник віри, єпископ УГКЦ, колишній в'язень більшовицьких концтаборів, Павло Василик. Владика відправив Літургію перед зачиненими дверима храму та виголосив промову, в якій заглянув в історію Греко-католицької церкви, особливо в часи радянсько-репресивного режиму ХХ ст. На всіх присутніх промова єпископа Василика справила велике враження. Людей з кожним разом все більше і більше приходило на Богослужіння. До Чернівців часто приїжджали священники з Івано-Франківської, Тернопільської та Львівської області. Протягом весни-літа служіння здійснював о. Іван Качанюк, а восени – о. Тарас Сеньків (сьогоднішній єпископ Стрийської єпархії УГКЦ)²⁶⁷.

15 квітня 1990 р. на подвір'ї церкви Успіння Пресвятої Богородиці вперше за багато років священники УГКЦ мали змогу відслужити пасхальну Літургію не ховаючись. Прийшла велика кількість людей з кошиками, які мали велике бажання долучитися до відбудови церкви, жертвуючи при цьому немалі кошти для ремонту святині. Богослужіння під церквою згуртували вірних парафії Успіння Пресвятої Богородиці, які не переставали клопотатися про звільнення храму від складу «Культторгу». На початку серпня 1990 р. рішенням сесії Чернівецької міської ради прийнято надати дозвіл на відкриття храму. В той час до м. Чернівці призначено на місце постійного священника о. Михайла Косила, який прибув на парафію 4 жовтня 1990 р.²⁶⁸

Отець Михайло Косило родом із с. Дора Надвірнянського району Івано-Франківської області. Народився 20 грудня 1932 р. в сім'ї свідомих греко-

²⁶⁷ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С.83.

²⁶⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021.С. 181.

католиків, які сповідували українські традиції та привили хлопцеві любов до рідної Церкви, культури та мови²⁶⁹ (див. Додаток Е). З приходом радянської влади сім'я Василя Косили перебували під пильним наглядом більшовицьких служб. Поклик до священства відчував ще з юних літ. Дідусь хлопця Микола Спасюк виконував обов'язки паламаря в місцевій церкві і навчив Михайлика прислужувати біля священника. З шести років хлопець разом із своїми ровесниками бігли до монастирської церкви св. Пророка Іллі, яка належала отцям-студитам. Духовним батьком та наставником для Михайлика став настоятель монастиря ієромонах Мирон Деренюк, який і вплинув на священниче покликання хлопця. У зв'язку з ліквідацією УГКЦ 1946 р. молодого юнака запримітив о. Антоній Казновський, який переховувався в Дорі від більшовицького гоніння. Побачивши палке бажання служити Богові о. Антоній доклав всіх зусиль, щоб Михайло Косила здобув богословську освіту. У нелегких підпільних умовах, служачи дяком-регентом, юнак склав іспити з богословських дисциплін перед професорами Львівської Богословської Академії та Станіславівської семінарії. Закінчив навчання і прийняв дияконські та священнічі свячення з рук єпископа Миколая Чарнецького 13 червня 1958 р. Проте за незаконну релігійну та антирадянську діяльність 25 червня 1958 р. був заарештований. Отець Михайло отримав покарання у вигляді позбавлення волі терміном на дванадцять років, без права перебування на території західних областей України та обов'язковим виселенням в Кустанайську область Казахстанської РСР. Відбував покарання в Жданівській тюрмі (тепер Маріуполь), намагався служити для в'язнів святу Літургію, сповідати та ділитися Словом Божим. За зразкову поведінку 20 жовтня 1959 р. о. Михайла умовно- достроково звільнено на шість місяців.

Вийшовши на волю, повний запалу він одразу вступає до груп підпільного духовенства, працює на різних державних роботах, служить Службу Божу в містах Станіславі, Монастирську, Тлумачі, Надвірній та довколишніх селах.

²⁶⁹ Дані церковнослужителя о. Михайла Косили. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.

Отець Михайло гуртує навколо себе молодих юнаків та підпільно готує кадри майбутніх священників. Саме така діяльність знову привертає увагу більшовицьких органів і вже 15 січня 1961 р. о. Михайло знову отримує вирок, за яким засуджений на три роки позбавлення волі строгого режиму в Омській обл. Це ув'язнення було особливо тяжким та нестерпним для отця ²⁷⁰.

У Станіславській тюрмі о. Михайло зустрівся з єпископами катакомбної церкви: блаженними священномучениками Іваном Селезюком та Симеоном Лукачем. Згодом отця перевели до Львівської в'язниці, де він здобув нові професійні навички з кравецтва та столярної справи, які пізніше пригодилися йому в служінні. Він навчився шити фелони та інші богослужбові речі, проектувати та виготовляти іконостаси, престולי для підпільних богослужінь. За відмінну поведінку та перевиконання планових норм о. Михайла випустили на волю у 1963 р.²⁷¹ Підпільний єпископ Івано-Франківської єпархії (у 1962 р. перейменовано м. Станіславів на місто Івано-Франківськ²⁷²) Іван Слезюк, побачивши в отця Михайла педагогічні та викладацькі здібності призначив його спочатку виховником майбутніх священників, а на початку 70-х років ректором підпільної Духовної семінарії. Із часом на заміну закатованих по концтаборах греко-католицьких душпастирів приходила нова генерація священників, які були готові служити Богові і рідному народові в нелегкі часи. На той час, обираючи шлях стати греко-католицьким священником, означало бути готовим до переслідувань, звинувачень та до можливого ув'язнення²⁷³.

Роки постійної боротьби залишили свій відбиток на здоров'ї отця Михайла, але не зламали дух та волю. Навесні 1989 р. разом із владиками Павлом Василюком, Софроном Дмитерком, Іваном Маргітичем, Іваном Семедієм та іншими священниками поїхали до Москви і добилися дозволу реєстрації УГКЦ. З цього часу розпочалася нова сторінка в історії як УГКЦ так і вжитті о. Михайла

²⁷⁰ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С. 4.

²⁷¹ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С. 7.

²⁷² Історія Івано-Франківська. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 22.09.2023).

²⁷³ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С. 8.

Косили. На прохання владики Павла Василика у жовтні 1990 р. переїздить на Буковину для місійного служіння.

Із прибуттям отця Михайла на терени буковинського краю в історії відродження УГКЦ Буковини розпочався новий етап. Своєю невтомною працею він докладає великих зусиль для відновлення запустілих та зруйнованих парафій Буковини. Одразу після його приїзду розпочалися ремонтні роботи у храмі Успіння Пресвятої Богородиці у м. Чернівці. Був відремонтований головний престол церкви, роботи над яким виконав парафіянин храму та майстер Ярослав Шабатура²⁷⁴. Відбудовуються та відновлюються громади у містах Садгорі та Вижниці, селах Давидівка, Рідківці, Селятин, реєструються парафії у смт. Вашківцях, смт. Путилі, м. Глибока, м. Заставна та ін.²⁷⁵

Потрібно було повернути іконостас до храму Успіння Пресвятої Богородиці та інші церковні речі, які зберігалися у православній Миколаївській церкві. Отець Михайло висловив прохання до православного єпископа Антонія Москаленка повернути греко-католицькій громаді все те, що їй належить. Кивот та декілька нап্রেстьольних хрестів віддали, а справа з іконостасом на деякий час відтягнулася²⁷⁶.

Настоятель православної церкви св. Миколая вимагав від чернівецьких греко-католицьких парафіян повернення сусального золота, яким був свого часу позолочений іконостас. До вирішення цього питання було залучено представників громадськості, зокрема народного депутата Тараса Кияка. Спільними зусиллями було налагоджено співпрацю з українською діаспорою у Відні, яка долучилася до фінансування та надала підтримку громаді. За посередництвом міського голови м. Чернівці у кінці 1994 р. золото було передане настоятелю церкви св. Миколая. 23 січня 1995 р. іконостас повернули до храму Успіння Пресвятої Богородиці. Організацією монтажних робіт повстановленні іконостасу в церкві займався тогочасний староста парафії

²⁷⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021. С. 182.

²⁷⁵ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С. 9.

²⁷⁶ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 182.

О. Бручковський та Ярослав Щепанівський²⁷⁷. За складену пожертву церковний комітет та о. М. Косило написали подячного листа до священників церкви св. Варвари у Відні із запевненням молитви за них.

Визначною подією для УГКЦ Буковини став архіпастирський візит кардинала Мирослава-Івана Любачівського 3-6 жовтня 1991 р. Зустріли патріарха на подвір'ї церкви урочисто надвечір у четвер 3 жовтня 1991 р. (Додаток Ж). Після короткої привітальної церемонії кардинала відправили на нічліг до готелю «Черемош», де він ночував в найкращому номері. Наступного дня кардинал Любачівський відвідав Чернівецьку міську раду, де його радо вітали та Чернівецький університет, де відбулася велика прес-конференція. У неділю 6 жовтня 1991 р. разом із владикою Павлом Василюком відслужили архієрейську Літургію в обдертих стінах храму Успіння Пресвятої Богородиці²⁷⁸. У Літургії взяли участь кілька сотень вірних УГКЦ як з Буковини так і з Галичини. У спільній Службі Божій брала участь і делегація греко-католиків Південної Буковини, на чолі зі стареньким священником о. Ізидором Тонюком та чималою кількістю вірних українців.

З благословення єпископа Софрона Дмитерка о. Михайла призначено Чернівецьким деканом УГКЦ з правом генерального вікарія на теренах буковинського краю. На завершення Літургії кардинал Мирослав-Іван Любачівський підніс чернівецького пароху Михайла Косила до гідності митрофорного протоєрея, нагородивши його мітрою та нагрудним хрестом з прикрасами. За ревну душпастирську працю в роки підпілля та невтомну участь у відновленні Церкви був нагороджений грамотою. Блаженніший подякував всім греко-католицьким буковинцям за їхню вірність, витривалість у часи переслідування Церкви та сміливість, наполегливість в період її відродження, а також подарував 100 000 карбованців на відбудову чернівецького храму Успіння

²⁷⁷ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 182.

²⁷⁸ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL: <https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

Пресвятої Богородиці²⁷⁹. Завершальним етапом свята була процесія на вулицю, яку з ініціативи о. Михайла Косили було перейменовано на честь слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Відбулося освячення меморіальної дошки, першої пам'ятки на Буковині з викарбуваним українським державним тризубом, роботу над якою виконав скульптор Микола Лисаківський²⁸⁰.

Візит на Буковину глави УГКЦ справив гарне враження на буковинців та підніс авторитет Церкви в очах місцевої влади. Це посприяло поверненню парафії Успіння Пресвятої Богородиці нерухомості, які до окупації комуністичного режиму належали греко-католикам. Згодом у підпорядкування громади була передана квартира на вул. Руська 30/1²⁸¹.

У часи служіння о. Михайла Косили та відродження чернівецької парафії з благословення владики Софрона Дмитерка до Чернівців завжди приїжджали молоді студенти Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного інституту. Зокрема це були диякони Петро Голіней, Богдан Кудлейчук та Ілля Ступчук. Вони допомагали у служінні священникам по всій Буковині.

З благословення владики Іринія Білика у 1992 р. розпочали своє служіння у Чернівцях сестри Згромадження мироносиць Магдалина (Марія) Дмитренко та Марія (Любов) Середюк. Спочатку сестри проживали у Садгорі, але згодом переселилися у приміщення церковної канцелярії. В обов'язки сестер входило чергування у храмі та підтримка чистоти у святилищі. Пізніше були організовані перші дитячі групи та молодіжні гуртки для ведення катехизації. Проте служіння сестер мироносиць завершилося у м. Чернівці в 1995 р.

Отже, УГКЦ Буковини на шляху своєї легалізації пройшла певний етап становлення та відродження. Завдяки наполегливим старанням активних греко-католицьких парафіян були зроблені великі кроки для повернення громаді храму Успіння Пресвятої Богородиці. Початок відновлюваних робіт на подвір'ї церкви,

²⁷⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 183.

²⁸⁰ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL: <https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc>. (дата звернення: 23.09.2023).

²⁸¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 183.

а опісля відбудова самого приміщення храму лягло на плечі вірних та перших душпастирів, які прийшли на терени буковинського краю. Першопрохідцем на шляху до відновлення церковної громади слід назвати отця Михайла Косила, служіння якого припало на досить складний історичний період становлення незалежності України та відродження УГКЦ.

3.2. Парафія Успіння Пресвятої Богородиці у складі Коломийсько-Чернівецької єпархії (1993-2017 рр.)

Чернівецький храм Успіння Пресвятої Богородиці ще тривалий час проходив етап відновлення та пригадував про тяжкі часи Церкви в умовах радянської безбожної системи. Українська греко-католицька церква Буковини спочатку входила до складу Івано-Франківської єпархії.

12 липня 1993 р. глава УГКЦ, Верховний Архієпископ та Кардинал Мирослав-Іван Любачівський повідомив про створення нової Коломийської єпархії з приєднанням до неї осідку м. Чернівців, в результаті чого утворилася нова Коломийсько-Чернівецька єпархія, яка належала до складу Галицької митрополії. До новоствореної єпархії належали м. Чернівці та вся Чернівецька область²⁸².

Із благословення Святішого Отця Івана Павла II першим правлячим Архієреєм новоствореної єпархії став ісповідник віри владика Павло Василик. Осідком нової єпархії стало м. Коломия з Катедральним собором св. Архистратига Михаїла, де 31 жовтня 1993 р. відбулася інтронізація новопризначеного єпископа²⁸³.

²⁸² Створення єпархії. Коломийська єпархія УГКЦ. URL: <https://kolugcc.org.ua/ieparkhiia/stvorennia-ieparkhii> (дата звернення: 21.09.2023).

²⁸³ Створення єпархії. Коломийська єпархія УГКЦ. URL: <https://kolugcc.org.ua/ieparkhiia/stvorennia-ieparkhii> (дата звернення: 21.09.2023).

Місто Чернівці стало другим престольним містом єпископа Коломийсько-Чернівецької єпархії Павла Василика, а храм Успіння Пресвятої Богородиці піднесений до гідності прокатедрального собору.

Владика Павло Василик прийняв буковинців як своїх дітей, оскільки добре ознайомлений з її історією та наслідками окупаційного режиму, жертвою якого він сам неодноразово був²⁸⁴.

Життєвий шлях владики Павла Василика був досить не простим, сповнений драматичними подіями другої половини ХХ ст. Це роки переслідувань, поневірянь у радянських тюрмах та концтаборах. Його ім'я назавжди буде пов'язане з історією довголітньої боротьби за вихід УГКЦ з підпілля та процесом її легалізації.

З проголошенням Акту про державну незалежність України в 1991 р. владика Павло Василик бере активну участь у посвяті відновлених або новозбудованих храмів, знівечених могил, перепохованні загиблих, що зазнали терору з боку радянського режиму.

Народився Павло Василик 8 серпня 1926 р. у с. Бориславка Перемиського повіту Львівського воєводства (сьогодні територія Польщі) у родині, яка по дідовій та батьковій лінії належала до колишніх січових стрільців. У сім'ї виховувалося одинадцять дітей, разом всі працювали на землі, до володінь якої належало десять гектарів. Батьки піклувалися про добре виховання своїх дітей, дбали про те, щоб вони вирости духовними, національно свідомими особистостями. Покликання до священства владика відчув ще малим хлопцем. Навчаючись у Перемишлянській гімназії вів аскетичне життя, строго постив, таким чином готуючи себе до священничого служіння²⁸⁵.

Після того як у 1945 р. радянська влада депортувала селян із Бориславки до Тернопільської області, юнак переїхав до своєї тітки у Львів, де продовжив навчання у десятому класі, а пізніше здобував освіту у фельдшерській школі.

²⁸⁴ Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. Рукопис. Матеріали канцелярії храму Успіння Божої Матері. Чернівці, 2008. С.2.

²⁸⁵ Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. Рукопис. Матеріали канцелярії храму Успіння Божої Матері. Чернівці, 2008. С.2.

Співпрацював з організацією ОУН, допомагаючи їм у постачанні ліків, друкарського паперу тощо²⁸⁶.

У квітні 1947 р. молодого Павла заарештували та після довгих допитів і катувань засудили на 10 років позбавлення волі за «ізмєну родіне». Відбував покарання в Іркутську, виконуючи важкі будівельні роботи. Через рік був переведений в Башкирію, де познайомився із священником Йосифом Пуковінським, який працював викладачем римо-католицької семінарії в м. Луцьку. Павло Василик поділився з о. Йосифом своєю мрією стати священником. Той підтримав хлопця в його задумах і розпочав з ним таємно вивчати богослов'я²⁸⁷.

У 1949 р. молодого в'язня вивезли із Сибіру до Казахстану, де були інші священники політв'язні, а також єпископ Віктор Новиков. Першого січня 1950 р. владики Новиков висвятив підпільно в концтаборі Павла Василика на диякона. З цього часу розпочалася його місійна праця проповідування Слова Божого.

Із Джезказгана Павла Василика знову перевели, цього разу на Спаські рудники, які знаходилися у так званій «долині смерті». Тут перебувало понад 20 тисяч політв'язнів, серед них велика кількість священників. Поряд із чоловічим концтабором був розташований і жіночий табір, де відбували ув'язнення сестри-монахині. У старих кар'єрах Павло Василик відправляв для політв'язнів вечірні, утрєні, акафісти, проводив катехизацію. За таку діяльність неодноразово відбував покарання в карцерах, але це не зупиняло молодого диякона. Всюди, де він перебував велися таємні богослужіння та проповіді.

Восени 1955 р. був звільнений з ув'язнення, а вже наступного 1956 р. отримав дозвіл повернутися в Україну. 18 листопада цього ж року був висвячений на священника з рук єпископа Миколи Чарнецького²⁸⁸. Свою першу Літургію відслужив у м. Бучачі в помешканні сестер-служебниць. З того часу отець Павло Василик вів активну підпільну роботу, сумлінно виконуючи свої

²⁸⁶ Василик П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. С.9.

²⁸⁷ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 68..

²⁸⁸ Василик П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. С.35.

священничі обов'язки. Організовував по різних селах таємні сходи, де служив Літургію, проводив катехитичні науки та підтримував вірних Греко-католицької церкви своїм духовним та патріотичним словом.

У січні 1959 р. о. Павла знову заарештували на п'ять років ув'язнення. Після звільнення у 1964 р. йому було заборонено мати прописку в Українській РСР. Тільки згодом йому допоміг друг у Львові Іван Щавель, який працював фармацевтом і долучив до цієї справи отця Василика. Збираючи лікарські рослини отець Павло і тут зміг поєднати свою душпастирську працю та духовно опікувався місцевим населенням протягом майже 23-х років.

На початку травня 1974 р. у с. Вільхівці на Львівщині владика Йосафат Федорик ЧСВВ висвятив отця Василика на єпископа²⁸⁹. Відтоді владика Павло розпочав формування молодих священників, проводив з ними реколекції, служив Літургії у підпільних помешканнях та лісах.

У 80-х роках ХХ ст. у часи горбачовської перебудови 25 греко-католицьких священників на чолі з владикою Павлом Василюком зібралися у Львові та підписали заяву про вихід УГКЦ з підпілля і передали документ до Апостольської столиці. 28 серпня 1987 р. єпископ Павло Василик відслужив першу легальну Літургію у с. Зарваниця Тернопільської області. З'їхалася велика кількість мирян, понад три тисячі з різних куточків України, навіть з Молдови та Наддніпрянської України²⁹⁰.

Дочекавшись тріумфального відродження УГКЦ владика Павло Василик організовує Богослужіння по багатьох парафіях Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської області. У 90-х роках ХХ ст. владика Павло відвідав майже всі села та містечка Східної Галичини, де він служив в часи підпілля.

31 жовтня 1993 р. єпископ Павло Василик очолив Коломийсько-Чернівецьку єпархію і доклав чималих зусиль для відродження УГКЦ на

²⁸⁹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 69.

²⁹⁰ Василик П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. С.45.

Буковині. Протягом наступних років він часто відвідував прокатедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці в м. Чернівці²⁹¹.

На той час громада парафії УГКЦ м. Чернівці надалі займалася відновленням своєї святині. Розпад СРСР та загальна криза, яку переживало все суспільство не могло не знайти свої відбитки на церковному житті. Кошти на ремонтні роботи швидко знецінювалися, важко було придбати будматеріали. Але все ж таки завдяки зусиллям о. Михайла Косили до храму вдалося провести газ, встановити систему опалення, куполи перекрити мідною бляхою, оновити штукатурку фасадів та розпочали розписувати інтер'єри²⁹².

Отець Михайло Косило любив церкву, громаду, турбувався про неї як добрий пастир. У своєму інтерв'ю газеті «Нова зоря» у 1993 р. він розповідав, що місто Чернівці йому знайоме ще з підпілля. Мав нагоду побувати на Буковині декілька разів на початку 70-х років. Згадував, що тут завжди була дружня та добре законспірована громада. Під час одних із цих відвідин отцю приснився сон, що нібито він відправляє Літургію у дуже гарній церкві на узбіччі вузької вулички, але з обдертими стінами та без престолу. Яким великим було здивування отця, коли він приїхавши до Чернівців впізнав церкву, яку бачив у своєму сні – це був храм Успіння Пресвятої Богородиці, тому своє служіння на Буковині розглядав як Боже провидіння²⁹³.

Нелегкий шлях служіння був у о. Михайла Косили починаючи від часів підпілля, закінчуючи мирними часами. Єпископом Коломийсько-Чернівецької єпархії Кир Павлом Василюком був підписаний декрет від 27 березня 1995 р, в якому йшлося про те, що отця-мітрата Михайла Косила «усунено з уряду Чернівецького декана через недотримання приписів права Кодексу Канонів для Східних Церков»²⁹⁴ (див. Додаток К). Як писав отець Петро Голіней,

²⁹¹ Василюк П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. С.47.

²⁹² Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 184.

²⁹³ Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc>(дата звернення: 23.09.2023).

²⁹⁴ Декрет Української греко-католицької церкви Коломийсько-Чернівецької єпархії від 27 березня 1995 року. За матеріалами архіву Коломийсько-Чернівецької Єпархії.

вихованець підпільної семінарії о. Михайла в книзі «З тобою Ісусе! Поезії» о. Михайла Косили: « не бракувало людей, що виконували диявольські справи, через які доводилося о. Михайлові терпіти як і у часи переслідування, так і у часи волі. Гіркота терпінь та поневірянь остаточно підірвали здоров'я, але не змогли зламати сильний дух»²⁹⁵.

На жаль, 10 листопада 2000 р. о. Михайло несподівано помер на 68-му році життя та 43-му році душпастирського служіння. Похований о. М. Косило у рідному селі Дора на Івано-Франківщині, де на його честь побудовано музей катакомбної УГКЦ. Вірні парафіяни собору Успіння Пресвятої Богородиці та відроджених церков у районах області пам'ятають про священника Михайла Косила та щорічно згадують у своїх молитвах. Його праця продовжилася у служінні священників, які були його вихованцями та учнями²⁹⁶.

Адміністратором парафії Успіння Пресвятої Богородиці та Чернівецьким деканом став о. Василь Гасинець, сотрудником о. Петро Грещук. Отець Василь Гасинець (29.V.1970 р. н.) народився на Львівщині, здобував освіту в Люблінському католицькому університеті (1990-1996 рр.). Прийняв свячення 4.XII.1994 р. з рук єпископа Павла Василика. Батько трьох дітей, був одружений з п. Оксаною Добрянською, яка померла у липні 2023 р. від тяжкої недуги. Душпастирська праця розпочалася з грудня 1994 р. на Буковині. Був призначений Чернівецьким деканом Коломийсько-Чернівецької єпархії. Багаторічний сотрудник співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці. Адміністратор парафії Різдва Пресвятої Богородиці і св. Антонія з моменту свячення. Отець Василь Гасинець окрім служіння на парафіях Успіння Пресвятої Богородиці та Різдва Пресвятої Богородиці виконує служіння військового капелана у зоні бойових дій на сході України. Офіційно визнаний капелан прикордонної служби та головний військовий капелан Чернівецької єпархії з 2019 р. Активний учасник Революції гідності, багаторазово виїжджав з допомогою в зони бойових дій. З благословення патріарха Любомира Гузара

²⁹⁵ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С.10.

²⁹⁶ Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. С.10.

нагороджений мітрою у 2004 р., а також великою кількістю медаль за ревне служіння військового капелана. На його честь Чернівецький поштамт випустив поштову марку, а вулицю, на якій знаходиться церква Різдва Пресвятої Богородиці і св. Антонія, перейменовано на Капеланську.²⁹⁷

Для душпастирського служіння на терени буковинського краю з благословення владики Павла Василика приїжджає молодий отець Володимир Боровий, який стає сотрудником співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці з 21 квітня 1995 р. У 1996 р. призначений парохом громади УГКЦ м. Садгора. Очолює центр передподружньої підготовки Коломийсько-Чернівецької єпархії, завідувач катехитичної школи при катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці та парафії Покрову Пресвятої Богородиці у м. Садгора²⁹⁸.

Родом о. Володимир із с. Бариш Буцацького району Тернопільської області. Навчався у Івано-Франківському катехитично-духовному інституті (1992-1996). Свячення прийняв з рук єпископа Павла Василика 16 квітня 1995 р. Продовжив здобувати освіту в Люблінському католицькому університеті (2004-2008 рр.). Одружений з п. Олександрою Долик. Батько чотирьох дітей, син Руслан також обрав шлях священослужителя УГКЦ. За ревне служіння нагороджений хрестом з прикрасами у 2000-му році. З 2014 р. організовував волонтерську допомогу воїнам АТО та мирним жителям Луганської та Донецької області. Неодноразово очолював паломницькі піші прощі до Маріїнських центрів України, зокрема с. Зарваниці²⁹⁹.

У квітні 1996 р. адміністратором співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці призначено о. Валерія Сиротюка. Отець Валерій (6. XII. 1968 р. н.) народився у смт. Кути Косівського району Івано-Франківської області. Навчався у Івано-Франківському теолого-катехитичному інституті,

²⁹⁷ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 296.

²⁹⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 294.

²⁹⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 294.

продовжив навчання у Люблінському католицькому університеті (1997- 2001 рр.). Свячення прийняв 26. III. 1995 р. з рук владики Павла Василика. Одружений, батько двох доньок. Своє душпастирське служіння розпочав у м. Донецьку з квітня по серпень 1995 р., а з осені 1996 р. стає парохом співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці. У липні 1999 р. о. Валерій стає митрофорним протопресвітером, нагороджений митрою, нагрудним хрестом та набедреником. З 2006 р. призначений Буковинським вікарієм Коломийсько-Чернівецької єпархії³⁰⁰.

Отця Валерія Сиротюка знають також як поета, композитора, сценариста та церковного продюсера. В мистецькій спадщині о. Валерія числиться близько 100 пісень церковного та духовного змісту. Нагороджений дипломами та грамотами багатьох фестивалів та конкурсів³⁰¹.

Над окрасою храму працювали народні майстри та художники Буковини, які вміло використовували свій талант. Серед них Юрій Гушкевич, Петро Цуркан, Іван Терен, Іван Баран, Іван Снігур, Степан Дапіра, Микола Лисаківський та інші. Над іконою «Успіння Матері Божої» для фасаду церкви написав Юрій Гушкевич.

До дня святкування 400-річчя Берестейської унії на подвір'ї храму було освячено пам'ятний хрест, який символізував єдність двох церков³⁰². У святкуванні, яке відбулося 21 липня 1996 р. взяло участь багато поважних гостей. Серед них папський нунцій в Україні Антоніо Франко, митрополит і архієпископ перемишльський Іван Мартинюк, екзарх Києво-Вишгородський Любомир Гузар, Івано-Франківський єпископ Софрон Дмитерко, єпарх Тернопільсько-Зборівський Михаїл Сабрига, а також духовенство з України, Польщі, Боснії, Південної Буковини. Літургію відслужив єпископ Коломийсько- Чернівецької єпархії Павло Василик разом із іншими владиками східного та західного обрядів. Вперше тоді була виставлена для почитання Чернівецька

³⁰⁰ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 302.

³⁰¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 266.

³⁰² Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 86.

ікона Матері Божої. Відбувся хресний хід від Театральної площі до храму Успіння Пресвятої Богородиці, опісля відбувся чин освячення хреста на честь ювілею Берестейської унії³⁰³.

Парафія Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ завжди була опорою для своїх вірних, місцем, де можна було наповнюватися духовними та національно-патріотичними ідеями. Основним пріоритетом діяльності громади Успіння Пресвятої Богородиці була катехизація вірних. З цього приводу при церкві засновано катехитичну школу, де проводилися заняття як для дітей, так і для дорослих. Дітей готували до Першої сповіді та урочистого святого Причастя. Це дійство давало можливість згуртуватися рідним та хресним батькам, дозволити дітям духовно збагачуватися. Свято завжди проходило в урочистій формі, де гарно одягнені діти приймали у своє серце Господа і таким чином ставали маленькими членами церковної громади.

Разом із відродженням УГКЦ на початках творення незалежності України поступово активізуються різні мирянські рухи, які припинили свою діяльність через прихід радянської влади. Завданням кожної парафіяльної громади завжди було створення формаційного простору для формування свідомої молоді, яка б виробляла та утверджувала здорові духовно-національні та моральні життєві принципи. Саме таким молодіжним об'єднанням стало Товариство українських студентів- католиків «Обнова» (далі ТУСК), гаслом якого є «Обновити все в Христі»³⁰⁴.

Історія створення «Обнови» сягає ще 30-х років ХХ ст., коли з ініціативи митрополита Андрея Шептицького товариство було засноване у м. Львові. Назва товариства походить із книги Йосипа Сліпого «Шляхом Обнови». Якщо на Галичині обновлянський рух мав міцні підвалини, добрий ґрунт на тлі українських традицій, то на Буковині все виглядало зовсім по іншому. Саме тому

³⁰³ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021. С. 186.

³⁰⁴ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 90.

створення та активна діяльність «Обнови» у Чернівцях мало особливе значення та було дуже цінним³⁰⁵.

Свою діяльність на Буковині організація розпочала у вересні 1998 р. Першими засновниками були Ірина Микитюк, яка стала першою головою товариства та Олеся Павлючок. Духівником «Обнови» був о. Володимир Боровий, сотрудник співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці. Серед перших найактивніших членів товариства були Надія Магдяк, Лідія Баб'юк, Оксана Гайдукевич, Тетяна Шлюсар, Микола Поліщук, Сергій Бабчук, Тарас Гринівський та Роман Любера³⁰⁶.

Чернівецьке ТУСК «Обнова» входить до Федерації українських католицьких і студентських товариств, що об'єднує шість таких самих товариств різних куточків України. У жовтні 2000-го року товариство обрало нового керівника, яким став Тарас Лазарук, студент Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Новим духівником призначено о. Дмитра Винника³⁰⁷.

Отець Дмитро родом із смт. Обертин Тлумацького району Івано-Франківської області. Навчався в Івано-Франківському катехитично-духовному інституті (1993-1999 рр.). Свячення прийняв з рук єпископа Павла Василика 4 червня 2000 р. Свою душпастирську працю розпочав із служіння на Буковині. 5 червня 2000 р. був призначений сотрудником храму Успіння Пресвятої Богородиці та адміністратором громади св. Володимира і Ольги м. Вашківці. Одружений з Іриною Москалик, виховували четверо дітей³⁰⁸. Грамотою єпископа Павла Василика від 16 лютого 2001 р. призначений капеланом Чернівецького державного університету і всієї студентської молоді Чернівецького деканату. У 2007 р. для покращення харитативної праці з

³⁰⁵ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³⁰⁶ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³⁰⁷ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³⁰⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет 2021. С. 295.

благословення єпископа Миколая Сімкайла призначений керівником деканального «Карітас» Чернівецького деканату. За вірне та віддане служіння УГКЦ, довголітній духовний провід студентської молоді м. Чернівці як вираз подяки цього ж року о. Дмитро Винник отримав право носити високу церковну нагороду – золотий хрест з прикрасами³⁰⁹. Зустрічі обновлян відбувалися щовівторка, спочатку в приміщенні Українського народного дому, а опісля в катехитичному класі при соборі Успіння Пресвятої Богородиці. Окрім релігійних наук отця -духівника, завжди організовувалися тематичні презентації та дебати. Широко розвинена була харитативна діяльність, зокрема, це були акції «Святий Миколай дітям Буковини», де обновлята разом із св. Миколаєм відвідували родини, в яких мешкали маленькі діти, особливо ті, які потребували особливої допомоги. Пізніше це стане доброю традицією, коли «обновлянський св. Миколай» буде навідуватися і до родин самих обновлят, у яких вже будуть власні діти.

Одним із найулюбленіших свят було святкування «Дня Матері». Обновлята завжди відповідально готувалися до нього, адже основними учасниками свята були їхні матері. Свято супроводжувалося різного роду конкурсами, піснями, забавами, спогадами, якими матері завжди радо ділилися.

За участю членів молодіжного товариства «Обнова» організовуються інші акції «Діти малюють писанку», «День захисту дітей», де обновлята відвідують дитячі будинки, проводять з ними цікаве дозвілля, дарують іграшки, одяг, солодощі.

26-27 червня 2001 р. чернівецькі обновлята беруть участь у зустрічі Папи Римського Івана Павла II у м. Львові. Це справило незабутні враження для молодих студентів і надовго залишило слід у їхніх серцях³¹⁰.

Обновлята активно долучаються до парафіяльного життя церкви Успіння Пресвятої Богородиці. У жовтні 2002 р. під час проведення у м. Чернівці

³⁰⁹Католицький оглядач. URL:<http://catholicnews.org.ua/u-dtp-tragichno-zagynuv-svyashchenik-kolomiysko-cherniveckoyi-eparhiyi-ugkc-o-dmitro-vinnik> (дата звернення: 05.09.2023).

³¹⁰ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ГУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

Міжнародної прощі Вервиці «Обнова» бере на себе організацію волонтерської служби, також виступає на сцені Літнього театру та Театральній площі, демонструючи свої пісенні, танцювальні та акторські здібності. Активними членами товариства на той час були Ганнуса та Володимир Жовківські, Тетяна та Ігор Скутар, Лілія Матіїшин, Василь та Наталка Паламарі, Інга Дем'янчук, Віталій Ярема та Віталій Ціхоцький ³¹¹.

Товариство з часом стає не тільки мирянською організацією. Крім запланованих зустрічей щовівторка, разом збираються для святкування днів народжень, організовують спільні відпочинки, святкують разом релігійні та національні свята, займаються спортом.

Свою першу молодіжну конференцію «Діалог християнської молоді. Моральні проблеми в освіті» ТУСК «Обнова» організувала 25-26 вересня 2004 р. під керівництвом нового голови товариства Мар'яна Лазарука. У конференції взяли участь координатор католицьких студентських організацій «Пакс Романа» Філіп Ледобль, представники мирянської молодіжної організації «Вінфрідія» з Австрії, директор Фонду св. Володимира п. Леся Крип'якевич та інші поважні гості. Особливо приємним було спілкування обновлян із подружжям Ігоря та Роми Гайдів із США, які мають пряме відношення до обновлянського руху та доклали чималих зусиль для його відновлення.³¹² Проведення міжнародних молодіжних конференцій стало також традицією не тільки для чернівецьких, але і для інших обновлянських товариств, які обмінюючись досвідом запрошували один одного на такі дійства. Також доброю традицією було з'їжджатися обновлятам з різних міст на святкування річниці створення товариств. Це давало змогу ближче знайомитися між собою, передавати один одному дух єдності, єднотності в поглядах, приналежності до єдиної віри та Церкви.

Вперше в історії товариства у листопаді 2004 р. у соборі Успіння Пресвятої Богородиці з благословення о. Валерія Сиротюка та о. Дмитра Винника склали

³¹¹ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³¹² Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

обновлянську присягу 34 студенти. В такий спосіб відбулося духовне хрещення чернівецького товариства «Обнова». З того часу кожного року в день покровителя ТУСК «Обнова» св. Архистратига Михаїла у церкві відбувається посвята симпатиків товариства у його дійсні члени. Серед найактивніших учасників «Обнови» того часу слід відзначити Олесю Брандес, Олену Мензак, Ярини Шкоропад, Івана та Василя Марчуків, Богдану Ровенко, Юлію Паламарюк, Іванну Вовчук, Романа Майора, Івана та Любов Перцовичів, Романа Мареніна, Наталку Радомську, Тараса Романка, Андрія Данка, Надію та Ярослава Доскочів, Андрія Лаврука, Ігора Солтицького, Ларису Мельничук, Ігора та Ярослава Ратушних, Тетяну Олексюк, Михайла-Сергія Щербаня³¹³.

Під час великоднього посту члени товариства мали виїзні реколекції у Язлівському монастирі Бучацького району Тернопільської області. Кожного року «Обнова» запрошувала різних реколектантів з Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської та Чернівецької області. Цілий рік обновлята чекали цієї пори, щоб відвідати реколекції, побувати в стінах монастиря, пройти духовну віднову та набратися сил на подальші справи. Кожен обновлянин, який хоч раз побував у цьому місці назавжди залишив приємні спогади у своєму серці. Деякі обновлята говорили, що у них «рік розпочинається із Язлівця»³¹⁴.

Об'єднували членів товариства також спільні традиції, такі як походи в гори на День незалежності України, де разом, підкоривши вершину Карпат, під синьо-жовтим прапором співали гімн України та зносили свої молитви до Господа. Влітку обновляни здійснювали 150-ти кілометрову пішу прощу до Зарваниці, де разом також молилися, співали пісні, прославляючи цим самим Бога та Пресвяту Богородицю. Не вся сучасна молодь може пишатися такими здобутками³¹⁵.

У липні 2008 р. до святкування свого десятиріччя з дня заснування товариство «Обнова» з благословення єпископа Коломийсько-Чернівецької

³¹³ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³¹⁴ Обновити все в Христі. Обновлянський вісник. Чернівці, 2008. №4. С.2.

³¹⁵ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. С. 90.

епархії Миколи Сімкайла організовує в місті перший молодіжний етно -духовний фестиваль «Обнова-фест». Цей фестиваль мав на меті відобразити ціль «Обнови» - оновлювати себе і навколишній світ, сприяти духовному та патріотичному розвитку молоді.

ТУСК «Обнова» стала не тільки простором виховання католицької молоді, але й потужним двигуном місцевого патріотичного руху, ініціатором та творцем багатьох освітніх, мистецьких та благодійних проєктів.

Всі заходи, які організовувала «Обнова» завжди радо супроводжував та підтримував духовний наставник обновлят о. Дмитро Винник. Взимку в передріздвяний час о. Дмитро організовував трьох денні реколекції в с. Дора Івано-Франківської області, де сам готував цікаві науки, ділився своїм особистим досвідом, особливо захоплюючими були розповіді про історію подружнього життя Винників. Отець Дмитро завжди з любов'ю в очах та серці розповідав про свою дружину Ірину, про те як їхні стосунки зародилися ще зі шкільної парти, як з кожним роком вони ставали все міцніші, і міцніші. Говорив, що діти, а в отця їх було четверо, – це великий дарунок Бога, і що з народженням кожної дитини любов не зменшується, а тільки збільшується, бо «добре вино, не можна розбавити водою»³¹⁶. Бесіди про Божу любов, про любов до ближнього були улюбленими темами проповідей о. Дмитра. Він завжди брав активну участь у спортивному дозвіллі, яке організовували обновлята, особливо любив грати у футбол. Мав веселу вдачу, вмів жартувати, спілкування з ним завжди приносило задоволення, зближувало та надихало студентську молодь.

Місяць серпень 2014 р. став для чернівецької «Обнови» і для всієї громади Успіння Пресвятої Богородиці вкрай важким у зв'язку із трагічною смертю на 43-му році життя о. Дмитра Винника. Разом із сім'єю вночі 11 серпня отець потрапив у автокатастрофу, внаслідок якої отець загинув на місці, а дружина Ірина померла у лікарні³¹⁷. Це стало великою втратою для організації «Обнова»,

³¹⁶ Обновити все в Христі. Обновлянський вісник. Чернівці, 2008. №12. С.3.

³¹⁷ Католицький оглядач. URL: <http://catholicnews.org.ua/u-dtp-tragichno-zagynuv-svyashchenik-kolomiysko-cherniveckoyi-ieparhiyi-ugkc-o-dmitro-vinnik> (дата звернення: 05.09.2023).

бо в особі отця відійшла назавжди незабутня сторінка історії розвитку та багатьох звершень товариства, які були б неможливими без його духовної підтримки, мудрого слова та настанов, легкої вдачі та вміння зарадити у найважчі моменти. Для багатьох обновлянських поколінь отець Дмитро став духовним батьком, а подружній приклад Винників закарбувався як взірець на все життя³¹⁸.

Подвір'я церкви Успіння Пресвятої Богородиці було заповнене великою кількістю людей, вся громада УГКЦ Буковини, міста прийшли провести в останню путь та вшанувати пам'ять подружжя Винників, адже о. Дмитро був знаний серед багатьох парафіян церкви м. Чернівці, а також за його межами. З ним рахувалися представники місцевої влади, неодноразово отець давав інтерв'ю про багаторічний досвід роботи з молоддю. Отець став духовним батьком не тільки для обновлян, а й для багатьох вірних греко-католиків краю. Його мудрі поради, духовні настанови залишили у серцях багатьох людей світлу пам'ять. «Всі пам'ятатимуть молодого і активного священника як вірного Христового служителя, котрий мав дар відкривати людські серця до вічних Божих правд. Освідчений, зосереджений, усміхнений, працьовитий, з великим бажанням служити Богові і людям – тільки таким знали о. Дмитра Винника», - написала у своєму дописі прес – служба Коломийсько -Чернівецької єпархії³¹⁹.

Дружина Ірина теж була людиною з великим серцем та глибокою душею, завжди підтримувала отця у всіх його звершеннях. Залишили по собі четверо дітей: двоє синів, меншому Михайлові дванадцять років та дві доньки Марія та Соломія, які займалися вільною боротьбою. Після смерті батьків дітьми стали опікуватися старенькі батьки покійної п. Ірини.

Якщо повернутися на початок 2000-х років, то слід згадати ще одну подію, яка сталася в історії буковинської громади УГКЦ. 12 грудня 2004 р. на 79-му році життя закінчив свій життєвий шлях владика Павло Василик. На його місце

³¹⁸ Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення: 15.09.2023).

³¹⁹ Католицький оглядач. URL: <http://catholicnews.org.ua/u-dtp-tragichno-zagynuv-svyashchenik-kolomiysko-cherniveckoyi-eparhiyi-ugkc-o-dmitro-vinnik> (дата звернення: 05.09.2023).

служіння стає єпископ-коад'ютор Володимир Війтишин, який очолює Коломийсько-Чернівецьку єпархію до 12 грудня 2004 р. Другого червня 2005 р. новопризначеним єпископом Коломийсько-Чернівецької єпархії номінований владика Микола Сімкайло. Єпископська хіротонія владики Миколи Сімкайла відбулася 12 липня 2005 р. у катедральному соборі Святого Воскресіння м. Івано-Франківська³²⁰. З огляду на те, що територіально Коломийсько-Чернівецька єпархія займала великий обсяг, а також для покращення адміністративної та душпастирської діяльності 17 квітня 2006 р. правлячий єпископ Микола Сімкайло проголосив створення Буковинського вікаріату Коломийсько-Чернівецької єпархії з осідком у м. Чернівці, а храм Успіння Пресвятої Богородиці її соборним храмом³²¹. Отець Валерій Сиротюк був призначений синкелом новоутвореного Буковинського вікаріату. До його складу увійшли Чернівецький та Вижницький деканати.

Мирянський рух «Матері в молитві» в Україні заснувався у 2000 р. з благословення Блаженнішого Любомира Гузара у Львові в архікатедральному соборі святого Юра. У Чернівцях з благословення адміністратора собору Успіння Пресвятої Богородиці о. Валерія Сиротюка у травні 2009 р. на свято Пресвятої Трійці біля чудотворної ікони «Надія безнадійним» відбулося перше зібрання спільноти «Матері в молитві». На той час спільнота налічувала близько десяти матерів. Згодом це число досягло понад 100 жінок. Матері молилися за український народ, парафію, добрі священичі покликання, за свої родини, дітей. Координатором спільноти на той час була пані Оріся Пукальська. Духівниками були отці Ігор Дрогомирецький, Ігор Филипів, Володимир та Руслан Боровий, Іван Шуфлат. Учасниці спільноти здійснювали різні паломництва, брали активну участь в мирянському житті громади³²².

У 2011 р. буковинська громада греко-католиків відсвяткувала 190-ту річницю від дня будівництва головного храму Успіння Пресвятої Богородиці.

³²⁰ Синод єпископів Української греко-католицької церкви. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-mykolay-simkaylo-449> (дата звернення: 15.09.2023).

³²¹ Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації : УГКЦ на Буковині. Харків : Сиція, 2016. С. 85.

³²² Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці. URL: <http://sobor.cv.ua/materi-v-molytvi> (дата звернення: 01.09.2023).

У 2014 р. при парафії створилася ще одна спільнота «Апостольство доброї смерті», де вірні молилися за ласку доброї смерті для себе та своїх вірних. Очолювала спільноту Володимира Йовик³²³.

В соборі Успіння Пресвятої Богородиці знаходяться мощі двох українських святих: єпископів Симеона Лукача та Івана Слезюка³²⁴.

Отже, катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ м. Чернівці відіграв велику роль у формуванні українського суспільства пострадянського періоду. Церква стала осідком духовно-патріотичного виховання як молоді, так і дорослих. Мирянські рухи, молодіжні товариства здійснювали духовно-просвітницьку діяльність, залучаючи активних мирян до співпраці. Під проводом загартованих парохів підпільної церкви, а також молодих активних священиків душпастирська праця давала свої плоди і греко-католицька церква все більше і більше ставала впізнаваною на теренах буковинського краю.

3.3. Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці - центр Чернівецької єпархії

Зважаючи на певні обставини, нові виклики та потреби греко-католицької пастви на теренах Чернівецької області для кращої духовної опіки вірних постала потреба у створенні нової єпархії. Згідно рішення Синоду Єпископів УГКЦ, який відбувся 4-11 вересня 2016 р. у Львові-Брюховичах Блаженніший Патріарх Глава Української греко-католицької церкви Святослав Шевчук отримав згоду щодо створення нової Чернівецької єпархії. Наступного року 12 вересня 2017 р. це рішення благословив папа Римський, Святіший Отець Франциск³²⁵.

³²³ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет, 2021. С. 187.

³²⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет, 2021. С. 187.

³²⁵ Історія єпархії. Чернівецька єпархія УГКЦ. URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php/> (дата звернення: 26.10.2023).

Новостворена єпархія була виокремлена із Коломийсько-Чернівецької єпархії та охоплювала територію Чернівецької області. 18 листопада 2017 р. відбулася історична подія як для буковинського краю, так і для всієї Української Греко-Католицької Церкви – проголошення Чернівецької єпархії, приналежної до Івано – Франківської митрополії. Осідком єпархіального єпископа стало місто Чернівці, катедрою було обрано собор Успіння Пресвятої Богородиці, вул. Руська, 28 (див. Додаток Л). Саме тут за участю великої кількості вірних та духовенства відбулася не менш визначна та важлива подія – інтронізація та введення на єпископський престол першого єпарха Чернівецького Кир Йосафата Мощика. Здійснив чин інтронізації Блаженніший Патріарх Святослав, який вперше з пастирським візитом прибув на Буковину. У співслужінні з Главою Церкви взяли участь Апостольський нунцій в Україні Клаудіо Гуджеротті, практично всі владика Синоду єпископів УГКЦ, владика Петру Гергель з міста Ясси, представник Єпископської Конференції Румунії, а також 150 священників³²⁶.

На порозі храму Блаженнішого Патріарха зустріли найстаріший парафіянин собору Успіння Пресвятої Богородиці – пан Степан Микитило, якому сповнився 91 рік та парафіянка пані Наталя Кубаренко, в будинку якої в часи підпілля Церкви відбувалися Богослужіння. Блаженніший подякував їм та всім тим, хто в тяжкі часи гоніння Церкви не відступив від своєї віри, зберіг її для наступних поколінь. Наголосив на тому, що саме «домашня Церква» тут у Чернівцях, стала у свій час катедрою, осердям проповіді Божого Слова, і власне, ті людські серця, які горіли вірою стали благовісниками та проповідниками Христового Євангелія. Глава Церкви згадував владика Тараса Сеньківа, присутнього на інтронізації, одного із перших священників, який в часи легалізації УГКЦ приїжджав з Галичини на Буковину служити Літургію спочатку перед закритими дверима церкви, а пізніше, коли святиню врешті

³²⁶Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.82.

передали громаді, відкрив двері чернівецького храму і відслужив там першу Літургію³²⁷.

Блаженніший Святослав також зацентрував увагу на тому, що востаннє відвідав храм Успіння Пресвятої Богородиці, будучи ще семінаристом у 1993 р., коли душпастирську працю продовжував блаженної пам'яті о. Михайло Косило. Владика підкреслив, що храм тоді мав зовсім інший вигляд. У ньому не було ні іконостаса, ні золотих ікон, не було навіть штукатурки, але були гарячі серці, відкриті на Боже Слово. «Ми тут бачили дивні знаки присутності ЦарстваБожого між нами, які проповідували тоді священники. Чи не є знаком присутності Царства Небесного цей величавий красивий собор і цей історичниймомент – перетворення його вперше в історії на осідок Чернівецького єпископа нашої Церкви. Ми бачимо, як Господь Бог у своїй силі та владі діє тут, на теренах Буковини, серед нас. Нехай Йому за це буде благословення», - наголосив Глава УГКЦ.

Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці став свідком урочистого впровадження в церковний уряд нового єпископа, служіння якого благословив Блаженніший Святослав словами: «Владико Йосафате, довіртеся і цілковито віддайтеся Божій волі, Господньому промислу і щедрості людей, які люблять Бога і в ім'я Боже готові здвигати не тільки храми, а й готові бути проповідниками Доброї Новини в Україні. Нехай Мати Божа, успінню якої посвячено цей храм, буде вашою провідницею!» В кінці патріарх подякував всім владикам, священникам та вірним, які вклали свій внесок у розбудову Церкви на Буковині³²⁸.

Преосвященний владика Йосафат Мошич теж виступив з промовою до довіреної йому нової громади вірних. «Милістю Божою мені випала місія бути пастором для греко-католиків Чернівецької єпархії. Ніколи не думав, що буду саме тут, у вашому місті, - щиро зізнався владика Йосафат. – Ісус мав 12 учнів - апостолів, а мені Господь дав на одного більше, бо Він завжди дає більше, ніж

³²⁷ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.83.

³²⁸ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.84.

на цю мить потрібно». Владика висловив сподівання, що новостворена єпархія стане вмістилищем благої вісті Христового Євангелія, осередком єднання батьків, матерів, дітей та молоді, освітян, митців, медиків, волонтерів, патріотів та всіх небайдужих людей, які спрагли Слова Божого.

Першими ініціативами архієрея Чернівецької єпархії було налагодження співпраці з місцевою владою, пошук шляхів для порозуміння та ведення плідного екуменічного міжконфесійного діалогу, особливо з вірними Православної Церкви, кількість яких на теренах Буковини була чисельною. Символічно девізом нового герба молодшої єпархії стали слова: «Боже, нам єдність подай!»³²⁹ (див. Додаток М).

З біографії єпископа Чернівецького УГКЦ Йосафата Мощича дізнаємося, що владика народився 16 вересня 1976 р. в смт. Старий Розділ на Львівщині. Навчався у Роздільській середній школі. З 1994 по 1999 р. здобував освіту в Івано-Франківській духовній семінарії. Вступив до Місійного Згромадження св. ап. Андрія 25 квітня 1998 р., обравши для себе чернече ім'я Йосафат³³⁰. Перші дочасні обіти склав 14 серпня 1999 р., а через три роки 15 вересня 2002 р. – вічні обіти. 13 грудня 1998 р. прийняв дияконські свячення, а 26 вересня 1999 р. – священничі з рук єпископа Софрона Мудрого³³¹. Здобував освіту в м. Римі у Папському Латеранському університеті (2002-2002 рр.), у Селезіанському університеті (2003 р.). Здобув ліцензіат з морального богослов'я та пройшов курс виховників покликаних до богопосвяченого життя. Проживаючи в Італії, мав душпастирське служіння у м. Гроссето для греко-католицьких українців. Отець Йосафат володів крім української мови ще польською та італійською³³².

21 жовтня 2003 р. призначений настоятелем Місійного Згромадження св. ап. Андрія терміном на три роки. На генеральній виборчій капітулі 22 вересня 2006 р. обраний Генеральним настоятелем Місійного Згромадження св. ап. Андрія терміном на 6 років. У 2004-2008 р. – секретар у Раді вищих

³²⁹ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.85.

³³⁰ Історія єпархії. Чернівецька єпархія УГКЦ. URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php> (дата звернення: 26.10.2023).

³³¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 294.

³³² Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.85.

настоятелів чоловічих інститутів богосвяченого життя в Україні. Виконував служіння синкела у справах мирянських рухів Івано-Франківської єпархії, голови місійно-євангелізаційного відділу Івано-Франківської єпархії, координатора надзвичайного та делегованого служіння у справах екзорцизму та молитов особливого призначення Івано-Франківської єпархії. За його участю було організовано та здійснено 80 місій і реколекцій у семи єпархіях УГКЦ як для вірних, так і для духовенства, провів 20 євангелізаційних курсів за методологією Школи євангелізації св. Андрія³³³.

27 травня 2014 р. у Ватикані було оголошено про те, що Папа Римський Святіший Отець Франциск дав свою згоду на обрання Синодом Єпископів УГКЦо. Йосафата Мощича єпископом-помічником Івано-Франківської архієпархії УГКЦ, надавши йому титулярний осідок Пульхеріополя³³⁴.

Третього серпня 2014 р. у с. Крилос (Галицький район, Івано-Франківська область) під час III-ої Всеукраїнської пішої прощі до чудотворного образу Матері Божої за мир в Україні вперше за багато сотень років на древній Галицькій землі відбулися єпископські свячення. Рукоположення здійснив Блаженніший Святослав Шевчук у співслужінні з Архієпископом і Митрополитом Львівським Ігором Возняком та Архієпископом і Митрополитом Івано-Франківським Володимиром Війтишином³³⁵.

На момент створення Чернівецька єпархія налічувала 13 священників, які здійснювали душпастирське служіння на 18-ти парафіях буковинського краю. Була гостра потреба у збільшенні кількості духовенства, тому з ініціативи владики Йосафата розпочався молитовний маніфест за священничі покликання до служіння на теренах Буковини. Саме з цією метою були започатковані нічні чужання у кожен третю суботу місяця біля чудотворної ікони Матері Божої Чернівецької «Надія Безнадійних». Під час цих чужань вірні та духовенство разом із єпископом підносили свої молитви до Неба з проханням послати

³³³ Історія єпархії. Чернівецька єпархія УГКЦ, URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php/> (дата звернення: 26.10.2023).

³³⁴ Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.85.

³³⁵ Історія єпархії. Чернівецька єпархія Української Греко-Католицької Церкви, URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php/> (дата звернення: 26.10.2023).

жертвних слуг у свій виноградник для проповідування Слова Божого та місійного розвитку Церкви. Молилися також за покликання до монашого стану, адже на Буковині не було ні одного монастиря, монаха чи монахині УГКЦ, не забували дякувати Богові за всіх жертводавців та добродіїв єпархії³³⁶. У розпорядок чувань входили вечірня, катехизи, молитви на вервиці, молитви на оздоровлення, Божественна Літургія та уділення повного відпусту, який катедральний собор отримав з благословення Папи Римського 28 серпня 2018 р. терміном на сім років. Чування тривали з 21:00 до 03:30.

30 серпня 2019 р. чудотворну ікону «Надія Безнадійних» передано на реставрацію до м. Львова, де було відновлено її первісний автентичний лик. У лютому цього року ікона повернулася до храму. Реставраторам вдалося усунути три пізніші шари фарби і було зроблене важливе відкриття, що іконі насправді не 200 років, а близько 400. Як виявилось ікона вдвічі старша за сам собор Успіння Пресвятої Богородиці. Є припущення, що ікона може бути реплікою Ченстоховської Богородиці³³⁷.

З нагоди святкування 200-річчя катедрального храму єпископ Чернівецький звернувся до Апостольської столиці з проханням благословити коронацію Чернівецької чудотворної ікони і визнати її покровителькою Чернівецької єпархії. Папа Франциск благословив корони для Чернівецької чудотворної ікони Божої Матері. 30 травня 2021 р. відбулася ще одна визначна подія для Чернівецької єпархії – коронація Чудотворної ікони. Чин коронації очолив Блаженніший Святослав Шевчук разом із преосвященним владикою Йосафатом Мощичем, здійснивши ще один свій візит на Буковину³³⁸. Сьогодні до Чудотворної ікони «Надія Безнадійних» може приступити кожен хто перебуває у складних життєвих обставинах та потребує опіки Матері Божої (Додаток Н).

³³⁶ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії.С.2.

³³⁷ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії.С.4.

³³⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С. 55.

Завдяки опіці та ревним молитвам до «виховательки священичих покликань Пресвятої Богородиці» молода єпархія в скорому часі поповнилася трьома священиками, які були переведені з інших єпархій, а також прийняли свячення з рук владики Йосафата перших вісім ієреїв, які відчули поклик до служіння на теренах Буковини. Таким чином кількість греко-католицьких душпастирів у Чернівецькій єпархії у 2020 р. зросла до 24 осіб. У наш час на 2023 р. це число збільшилося до 30-ти³³⁹.

Як вже зазначалося раніше, на момент проголошення Чернівецької єпархії до її складу увійшли 18 діючих парафій: у м. Чернівці - Успіння Пресвятої Богородиці (парох з 1995 р. о. Валерій Сиротюк) та Різдва Пресвятої Богородиці і св. Антонія (парох з 1994 р. о. Василь Гасинець); парафія Покрову Пресвятої Богородиці м. Чернівці-Садгора (парох з 1996 р. о. Володимир Боровий); Вознесіння Господнього в с. Рідківці та св. пророка Іллі в с. Топорівці (парохом двох парафій з 2005 р. є о. Петро Кравчук); св. ап. Петра і Павла м. Кіцмань та св. священномученика Йосафата смт. Заставна (парохом з 2010 р. є о. Василь Петруняк); Зіслання Святого Духа м. Новоселиця (парох з 2003 р. о. Роман Заморський); св. ап. Петра і Павла у м. Вижниця (парох з 1994 р. о. Василь Стефанко); св. Володимира та Ольги м. Вашківці (парох з 2014-2019 рр. о. Назарій Мицко); парафія Покрову Пресвятої Богородиці смт. Путила (парох з 2010 р. о. Віталій Вінтоняк) та св. рівноап. Князя Володимира у с. Селятин (парох з 2010-2020 рр. о. Віталій Вінтоняк); парафія Всіх святих українського народу м. Сторожинець (парох з 2001 р. о. Іван Гопко); Покрову Пресвятої Богородиці смт. Глибока (парох з 2017 р. о. Юрій Сахарук); парафія Пресвятої Трійці. Давидівка та св. ап. Петра і Павла с. Нова Жадова (парох з 2016-2018 рр. о. Сергій Стефанський); парафія св. Йоана Богослова смт. Берегомет (парох з 2010-2020 рр. о. Іван Гопко); Преображення Господнього м. Хотин (парох з 2016-2018 р. о. Руслан Боровий)³⁴⁰.

³³⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 51.

³⁴⁰ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 52, 293-305.

Після того як прокатедральний храм Успіння Пресвятої Богородиці став катедральним собором та осідком владики Йосафата, число священників збільшилося від трьох до восьми. Адміністратором катедри був призначений о. Валерій Сиротюк, сотрудниками – отці Володимир Боровий, Василь Гасинець, Роман Заморський, Любомир Іваночко, Іван Гопко, Руслан Боровий та Іван Шуфлат.

Отець Валерій Сиротюк, біографію якого описано в попередньому питанні, очолюючи адміністрування катедральним собором у м. Чернівці, з 2018 р. виконував також обов'язки синкела у справах розвитку єпархіальних структур Чернівецької єпархії, головуєчий комісії сакрального мистецтва. Разом з тим призначений парохом новоствореної парафії. св. Петра і Павла в м. Чернівці.

Отець Володимир Боровий у квітні 2018 р. став сотрудником катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці, координував реалізацію розвитку стратегії «Жива Парафія» Чернівецької єпархії. З 2019 р. виконував обов'язки радника Душпастирської ради Патріаршої курії, синкела у справах духовенства та священничих родин, голови комісії освіти й виховання, а з 2020 р. став директором Центру передподружнього приготування Чернівецької єпархії³⁴¹.

Сотрудником катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці 16 квітня 2018 р. призначено о. Романа Заморського, який виконував обов'язки адміністратор громади Зіслання Св. Духа в м. Новоселиця з 2003 р. Своє душпастирське служіння розпочав як диякон співкатедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці у 2002-2003 рр. Священічі свячення прийняв з рук єпископа Павла Василика 30 серпня 2003 р. Родом з Городенківського району Івано-Франківської області. Одружений, батько трьох дітей. З травня 2018 р. призначений головою комісії у справах охорони здоров'я та головним медичним

³⁴¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С.294.

капеланом. Очолює адміністрування ще двох нових парафій у м. Чернівці та с. Великий Кучурів³⁴².

Отець Іван Гопко свою душпастирську працю на теренах буковинського краю розпочав ще у 1998 р. В тому ж році був рукоположений з рук єпископа Павла Василика. Родом з Чортківського району Тернопільської області. Навчався в Тернопільській духовній семінарії (1994-1996 рр.), а з 1996-1999 рр. продовжив навчання в Івано-Франківському теологічно-катехитичному духовному інституті. Цивільний стан – одружений, виховує сина. Служив на декількох буковинських парафіях, які раніше належали до Коломийсько-Чернівецької єпархії. З 2018 р. призначений головою літургійної комісії Чернівецької єпархії, а з 29 січня 2020 р. виконує служіння сотrudника катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці. Активний учасник Революції гідності, капелан в зоні бойових дій на сході України. Нагороджений нагрудним хрестом із прикрасами та численними медалями³⁴³.

За автобіографічними даними дізнаємося інформацію про двох нових священників, які прийшли на служіння до Чернівецької єпархії. Отець Любомир Іваночко (18.XI.1976 р.н.) народився у м. Калуші, Івано-Франківської обл. Навчався в Івано-Франківській духовній семінарії (1993-1999 рр.). Рукоположений єпископом Софроном Мудрим 7 листопада 1999 р. Цивільний стан – неодружений. Здійснював служіння на парафіях Калуського та Бурштинського деканатів Івано-Франківської єпархії, у Пармській єпархії Філадельфійської митрополії США. З 16 квітня 2018 р. переведений до Чернівецької єпархії та призначений сотrudником катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці. З 2018-2020 рр. виконував обов'язки адміністратора парафії св. ап. Петра і Павла в с. Нова Жадова та парафії с. Великий Кучурів. З 2018 р. голова місійно-євангелізаційного відділу, відділу душпастирства

³⁴² Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 298.

³⁴³ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 297.

пенітенціарних установ, з 2020 р. - головний медичний капелан та директор Благодійного фонду «Карітас Чернівецької єпархії»³⁴⁴.

Отець Іван Шуфлат (28.ІІ. 1988 р.н.) народився у с. Грушів на Львівщині. Здобував освіту в Івано-Франківській духовній семінарії (2007-2014 рр.). Свячення прийняв з рук єпископа Дмитра Григорака 12 січня 2014 р. Отримав ступінь бакалавра з філософії, викладач філософсько-релігієзнавчих дисциплін. З 2014-2017 р. навчався у Папському Урбаніанському університеті. Здобув знання у Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича за спеціальністю «Практична психологія». Душпастирське служіння розпочав з парафії м. Велетрі, де був призначений адміністратором з 2015-2017 рр., сотрудник храму Зіслання Святого Духа Чортківського деканату(2017-2018 рр.). Переведений до Чернівецької єпархії і призначений сотрудником катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці. Духівник спільноти «Матері в молитві», товариства «Миронисиць», голова катехитичної комісії Чернівецької єпархії (08.03.2019 р.), сотрудник парафії св. первомуч. Стефана у Чернівцях(2020 р.)За цивільним станом - неодружений³⁴⁵.

16 квітня 2018 р. був також переведений до Чернівецької єпархії о. Юрій Перхун, уродженець м. Калуша з Івано-Франківщини. Свячення прийняв з рук єпископа Йосафата Мощика 20 січня 2015 р. Служив у Калуському деканаті Івано-Франківської єпархії. Був сотрудником парафії Успіння Пресвятої Богородиці та адміністратором храму Царя Христа у м. Калуші. У Чернівецькій єпархії розпочав своє служіння із парафії Преображення Господнього в м. Хотин та призначений деканом Хотинського деканату(14.05.2018 р.)³⁴⁶.

При катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці розроблений порядок богослужінь, встановлений графік занять парафіяльних спільнот, чергування в храмі та всієї пасторальної діяльності. Щоденно протягом восьми

³⁴⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С. 306.

³⁴⁵ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021.С. 309.

³⁴⁶ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет, 2021.С. 308.

годин священники по чергово перебувають у храмі для духовного служіння вірним, які потребують духовної розмови, поради, молитовної підтримки та сповіді. Кількість Божественних Літургій по буднях збільшено до трьох раз (о 7:30, 9:00, 18:00, також Часи о 8:45 та Вечірня о 17:30), а в неділю до чотирьох раз (о 7:30, 10:00, 12:00, 18:00, також Утренья о 8:00 та Вечірня о 17:30). Черговий священник кожного дня сповідає на богослужіннях о 7:30 та 18:00³⁴⁷.

Під супроводом чернівецького єпископа всі нововисвячені диякони та священники проходили практику при катедральному соборі та прийняли свячення з рук владики Йосафата Мощича. Кожен з них отримав парафію чи місійну станицю, де міг звершувати своє душпастирське служіння.

Із досліджень, які провели Нестор Мизак та Андрій Яремчук дізнаємося деяку автобіографічну інформацію про нововисвячених ієреїв Чернівецької єпархії.

Отець Михайло Лозанчин (30.08.1991 р. н.), рукоположений 22 грудня 2018 р., адміністратор храму Воздвиження Чесного Хреста Господнього м. Новодністровськ, з 2020 р. адміністратор парафій у с. Давидівка та с. Стара Жадова. Одружений, має трьох дітей³⁴⁸.

Отець Назарій Шпак (06.10.1994 р. н.), отримав свячення 3 березня 2019 р. та був призначений сотрудником храму парафії Покрову Пресвятої Богородиці м. Чернівці. З 4 березня 2019 р. стає адміністратором та будівничим нового храму св. Архистратига Михаїла у с. Чорнівка. Одружений, з дружиною Іриною мають сина Тимофія³⁴⁹.

Отець Віталій Лаврись (09.06.1993 р. н.), родом із Львівської області, рукоположений 3 березня 2019 р. Цивільний стан - одружений. Разом з дружиною Марією виховують дочку Анастасію. Одразу після свячень призначений катедральним сотрудником храму Успіння Пресвятої Богородиці, а

³⁴⁷ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії. С. 4.

³⁴⁸ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет, 2021. С. 307.

³⁴⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет, 2021. С. 308.

з 18 червня 2020 р. став адміністратором парафії св. арх. Михаїла вс. Михальча³⁵⁰.

Отець Андрій Куніцький (04.09.1995 р.н.), родом із Тернопільської обл., свячений з рук єпископа Йосафата 22 грудня 2019 р. Одружений, має дочку Єву. 2 березня 2020 р. призначений адміністратором храму св. Володимира Великого у м. Вашківці³⁵¹.

Отець Ігор Кульчицький (14. 03. 2020 р.н.), родом із Тернопільської обл., прийняв священні свячення 1 березня 2020 р. Призначений цього ж року адміністратором парафії св. Володимира Великого в с. Селятин, а із 2022 р. переведений та призначений адміністратором парафії св. ап. і єв. Йоана Богослова в смт. Берегомет. Одружений³⁵².

Отець Олег Куц (12.09.1993 р.), родом із Івано-Франківської обл., рукоположений 16 лютого 2020 р. Доручено адміністрування парафією свв. ап. Петра і Павла с. Нова Жадова з 2020 р., а також призначено сотрудником парафії Всіх святих українського народу в м. Сторожинці та адміністратором парафії Йоана Богослова в смт. Берегомет (02.06.2020 р.)³⁵³.

Отець Дмитро Носик (08.11.1995 р.н.), родом із м. Калуш, Івано-Франківської обл. Прийняв свячення 22 листопада 2020 р. з рук єпископа Йосафата Мощика. Одружений, з дружиною виховують донечку Юстину. Призначений сотрудником парафії Преображення Господнього м. Чернівці, виконує обов'язки заступника голови департаменту інформації Чернівецької єпархії³⁵⁴.

Протягом 2021 та 2022 рр. з рук єпископа Йосафата Мощика в катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці прийняли свячення ще 7

³⁵⁰ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 307.

³⁵¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 306.

³⁵² Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 306.

³⁵³ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 307.

³⁵⁴ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 307.

священників. Отець Петро Дацко (04.06.1996 р. н.), рукоположений 25 липня 2021 р., призначений резидентом катедрального собору. Отець Андрій Михасів (24.07.1998 р.), свячений 15 серпня 2021 р., сотрудник парафії св. Верховних Апостолів Петра і Павла м. Чернівці. Отець Олег Савчук (10.10.1996 р. н.), прийняв свячення 21 вересня 2022 р., сотрудник катедрального соборум. Чернівці та парафії всіх святих українського народу м. Сторожинець. Отець Михайло Паньків (25.03.1995 р. н.), рукоположений 13 листопада 2022 р., виконує служіння сотрудника катедрального собору та парафії Вознесіння Господнього с. Рідківці. Отець Андрій Кадлубіцький (18.06.1989 р. н.) був свячений 27 лютого 2022 р., адміністратор парафії Воздвиження Чесного Хреста м. Новодністровськ з 03.03.2022 р. Отець Василь Войтович (15.01.1995 р. н.), рукоположений 25 квітня 2022 р., адміністратор парафії св. священномученика Йосафата, м. Заставна з 27. 04. 2022. Отець Назар Блош (01.07.1983 р. н.), прийняв свячення 30 жовтня 2022 р.³⁵⁵ Особливою місією для чернівецького єпископа УГКЦ було створення єпархіяльної спільноти, яку формують духовенство разом із вірянами. Владика зазначав, що важливо є не просто мати велику кількість духовенства, монашества, розбудовувати храми та парафіяльні будинки, а надважливо зростати в духовній та ментальній зрілості, щоб дійти до рівня «бути єпархією». В основі такого збудування владика вбачав формування свідомості священників щодо свого покликання та місії ширити Царство Боже на землі, ділитися досвідом, прикладом між собою. Для цього були започатковані формаційні зустрічі для духовенства, які єпископ проводить щомісяця у єпархіяльному приміщенні та виїзні семінари³⁵⁶.

Протягом півтора року з 2022-2023 рр. були організовані формаційні виїзні курси для священників Чернівецької єпархії. В основу програми закладено три модулі, які базувалися на проведенні психологічних тренінгів на тему «Зцілення ран у час війни», спрямовані на підтримку психо-соціального стану, підвищення

³⁵⁵ Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мошич) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М.С. 2.

³⁵⁶ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мошича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії. С.2.

рівня людської, духовної та інтелектуальної формації духовенства. На такі зустрічі єпископом запрошуються доповідачі та лектори, які проводять різноманітні конференції, тренінги³⁵⁷.

Процес формації мирян при єпархії також мав свою структуру. Були скликані перші вибори членів пасторальної та фінансової рад, а пізніше восени 2019 р. відбувся Формаційний з'їзд. Тоді ж був організований з'їзд всіх членів руху «Матері в молитві», з'їзд молоді, вишкіл аніматорів для проведення літніх таборів. Відбувся Єпархіальний собор, метою якого було приготування до Зпарафії проводяться реколекції, місії або євангелізаційні курси. На всіх парафіях, зокрема при катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці, започатковано щотижневі гуртки читання Святого Письма (*Lectio Divina*)³⁵⁸.

З ініціативи правлячого архиєрея Чернівецької єпархії УГКЦ Йосафата Мощича у 2018 р. при Катедральному соборі та по інших парафіяльних осередках було зароджене соціальне служіння. Саме воно дало поштовх до створення ще одного єпархіального підрозділу «Карітас Чернівецької єпархії». Синкелом соціального служіння та директором благодійного фонду(далі БФ) «Карітас» було назначено о. Василя Гасинця. Окрім міста Чернівці відділення «Карітасу» були відкриті ще у двох містах: Хотин та Новодністровськ. У травні 2020 р. новим директором БФ «Карітас Чернівецької Єпархії» призначено о. Любомира Іваночко. Початок служіння «Карітасу» розпочалося із надання допомоги найбільш соціально незахищеним верствам населення, зокрема в рамках проекту «Хліб насущний нужденним Буковини» люди із малозабезпечених сімей, які проживали в околицях парафій Чернівецької єпархії отримали 228 готових гарячих обідів та продуктових наборів. Постраждалим від пандемії вірусу Covid-19 були придбані два кисневі концентратори та сформовані вітамінні набори. В останній декаді червня 2020 р. в Чернівецькій області сталися масштабні паводки через раптовий підйом рівня води в річках

³⁵⁷. Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощич) 1976 р. н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І. М. Особистий архів Нагірняк І. М.С.2.

³⁵⁸ За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії.С.2.

Черемош та Прут, внаслідок чого постраждали сотні сімей. За сприяння митрополита Бориса Гудзяка та владики Андрія Рабія буковинці отримали масштабну допомогу від Філадельфійської Української Католицької Митрополії. У тісній співпраці «Карітасу» з парафіяльними священниками підтоплених районів була надана підтримка найбільш постраждалим господарствам. Окрім фінансової та матеріальної допомоги проводилася євангелізаційна робота, адже спілкуючись із людьми завжди була можливість розповісти про Греко-католицьку церкву, про Божу любов, яка діє навіть у такий складний час. Люди зі сльозами на очах дякували і ділилися, що не очікували допомоги від греко-католиків, адже є вірними парафіянами Православної Церкви. Це було свідченням того, що «Карітас» служить всім без винятку, не зважаючи на конфесійну приналежність потребуючих³⁵⁹.

У час святкування третьої річниці від створення єпархії було зроблено капітальний ремонт приміщення по вул. Героїв Майдану 109а площею 220м². 18 листопада 2020 р. з благословення єпископа Чернівецької єпархії УГКЦ відбулося освячення нового приміщення, яке містило два поверхи, каплицю рівноап. Марії Магдалини, робочі кабінети, кухню, трапезну, кімнату психолога та кімнати розвитку для праці з дітьми³⁶⁰. Основними напрямками першого року діяльності «Карітасу Чернівецької єпархії» була праця з дітьми, молоддю із сімей, що перебували в складних життєвих обставинах та молоддю з інвалідністю. Проект «Миколай цілий рік» мав на меті надавати допомогу дітям із малозабезпечених сімей. Жертводавцями проекту були в переважній більшості вірні катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці, які протягом двох тижнів мали нагоду скласти свої пожертви у скриньку соціального служіння, перед тим ознайомившись із потребами обраної дитини. Було охоплено близько 24 родини. Напередодні навчального року, за кошти Філадельфійської Української Католицької Митрополії (США) забезпечено діток із сімей, що

³⁵⁹ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Бог не кличе кваліфікованих -Він кваліфікує покликаних. Чернівці,2020. С.10-16.

³⁶⁰ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Бог не кличе кваліфікованих -Він кваліфікує покликаних. Чернівці,2020. С.8.

постраждали від повені на Буковині, шкільними портфеликами із канцелярським наповненням³⁶¹. У лютому 2021 р. в цьому ж приміщенні відкрилася соціальна пральня для потребуєчух та малозабезпечених категорій населення, де можна було безкоштовно випрати та висушити одяг, а також скористатися санітарною кімнатою. Протягом 2021-2022 рр. реалізовувалися проекти «Помноження хлібів» та «ДоБаДі», в рамках яких допомога надавалася німічним та малозабезпеченим людям, а також особам поважного віку. Проект здійснювали священники УГКЦ о. Віталій Лаврись, о. Михайло Лозанчин та о. Петро Дацко, тому окрім соціальної турботи проводилося і душпастирське служіння. Часто підопічні потребували молитовної підтримки, духовної поради, сповіді та причастя³⁶².

З початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України «Карітас Чернівецької єпархії» став місцем надання допомоги внутрішньо-переміщеним особам (далі ВПО). Видавалися продуктові та гігієнічні набори першої необхідності, готувалися та роздавалися гарячі обіди. На залізничному вокзалі був створений дитячий простір «Карітас дітям», де працівники «Карітасу» разом із волонтерами зустрічали дітей із евакуаційних поїздів, пригощали їх гарячим чаєм, пиріжками та смаколиками³⁶³. З перших днів війни надавалися консультації з питань поселення. Оперативно були відкриті прихистки у парафіяльних будиночках священників -у м. Вашківцях, смт. Берегометі, м. Садгорі, селах Нова Жадова та Михальча. На початку березня відкрили соціальний гуртожиток, розташований у с. Мамаївці на ділянці, що належить Чернівецькій єпархії УГКЦ. Там розмістили переселенців з м. Харкова. Від грудня 2022 р. відкрили шелтер, провівши ремонти та облаштування приміщення, яке раніше було пунктом видачі гуманітарної допомоги³⁶⁴.

³⁶¹ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Бог не кличе кваліфікованих -Він кваліфікує покликаних. Чернівці, 2020. С.17-19.

³⁶² Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Служіння – бути щасливим, віддаючи. Звіт діяльності Благодійної організації «Благодійний фонд «Карітас Чернівецької Єпархії» за 2021-2022 роки. Чернівці, 2023. С.7 -10.

³⁶³ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Служіння – бути щасливим, віддаючи. Звіт діяльності Благодійної організації «Благодійний фонд «Карітас Чернівецької Єпархії» за 2021-2022 роки. Чернівці, 2023. С.13.

³⁶⁴ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Служіння – бути щасливим, віддаючи. Звіт діяльності Благодійної організації «Благодійний фонд «Карітас Чернівецької Єпархії» за 2021-2022 роки. Чернівці, 2023. С.17.

В дитячому центрі «Дитяче серце – серце Господнє» проводилися щоденні заняття з дітками ВПО та місцевими, які потребували психологічної, духовної та матеріальної підтримки. Психологічні тренінги, катехизація, різноманітні майстер-класи та різного роду дозвілля допомагали дітям та їхнім батькам відновлювати сили та віру в добро. Протягом 2022 р. було проведено п'ять змін духовно-реабілітаційних таборів для 245-ти дітей ВПО, відкриті дитячі простори на парафіях смт. Глибока, м. Вашківці, м. Новодністровська та м. Садгорі³⁶⁵.

Налагодилася міжнародна співпраця з «Карітас Дюссельдорф», який оперативно зреагував на ситуацію в Україні, надав велику кількість гуманітарної допомоги, транспорт та фінансував акцію «Шкільний портфелік»³⁶⁶.

У 2023 р. реалізовується проєкт «Розвиток соціального служіння на парафіях». Завданням проєкту було зміцнення парафіяльних громад у реалізації соціального служіння, наданні соціальних послуг та гуманітарної допомоги для найбільш потребуючих людей, включно з ВПО через розвиток організаційної спроможності та проведення тренінгів для парафіяльних волонтерів. 12 парафій взяли участь у конкурсі міні-грантів проєкту, подавши опис напрямків служіння. Заявки семи парафій із дванадцяти були підтримані тендерною комісією³⁶⁷.

10 вересня 2020 р. на запрошення єпископа Йосафата Згромадження Служебниць Непорочної Діви Марії відкрило першу місійну станицю в Чернівецькій єпархії. Першими монахинями були с. Лаврентія та с. Тадея. В обов'язки сестер входило чергування у катедрі, підтримка чистоти в захристії, належний догляд за священничим одягом та літургійними речами, а також катехитична праця з дітками. У 2023 р. доєдналася до місійної діяльності сестра Стефанія, яка служить при катедральному соборі та проводить катехитичні заняття на парафії Різдва Пресвятої Богородиці і св. Антонія. Місійна праця

³⁶⁵ Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Служіння – бути щасливим, віддаючи. Звіт діяльності Благодійної організації «Благодійний фонд «Карітас Чернівецької Єпархії» за 2021-2022 роки. Чернівці, 2023. С. 19-24.

³⁶⁶ Карітас Чернівецької єпархії: Служіння – бути щасливим, віддаючи. Звіт діяльності Благодійної організації «Благодійний фонд «Карітас Чернівецької Єпархії» за 2021-2022 роки. Чернівці, 2023. С. 30.

³⁶⁷ Благодійна організація «Благодійний Фонд «Карітас Чернівецької єпархії». URL: <https://fb.watch/nXrlpSZ1fk/> (дата звернення: 25.10.2023).

сестер була дуже важливою та значущою для чернівецької єпархіальної спільноти³⁶⁸.

До святкування другої річниці проголошення єпархії у катедральному соборі було звершено реставрацію святилища, здійснено його розпис, встановлено нову підлогу. 9 грудня 2019 р. Блаженніший Патріарх Святослав знову навідався до буковинського краю, де очолив Божественну Літургію та звершив чин освячення оновленого святилища. Разом з тим були освячені новий престіл, кивот, проскомидійник, аналой, тетрапод, горне сідалище та відреставровані бічні престоли³⁶⁹.

На початку 2020 р. у Миколаївському православному храмі (УПЦ МП) були знайдені три меморіальні дошки, які належали громаді катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ. Як згадувалося раніше у третьому питанні другого розділу в 1961 р., коли греко-католицьку церкву закрили і перетворили на промисловий склад, вірні перенесли іконостас, два вівтарі та очевидно, меморіальні дошки до сусідньої Миколаївської церкви. Це меморіальна дошка Маркіяну Шашкевичу, датована 1911 р., дошка отцю Келестину Костецькому та третя дошка – це пам'ятка про пожертву на будівництво храму п. Марії Подсудик. Іконостас і вівтарі на початку 90-х років повернулися до храму, а історія меморіальних дошок до цього часу була невідома. Під час реставраційних робіт меморіальні дошки випадково були знайдені у Свято-Миколаївському храмі м. Чернівці. Про цю подію описує Наталія Фещук у своїй статті: «Чернівці: Історичні меморіальні дошки УГКЦ знайшли у Православній Церкві»³⁷⁰.

Починаючи з 2020 р. парафіяльна спільнота катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці стикається з новими викликами та переживає складні часи пандемії коронавірусу. З благословення правлячого єпископа Йосафата Мощика

³⁶⁸ Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощик) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юєр Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М.

³⁶⁹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 188.

³⁷⁰ Наталія Фещук. Чернівці: Історичні меморіальні дошки УГКЦ знайшли у Православній Церкві. URL: <https://chas.cv.ua/history/html> (дата звернення: 18.09.2023).

були запроваджені онлайн-трансляції катедральних богослужінь³⁷¹. Кількість недільних Божественних Літургій збільшилася із чотирьох до восьми. Це дало можливість парафіянам обирати зручний для себе час для відвідин храму та не створювати в ньому скупчення. Чернівецька єпархія одна із небагатьох, яка не зачинила двері храмів у важкі часи випробувань, але знайшла шляхи їх вирішення.

При катедрі протягом багатьох років діяли мирянські спільноти: «Матері в молитві», «Апостольство доброї смерті», «Братство св. Юди Тадея», товариство студентів-католиків «Обнова». Створені нові парафіяльні спільноти такі як: молодіжна організація «Українська молодь Христові», вівтарна дружина, товариство «Мироносиці». Засновано осередок Українського Академічного Католицького Товариства «Обнова» (далі УАКТ). Декретом преосвященного єпископа Йосафата Мощица від 29 вересня 2022 р. затверджено діяльність УАКТ «Обнова» на території Чернівецької єпархії. Духівником товариства став сам владика Йосафат³⁷². Спільноту «Матерів в молитві» та «Мироносиці» очолює о. Іван Шуфлат, «Братство св.Юди Тадея» - о. Андрій Михасів, духівник ТУСК «Обнова» - о. Андрій Михасів, спільнота читання Слова Божого (*Lectio Divina*) - о. Любомир Іваночко, супровід харизматичних спільнот здійснюють отці Любомир Іваночко та Олег Савчук³⁷³.

На передодні храмового свята в катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці була організована та відкрита виставка «Парафіяльні книги» приурочена 200-літтю собору. На виставці були представлені старі метричні книги УГКЦ, в яких зроблені записи про хрещення, миропомазання та вінчання. Книги були передані чернівецькій громаді на початку 90-х років у час відродження УГКЦ. Єпископ Чернівецької єпархії УГКЦ Йосафат Мощица ініціював показ книг парафіянам, яких це зацікавить. «Ці книги засвідчують той

³⁷¹ Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці: Український католицький університет. 2021. С. 188.

³⁷² Чернівецьке Академічне Католицьке Товариство «Обнова». URL: [https://m.facebook.com/story.php?story_\(дата_звернення: 24.10.2023\)](https://m.facebook.com/story.php?story_(дата_звернення: 24.10.2023)).

³⁷³ Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощица) 1976 р. н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юєр Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М.С.3.

історичний факт, що 200 років тому тут жили греко-католики, які представляли дар віри, хрестили своїх дітей, вінчалися тут, і мирно жили з іншими конфесіями, роблячи свій внесок у розвиток української культури, освіти», - сказав на відкритті виставки владика Йосафат Мощич³⁷⁴.

«Ці книги – це життя, це люди. Не всі книги збереглися, не всі були передані з Румунії, багато втрачених назавжди», - прокоментував о. Валерій Сиротюк, настоятель храму. Найдавніша метрична книга датована 1854 р., записи в ній зроблені латинською мовою. В експозиції були представлені як старі метричні книги, так і сучасних років³⁷⁵ (див. Додаток П).

Зважаючи на велику кількість парафіяльних спільнот, катехитичних дитячих груп, проведення пасторальної праці з вірними постала гостра потреба у будівництві просторого окремого приміщення для здійснення всіх напрямків єпархіальної діяльності. Восени 2020 р. започатковано будівництво двоповерхового катехитичного центру при катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці. 25 вересня 2022 р. преосвященний владика Володимир Війтишин, Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський, разом із преосвященним владикою Йосафатом Мощичем освятили новозбудований Парафіяльний катехитичний центр св. ап. Петра. Фундатором катехитичного центру став Арсеній Яценюк у знак світлої пам'яті свого батька Петра Яценюка. «Як Бог діяв 200 років тому, так діє сьогодні, і так буде діяти з тими, хто відкритий на Божі справи», - у своїй промові наголосив владика Йосафат. У свою чергу Митрополит подякував Арсенію Яценюку та зачитав грамоту від Блаженнішого Святослава. Пан Арсеній, заглянувши в історію УГКЦ підкреслив важливу роль розвитку катехитичної освіти та формування молодого покоління. З цього приводу висловив сподівання, що катехитичний центр у Чернівцях стане прототипом катехитичних шкіл, які були засновані ще за часів Андрея

³⁷⁴ Фещук Н. Свідectва життя: старі метричні книги УГКЦ показали на виставці у Чернівцях.

URL: <https://bukinfo.com.ua/index.php/religiya/svidoctva-zhyttya-stari-metrychni-knygy-ugkc-pokazaly-na-vystavci-u-chernivcayah> (дата звернення: 18.09.2023).

³⁷⁵ Фещук Н. Свідectва життя: старі метричні книги УГКЦ показали на виставці у Чернівцях.

URL: <https://bukinfo.com.ua/index.php/religiya/svidoctva-zhyttya-stari-metrychni-knygy-ugkc-pokazaly-na-vystavci-u-chernivcayah> (дата звернення: 18.09.2023).

Шептицького та були основою, в якій кувалися героїчні українці, патріотичні, сильні та мудрі³⁷⁶.

У новому приміщенні є сім класів, конференцзал, трапезна, медіазал, парафіяльна канцелярія, кімната для катехитів, а також укриття. Тут проводяться катехитичні заняття з п'ятьма віковими групами, відбуваються зустрічі парафіяльних спільнот та товариств. Окрім недільної школи в центрі займаються школи християнського аніматора, хорового співу, іконопису, вівтарна дружина та біблійний гурток³⁷⁷.

На терасі розміщений молодіжний простір, де відбуваються зустрічі парафіяльної молоді ТУСК «Обнова» та проводять збори члени УАКТ «Обнова». У конференцзалі здійснюються зустрічі з пасторальною та фінансовою радою, проводяться курси євангелізації, проводяться різні конференції та заходи.

Восьмого січня 2023 р. у день Собору Пресвятої Богородиці та св. обручника Йосифа преосвященний владика Йосафат згідно декрету проголосив створення Єпархіального Інституту душпастирства подружжя, сім'ї та родини «Надія Безнадійних». Основним завданням Інституту родини є підтримка тих, хто прагне створити міцні християнські сім'ї побудовані на євангельських цінностях. Директором інституту призначено п. Ярину Лазарук. Основними напрямками діяльності інституту є передподружні приготування, зустрічі та супровід подружжя, формаційний простір³⁷⁸.

Відділ передподружнього приготування проводить курси з підготовки до шлюбу. На зустрічі запрошуються священники, психологи, медики та інші фахівці. На курсах обговорюються теми з богослов'я сім'ї, церковного права, психологія відносин, природне планування вагітності та основи сімейного бюджету. Керівником відділу призначений о. Володимир Боровий³⁷⁹.

³⁷⁶ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/bog-die-navit-u-nayvazhchyy-chas-pandemiy-ta-viyny> (дата звернення: 24.10.2023).

³⁷⁷ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/bog-die-navit-u-nayvazhchyy-chas-pandemiy-ta-viyny> (дата звернення: 24.10.2023).

³⁷⁸ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/u-chernivetskiy-eparhiy-zasnovano-eparhialnyy-institut-dushpastyrstva-poruzhzhya-simy-ta-rodyny-nadiya-beznadiynyh-51> (дата звернення: 24.10.2023).

³⁷⁹ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/u-chernivetskiy-eparhiy-zasnovano-eparhialnyy-institut-dushpastyrstva-poruzhzhya-simy-ta-rodyny-nadiya-beznadiynyh-51> (дата звернення: 24.10.2023).

Другий напрямок Інституту полягає у організації сімейних зустрічей, де є можливість поспілкуватися з духівником, психологом чи просто подискутувати на сімейні теми. Керівником є о. Андрій Михасів.

Мета формаційного простору – проведення щомісячних тренінгів з актуальних питань зі спікерами з усієї України. Керівниця відділу – п. Тетяна Паньків. Усі зустрічі проводяться у Парафіяльному катехитичному центрі св. ап. Петра³⁸⁰.

Для розвитку катехитичного служіння за сприяння Чернівецької єпархії були створені умови для здобуття майбутніми катехитами відповідної освіти. У 2019 р. розпочали навчання в Івано-Франківській духовній академії Івана Золотоустого на Катехитично- педагогічному факультеті двоє студентів: Леся Брандес та Іванна Нагірняк. Своє катехитичне служіння обоє звершували при катедральному соборі, а з 2021 р. п. Іванна почала катехизувати дітей в «Карітасі Чернівецької єпархії», продовживши навчання на Богословському факультеті ІФА. При катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці катехизацією дітей продовжили займатися п. Оксана Сиротюк, п. Леся Брандес, сестра Лаврентія та сестра Тадея³⁸¹.

У літній період з 19 по 24 червня 2023 р. при катедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці на базі катехитичного центру відбувся парафіяльний денний духовний табір, в якому взяли участь 100 дітей. До організації табору були залучені сім аніматорів та три катехити. В програму табору були включені Божественна Літургія, молитва на вервиці, катехизація, банси, майстер-класи та багато іншого цікавого дозвілля. Серія літніх таборів відбулася окрім парафії катедрального собору ще на 14-ти парафіях Чернівецької єпархії³⁸².

³⁸⁰ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/u-chernivetskiy-eparhiy-zasnovano-eparhialnyy-institut-dushpastyrstva-poruzhzhya-simy-ta-rodyny-nadiya-beznadiynyh-51> (дата звернення: 24.10.2023).

³⁸¹ Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/u-chernivetskiy-eparhiy-zasnovano-eparhialnyy-institut-dushpastyrstva-poruzhzhya-simy-ta-rodyny-nadiya-beznadiynyh-51> (дата звернення: 24.10.2023).

³⁸² Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощич) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юєр Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. С.4.

У 2023 р. дванадцять парафіян катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці м. Чернівці розпочали навчання в КПІ УКУ: Андрицуляк Оксана, Величко Світлана, Винту Ірина, Закревська Валентина, Кіш Ганна, Кузенко Марія, Морар Ірина, Маніліч Марта, Мартинюк Вікторія, Пономаренко Євгенія, Солтицька Надія, Сопко Христина³⁸³.

У 2023 р. розпочалася реставрація фасаду катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці, яку планується завершити до кінця 2023 р.

Отже, народження нової єпархії на теренах Буковинського краю не просто значуща подія, це історична справедливість, яку роками вимолювали вірні греко-католики чернівецьких парафій. Упродовж двохсот років люд Божий чекав візиту свого Патріарха. Проголошення Чернівецької єпархії стало подарунком для буковинців, свідченням незламності духу та міцної віри. З приходом на чернівецькі землі єпископа Йосафата Мощика розпочався стрімкий процес розвитку всієї парафіяльної спільноти УГКЦ, закладено фундамент формування та створення нової історії в житті катедрального собору Успіння Пресвятої Богородиці, який став серцем та матірною колискою для всіх вірних греко-католиків Буковини.

Таким чином, храм Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ на теренах Буковини пройшов певний етап становлення та відродження своє самобутності в період легалізації Церкви 1989 р., коли громаді потрібно було докласти багато зусиль, щоб повернути право на користування храмом. Перші роки ХХ ст. це часи відбудови та реставрації понівеченого храму. Слід відзначити, що першим священником, на плечі якого лягла клопітка праця по відновленню святині був о. Михайло Косила, який разом із вірними парафіянами греко-католиками зробили величезний внесок у розвиток парафії Успіння Пресвятої Богородиці. Наступним етапом став період входження буковинських парафій до складу Коломийсько-Чернівецької єпархії, присвоєння храмові Успіння Пресвятої Богородиці статусу прокатедрального собору. В особі владики Павла Василика

³⁸³ Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощик) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. С.3.

громада греко-католиків буковинського краю відчувала батьківську турботу та опіку. Великою підтримкою для греко-католиків Буковини на початку відродження Церкви був приїзд Патріарха УГКЦ кардинала Мирослава-Івана Любачівського, який підняв дух громади та додав сили для подальшого розвитку парафіяльного життя останніх років XX початку XXI ст. Найвизначнішою історичною подією в історії УГКЦ буковинського краю було створення нової Чернівецької єпархії. Собор Успіння Пресвятої Богородиці став осідком для новопризначеного єпископа Йосафата Мощича та отримав статус катедрального собору. Стрімкий розвиток парафіяльної спільноти, модернізовані підходи владики Йосафата посприяли великому піднесенню та розквіту чернівецької парафії Успіння Пресвятої Богородиці.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження на основі комплексу доступних джерел та історіографії, підводячи підсумки можна стверджувати, що Греко-католицька церква на Буковині пройшла нелегкий шлях свого розвитку. Окрім того, вона стала рушійною силою, яка взяла на себе обов'язок захищати, відстоювати національні та духовні цінності своїх вірних.

Сягаючи кінця XVIII ст., коли буковинський край опинився у складі Австрійської імперії (1774 р.), ми бачимо великі зміни в його етнічних та конфесійних процесах. На Буковину почали масово переселятися представники різних етнічних культур. Українці, які іммігрували на буковинські землі з Галичини, та румуни, що переселилися з Трансільванії, принесли з собою греко-католицьке віросповідання. В часи австрійської доби ГКЦ мала назву «руська», тобто українська.

Галицькі та румунські греко-католики, потрапивши на чужу їм територію, духовно занепадали, адже не мали змоги будувати свої церкви, та й священників, які б провадили духовний супровід, не було. Зустрівшись з великим протистоянням румунської волоської влади, вірні греко-католики були змушені відвідувати православні храми та молитися у них.

У 1811 р. число греко-католиків суттєво збільшилося. У м. Чернівцях їх налічувалося близько 563 особи. На численні прохання вірних в липні 1811 р. до м. Чернівців від Львівської консисторії був направлений катедральний співробітник, місіонер отець Олексій Ступницький, під керівництвом якого постала перша греко-католицька парафія. У 1812 р. до м. Чернівців приїхав священник о. Василій Терлецький теж зі Львова, який служив на парафії до 1819 р. Пізніше прибув ще один священник о. Гавриїл Дубовицький з церкви святих Петра і Павла зі Львова.

У 1820 р. Тадей Туркул, багатий чернівецький землевласник, віддав під забудову храму велику земельну ділянку, передавши її у власність ГКЦ.

31 травня 1820 р. був закладений самим жертводавцем та освячений наріжний камінь фундаменту майбутньої чернівецької святині. 10 червня 1821 р. у Неділю Зіслання Святого Духа на вулиці Руській був зведений гарний кам'яний храм. Церква отримала назву на честь святого апостола Тадея, покровителя та патрона самого Тадея Туркула. Парохом храму був о. Теодор Лаврецький, який прослужив в Чернівцях аж до 1833 р.

У житті новоствореної парафії розпочалося активне життя, а з ним клопітка та наполеглива праця. Служіння на теренах Буковини у XIX ст. було одним із найтяжчих служінь. Священникам, які прибували сюди один рік числився за два, проте мало хто залишався тут на довго. Хоча слід відзначити постаті тих душпастирів, які проявили неабияку жертовність та принесли у розвиток чернівецької громади великий внесок. Сюди слід віднести о. Теодора Лаврецького, о. Теодора Максимовича та о. Келестина Костецького. Саме ці священники свого часу принесли з собою на місійні терени буковинського краю ознаки живої парафії, живої Церкви в цілому. Їхня ревність і наполегливість стала стержнем ГКЦ на Буковині.

Отець Теодор Максимович залишив після себе добру пам'ять та багато гарних відгуків в серцях тих, хто був з ним знайомий. Опрацьовуючи різні джерела, дізнаємося з них, що отець був наділений великими здібностями. Високоосвічений та інтелігентний, мав лагідну вдачу, вмів поступитися своїм інтересам заради потреб інших, був дбайливим господарем та спричинився до розбудови церковного господарства. Доклав багато зусиль для розбудови та окраси греко-католицького храму в м. Чернівці. Під його настановами у Відні було замовлено іконостас та два бічні вівтарі. До храму була подарована чудотворна ікона Матері Божої (зараз має назву «Надія Безнадійних»). За часів душпастирства о. Теодора Максимовича при храмі святого апостола Тадея було створене перше церковне братство імені Святого Тадея.

На другу половину XIX ст. та першу половину XX ст. припадає активний розвиток Греко-католицької церкви на теренах Буковини. Яскравим свідченням цього було зростання кількості парафіяльних громад, збільшилося число

священників, розширили свою діяльність освітні та виховні товариства, що були невід'ємною складовою ГКЦ.

Після смерті о. Т. Максимовича наступним багаторічним парохом чернівецького храму св. ап. Тадея призначено о. Келестина Костецького, служіння якого тривало на протязі 35-ти років. Про життєвий шлях отця Келестина черпаємо інформацію з різних джерел, але особливо гарно описує його постать у своїй праці «Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ», у розділі під назвою «Перший мурований храм вулиці Руської» Марія Никирса. Як пише авторка, отець віддав своє життя греко-католицькій громаді м. Чернівці. Ревно та віддано працював над матеріальним, духовним та моральним збагаченням своєї пастви. Дбав про укріплення віри, піднімав національну свідомість парафіян, показуючи добрий приклад. Виголошував потужні проповіді, через які прищеплював людям віру в Бога, любов до ближнього, до свого народу, вчив самовідданості та готовності в будь який час прийти на допомогу один одному. Велику увагу приділяв праці з молоддю, гуртував молодих людей у братства та товариства, де гартувався національно-патріотичний дух. Турбувався про кожного, не тільки про духовний стан, а також матеріальний.

У другій половині XIX ст. сталася визначна подія для всієї Греко-католицької церкви. 26 березня 1885 р. папа Лев XIII видав буллу під назвою «De universe Dominiko grege», що в перекладі означає «В цілому Господньому стаді» про заснування Станіславівської єпархії, до складу якої увійшли 20 деканатів Львівської архієпархії у Станіславівському, Коломийському, Чортківському повітах та герцогстві Буковина. Першим Станіславівським єпископом став о. мітрат Юліян Пелеш (1843 – 1896 рр.), який добре знав про стан буковинської Церкви і сприяв у покращенні умов її розвитку.

У результаті завзятої душпастирської діяльності нових священників, які прибували із Галичини на буковинські терени в краї стрімко розвивалася євангелізаційна місія, відбувалися реколекції, що згуртовувало парафіян і наповнювало їх духовними силами.

За часів нового станиславівського єпископа Юліяна Сас-Куїловського (1891 – 1899 рр.) згідно наказу крайового уряду від 7 вересня 1894 р. відбулося створення двох деканатів: Сучавського та Чернівецького. Першим деканом Сучавського деканату було назначено о. І. Шиха, який приступив до виконання своїх обов'язків з 1 січня 1895 р., а чернівецьким деканом залишився о. К. Костецький.

Чернівецька громада за матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1895» налічувала 6650 вірних. Сотрудниками храму св. ап. Тадея були о. Атанасій Левинський та о. Андріян Добрянський.

Слід відзначити також, що в кінці XIX ст. досить дієвим та активним стає жіноче товариство «Мироносиці». Основною діяльністю жінок була праця з молоддю, допомога дітям, що перебували в тяжких обставинах життя, з житлом, здобуванням освіти, а також особлива опіка була над бідними молодими мамами. У 1904 р. був прийнятий статут товариства, який містив в собі 22 параграфи. Згідно статуту найважливішим завданням товариства було виховання жінок та дівчат у світлі християнських чеснот, підтримка духовного розвитку церкви в рамках греко-католицького віросповідання. В обов'язки товариства входили також контроль порядку та чистоти у храмі, пошук фондів фінансового забезпечення церковних справ, а зокрема допомога бідним дітям-сиротам у проживанні, харчуванні та належному навчанні.

Аналізуючи кінець XIX ст. – початок XX ст., можна зробити висновок, що цей період став для Буковини новим етапом розвитку, який пов'язаний з діяльністю двох єпископів Станиславівської єпархії – Андреем Шептицьким та Григорієм Хомишиним.

Владика Андрей здійснив чотири візити на Буковину, які залишили помітний слід у пам'яті та свідомості населення усього буковинського краю. У період коли о. Андрей Шептицький очолив Станиславівську єпархію між українцями та румунами наростало гостре як мовне, так і конфесійне протистояння. Греко-католицька громада очікувала вирішення цих питань, адже

почувала себе чисельно меншою і була розпорошена по всьому буковинському краю. Для нового єпископа постало вкрай важливе завдання – зробити так, щоб вірні Греко-католицької церкви мали можливість вільно сповідувати свою віру, а також могли реалізовувати національні питання та потреби, не створюючи конфліктних ситуацій. Його візити допомогли буковинцям греко-католикам відчутти силу та віру в себе, дали сильний поштовх для того, щоб в майбутньому мати той ресурс, який необхідний для подолання всіх труднощів.

Прослідковуючи період Станиславівської єпархії під опікою владики Г. Хомишина, який тривав майже два десятиріччя (1904 – 1923 рр.), доходимо висновку, що на цей час припадає непростий шлях розвитку Церкви буковинського краю, адже сюди входить період Першої Світової війни, яка завадила нормальній комунікації владики з Чернівецьким та Сучавським деканатами. Пізніше через приєднання Буковини до складу Румунії помінялося підпорядкування буковинських греко-католицьких громад.

На рубежі XIX-XX ст. Греко-католицька церква на Буковині розпочала свій активний розвиток. Будуються нові храми у парафіяльних осередках, постає потреба у будівництві нової церкви в м. Чернівці, оскільки кількість віруючих збільшується до 12 тисяч осіб. На жаль, свої корективи вносить Перша світова війна, яка розпочалася 28 липня 1914 р. В ході війни місто Чернівці було двічі окуповане російськими військами. Перший період тривав з 2 вересня по 20 жовтня 1914 р., другий – з 27 листопада 1914 р. по 17 лютого 1915 р.

Перша світова війна перервала швидкий темп розвитку ГКЦ на Буковині. За часів російської окупації греко-католицьких священників переслідували, грабували парафіяльні будинки. Під час румунської окупації відбувалася активна румунізація населення, заборонялися українські часописи, закривалися українські школи. Цей час був досить не простий для вірних буковинського краю.

Після приєднання у 1940 р. Буковини до СРСР для ГКЦ настали важкі часи. Це був період панування безбожного уряду, який не тільки хотів знищити Церкву, а й кожного свідомого українця.

Після рішення Львівського псевдособору 1946 р. ГКЦ була ліквідована. Частина вірних перейшла до римо-католицького храму, частина до російської православної церкви, що на вул. Руська. Храм функціонував до 1961 р., після чого був закритий і експлуатувався, як склад для збереження хімічних речовин. Священники змушені теж були йти в підпілля, створивши разом з вірними катакомбну Церкву. Багато із них стали учасниками радянських концтаборів, багато не повернулися звідти живими.

Джерельної бази для дослідження підпільної церкви на Буковині бракує. Тому наступним періодом для дослідження даної проблематики були 1989 – 2023 рр. Як тільки послабився режим атеїстично-репресивної системи храм Успіння Пресвятої Богородиці відновив свою діяльність у 1989 р. як структурна одиниця УГКЦ. Розпочався процес відновлення святині, оживлення парафіяльного життя та його розвитку до статусу катедрального собору.

У період з 1989 – 2023 рр. храм Успіння Пресвятої Богородиці входив спочатку до Коломийсько-Чернівецької єпархії, а з 2017 р. став катедральним храмом новоствореної Чернівецької єпархії. .

Початок відновлюваних робіт по відбудові приміщення храму лягло на плечі вірних та перших душпастирів, які прийшли на терени буковинського краю. Найбільше спричинився до відновлення церковної громади отець Михайл Косила, служіння якого припало на досить складний історичний період становлення незалежності України та відродження УГКЦ.

Зважаючи на певні обставини, нові виклики та потреби греко-католицької пастви на теренах Чернівецької області, для кращої духовної опіки вірних постала потреба у створенні нової єпархії. Згідно рішення Синоду Єпископів УГКЦ, який відбувся 4-11 вересня 2016 р. у Львові-Брюховичах Блаженніший Патріарх Глава Української греко-католицької церкви Святослав Шевчук отримав згоду щодо створення нової Чернівецької єпархії. Наступного року 12 вересня 2017 р. це рішення благословив папа Римський, Святіший Отець Франциск .

Новостворена єпархія була виокремлена із Коломийсько-Чернівецької єпархії та охоплювала територію Чернівецької області. 18 листопада 2017 р. відбулася історична подія як для буковинського краю, так і для всієї Української греко-католицької церкви – проголошення Чернівецької єпархії, приналежної до Івано – Франківської митрополії. Осідком єпархіального єпископа стало місто Чернівці, катедрою було обрано собор Успіння Пресвятої Богородиці.

Проголошення нової єпархії на Буковині – це історична справедливість, яка стала наслідком вірності греко-католицьких душпастирів та мирян, які зуміли пройти всі випробування двохсотлітнього часу і не зневіритися, не впасти духом, а з гідністю вистояти, «пройти крізь терни», але побачити над собою небо. УГКЦ як Буковини, так і всієї України випробувана часом, але не здолана ним.

Сьогодні можемо спостерігати стрімкий розвиток парафіяльної мережі УГКЦ на теренах буковинського краю. Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці є місцем зустрічі для сотні вірних, які прагнуть підтримки, відчуття безпеки та стабільності. Тут може відчути радість мала дитина, пізнати себе підліток, віднайти своє покликання молода людина, повернути втрачену надію, ставши на коліна у стіп Чудотворної ікони «Надія безнадійних» засмучена мама... Церква і надалі чуває зі своїм народом, долаючи всі виклики часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буковина. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 23.09.2023).
2. Буркут І.Г. Роль католицької церкви в етнодиференційних та етносолідаційних процесах на Буковині (XVIII-XIX ст.) *Itinerarii culturale* (Культурні маршрути). Suceava-Hotin, 2006. С.49 - 57.
3. Благодійна організація «Благодійний Фонд «Карітас Чернівецької єпархії»». URL: <https://fb.watch/nXrlpSZ1fk/> (дата звернення: 25.10.2023).
4. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т.1. Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. 1004 с.
5. Василик П. Спогади. Записав Ю. М. 1991–1999 рр. Християнський вісник : Машинопис. Архів автора. 61 с.
6. Воробкевич Бенедикт. Українська греко-католицька Церква на Буковині. Рукопис. Серет. 27 с.
7. В УкрІНТЕІ зареєстровано науково-дослідну тему «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах» // Кафедра історії України та методики викладання історії. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/2023/07/03/v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pam-iat-istoriia-uhkts> (дата звернення: 19.09.23).
8. В УкрІНТЕІ зареєстровано науково-дослідну тему «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах» / Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. Дата оновлення: 27.06.2023. URL: <http://ifaiz.edu.ua/novyny/1112-v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pamiat-istoriia-uhkts-v-> (дата звернення: 19.09.23)
9. Гайова О., Перун М. На скелі Віри. Львів: Апріорі, 2019. 568 с.
10. Даниленко В., Добржанський О. Академік Степан Смаль-Стоцький. Життя і діяльність / Володимир Даниленко, Олександр Добржанський. Київ - Чернівці, 1991. 235 с.

11. Дані церковнослужителя о. Михайла Косили. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.
12. Делятинський Р. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини(1885-1946 рр.):дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спеціальність 07.00.01 «Історія України». Івано-Франківськ, 2017. 390 с.
13. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр. 330б. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. Т.ІІ. 199 арк.
14. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф.504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр. 195а. Метрика священників всього кліру Станиславівської єпархії. Т. IV. 200 арк.
15. Державний архів Івано-Франківської області (ДАІФО). Ф. 504. Станиславівська консисторія. Оп. 1, спр.317. Протоколи засідання Станиславівської єпископської консисторії, 29.IX -24.XI.1888 рр. 11 арк.
16. Декрет Української греко-католицької церкви Коломийсько-Чернівецької єпархії № 199 від 27 березня 1995 року. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.
17. Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців(1914 - 1921). Одеса: Маяк, 2008. 1167 с.
18. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ - початку ХХ ст. Чернівці: Золоті Литаври, 1999. 574 с.
19. Дописи:IV. О состоянію гр.к. церкви на Буковинь и каноническомъ архіерейском осмотре года 1880. Галицкий Сіонь.1881. 15(27) листопада. Ч. 22. С.685-690.
20. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006.168 с.
21. Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика. Рукопис. Матеріали канцелярії храму Успіння Божої Матері. Чернівці, 2008. 2 с.

22. За матеріалами інтерв'ю владики Йосафата (Мощича) з нагоди 3-ї річниці проголошення Чернівецької єпархії. 4 с.
23. Інтерв'ю з владикою Йосафатом (Богдан Мощич) 1976 р.н. Запис 25.10.2023, м. Чернівці, інтерв'юер Нагірняк І.М. Особистий архів Нагірняк І. М. 5 с.
24. Історія Архиепархії. Івано-Франківська Архиепархія Української Греко – Католицької Церкви. URL: <https://ugccif.org.ua/istoriia-arkhiieparkhii/>(дата звернення: 23.09.2023).
25. Історія єпархії. Чернівецька єпархія Української Греко-Католицької Церкви. URL : <http://ugcc.cv.ua/index.php/> (дата звернення:26.10.2023).
26. Історія Івано-Франківська. URL:<https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 22.09.2023)
27. Історія релігії в Україні. Київ: Знання, 1999. 632 с.
28. Карітас Чернівецької єпархії УГКЦ: Бог не кличе кваліфікованих -Він кваліфікує покликаних. Чернівці,2020. 16 с.
29. Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці. URL: <http://sobor.cv.ua/materi-v-molytvi> (дата звернення: 01.09.2023).
30. Катедральний Собор Успіння Пресвятої Богородиці. ТУСК «Обнова». URL: <http://sobor.cv.ua/tusk-obnova> (дата звернення:15.09.2023).
31. Католицький оглядач. URL:<http://catholicnews.org.ua/u-dtp-tragichno-zaginuiv-svyashchenik-kolomiysko-cherniveckoyi-ieparhiyi-ugkc-o-dmitro-vinnik> (дата звернення: 05.09.2023).
32. Ковалець Л. Юрій Федькович у спогадах сучасників. Чернівці, 2017. 376 с.
33. Концепція науково-дослідної діяльності Інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. URL: <http://www.ifaiz.edu.ua/naukova-robota/ instytut-istorii-tserkvy.html> (дата звернення: 01.11.2022).
34. Косило М. З тобою Ісусе! Поезії. Львів, 2002. 310 с.
35. Костецький К. Записки Душпастиря: Хроніка парохії греко-католицької в Чернівцях від ей існування аж до часу біжучого (1774-1918). Листи священика

- Келестина Костецького з Чернівців до митрополита Андрея Шептицького(1900-1914) / Упорядкування Н. Мизак, А.Яремчук. Чернівці: Букрек, 2019.192 с.
36. Костецький К. Хроніка парохій греко-католиків у Чернівцях від її оснований аж до часу біжучого 26/2 1912. Буковинський журнал. 1996. Ч. 2. 197 с.
37. Лазарук Т. М. Понад два століття - до мрії. Буковинський журнал. 2018. №1. С.79-86.
38. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХст./Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 464 с.
39. Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. 320 с.
40. Мизак Н., Яремчук А. Нарис історії УГКЦ на Буковині. Львів-Чернівці, 2021. 492 с. +4 с. іл.
41. Мельник І.CZERNOWITZ: історичні вулиці, будинки та видатні особистості: урбаністичні есеї/Ігор Мельник, Леся Щербанюк, Олег Любківський. Чернівці: Друк Арт, 2015. 416 с.
42. Нарис з історії парафії Собору Успіння Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. URL: <http://sobor.cv.ua/istorychnyy> (дата звернення: 10.06.2023).
43. Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ. Чернівці: Золоті литаври, 2008. 452 с.
44. Пащенко В. Православ'я в новітній історії України. Полтава, 2001. Ч.2. 387 с.
45. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х т. Київ: Либідь, 2007.Т.1. 591 с.
46. Прийдіте поклонімся : молитовник. Львів, 1994. 992 с.
47. Професор філології Омелян Огоновський. URL: <https://zbruc.eu/node/11053> (дата звернення: 13.08.2023).
48. Реєстраційна картка НДДКР / Івано-Франківська академія Івана Золотоустого. URL: <http://ifaiz.edu.ua/images/pdf/iic/reestr-kartka-nddkr-iic.pdf> (дата звернення: 19.09.23)

49. Руснак О. Єпископ Г. Хомишин у релігійно-церковному житті Буковини. Вісник центру буковинознавства. Збірник наукових праць науково-дослідного Центру буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці: Технодрук, 2017. Т. 1. 180 с.
50. Синод єпископів Української греко-католицької церкви. URL:<https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-mykolay-simkaylo-449>(дата звернення: 15.09.2023).
51. Сиротюк В. З історії громади собору Успення Пресвятої Богородиці УГКЦ Чернівців. Буковинський журнал. 2011. №3. С.172 – 177.
52. Скорейко Г.М. Буковина у житті митрополита Андрея Шептицького. Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія. 2023. № 1. С.84. URL:<https://doi.org/10.31861/hj2023.57.83-91hj.chnu.edu.ua/> (дата звернення: 29.09.2023).
53. Скорейко Г.М. Греко-католицька і православна церкви на Буковині у кінці XVIII – на початку XX ст.: деякі аспекти протистояння. Матеріали V Буковинської Міжнародної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 130-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. У двох томах. Том 1: Історія України. Краєзнавство. Чернівці: Книги-XXI, 2005. 486 с.
54. Скорейко Г.М. Греко-католицька церква на Буковині у кінці XVIII – на початку XXст.:проблема конфесійної національної і політичної самоідентифікації/ Скорейко Г.//Культури та релігії в історичній Буковині. Ретроспектива та перспективи розвитку /Culturi si Religii in Bukovina istorika. Retrospektiva si perspective ale dezvoltarii Cultures and Religions in the Historikal Bukovina/ Retrospections and perspectives of Development.-Cluj- Napoca,2011. С.75 - 89.
55. Статут женьського добродійного товариства імені сьв. жен. Мироносиць в Чернівцях. Чернівці. 8 с.
56. Створення єпархії. Коломийська єпархія УГКЦ. URL: <https://kolugcc.org.ua/ieparkhiia/stvorennia-ieparkhii> (дата звернення: 21.09.2023)

57. Стеблій Ф. І. Барбареум // Енциклопедія історії України. Т.1: А- В / Редкол. Смолій В. А. (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2003. 688 с. іл. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Barbareum> (дата звернення: 18.09.2023).
58. Три поділи Польщі та доля українських земель. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/history/33103> (дата звернення: 12.09.2023).
59. Обновити все в Христі. Обновлянський вісник. Чернівці, 2008. №4. 6 с.
60. Обновити все в Христі. Обновлянський вісник. Чернівці, 2008. №12. 6 с.
61. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Люблін, 1991. 382 с.
62. Фещук Н. Свідectва життя: старі метричні книги УГКЦ показали на виставці у Чернівцях. URL: <https://bukinfo.com.ua/index.php/religiya/svidoctva-zhyttya-stari-metrychni-knygy-ugkc-pokazaly-na-vystavci-u-chernivcayah> (дата звернення: 18.09.2023).
63. Фещук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL: <https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcayah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).
64. Фещук Н. Чернівці: Історичні меморіальні дошки УГКЦ знайшли у Православній Церкві. URL: <https://chas.cv.ua/history/html> (дата звернення: 18.09.2023).
65. Чернега М. Життя і терпіння Єпископа Величківського// Нова Зоря, 1997. 27 травня. 8 с.
66. Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/bog-die-navit-u-pauvazhchuu-chas-randemiy-ta-viynu> (дата звернення: 24.10.2023).
67. Чернівецьке Академічне Католицьке Товариство «Обнова». URL: <https://m.facebook.com/story.php?story> (дата звернення: 24.10.2023).
68. Чернівці в деталях. Фотоальбом/Укладач А. Вишневська. Чернівці: Наші книги, 2018. 272 с.
68. Чеховський І.Г. Греко-католицька церква: між сходом і заходом. Чеховський І.Г. Чернівці – місто зустрічі культур і релігій. Чернівці: «Місто», 2020. С.74 - 82.

69. Шанковський Амвросій Петрович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 12.08.2023).
70. Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1882. Львів. 1882. 344 с.
71. Шематизм всього кліру греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік Божий 1883. Львів. 1883. 361 с.
72. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886. Станиславів, Річник I. 1886. XXXVIII+124 с.
73. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1887. Станиславів, Річник II. XXIX+285 с.
74. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1888. Станиславів, Річник III. XXIV+342 с.
75. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1890. Станиславів, Річник V. XXIV+313 с.
76. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1891. Станиславів, Річник VI. XXIII+320 с.
77. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1892. Річник VII. 1892. XXIII+186 с .
78. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1894. Станиславів, Річник IX. XXIII+186 с.
79. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1895. Річник X. 1895. XXIII+199 с.
80. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1896. Станиславів, Річник XI. XXIV+206 с.
81. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1897. Станиславів, Річник XII. XXIV+207 с.
82. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898. Річник XIII. 1898. XXIV+207 с.
83. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1899. Річник XIV. 1899. XXIII+186 с.

84. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1900. Річник XV. 1900. XXXII+212 с.
85. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1901; Річник XVI. 1901. XXIII+186 с.
86. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1902. Річник XVII. 1902. XXXII+230 с.
87. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1904. Річник XIX. 1904. XXIII+186 с.
88. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1905. Річник XX. 1905. XXIII+284 с.
89. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1906. Річник XXI. 1906. XXVII+307 с.
90. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1907. Річник XXII. 1907. XXVII+315 с.
91. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1909. Річник XXIV. 1909. XXVII+235 с.
92. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1910. Річник XXV. 1910. XXIII+186 с.
93. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1911. Річник XXVI. 1911. XXVII+335 с.
94. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1912. Річник XXVII. 1912. XXIII+186 с.
95. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1913. Річник XXVIII. 1913. XXVIII+337 с.
96. Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1914. Річник XXIX. 1914. XXVIII+339 с.
97. Ших І. Історія Церковної Унії на 1904 Буковині від початку її засновання аж до 1901 року / І. Ших // Буковинський журнал. 2010. Ч. 2. С.124-127.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Церква св.ап.Тадея на початку XX ст.

Джерело: Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ.
Чернівці: Золоті литаври, 2008. 452 с.

Статистичні дані парафії св. ап. Тадея ГКЦ у м. Чернівці у XIX ст.

(за матеріалами праці о. Дмитра Блажейовського «Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832-1944 рр.)»)

Роки служіння на парафії	Парох храму св. ап. Тадея
1832 - 1833 рр.	о. Теодор Лаврецький
1833 – 1881 рр.	о. Теодор Максимович
1881 – 1884 рр.	о. Юліан Сембратович
1885 – 1919 рр.	о. Келестин Костецький
Роки служіння на парафії	Сотрудники храму св. ап. Тадея
1834 – 1836 рр.	о. Йосиф Вислобоцький
1836 – 1840 рр.	о. Йосиф Ловицький
1840 – 1844 рр.	о. Антоній Бережницький
1844 – 1845 рр.	о. Василь Слізинський
1845 – 1848 рр.	о. Карло Федоровський
1848 – 1849 рр.	о. Лев Щиrowsький
1849 – 1852 рр.	о. Іван Лукасевич
1852 – 1856 рр.	о. Константин Козоровський
1853 – 1861 рр.	о. Олексій Заклинський
1861 – 1868 рр.	о. Ізидор Каратницький
1868 – 1874 рр.	о. Іван Турчманович
1874 – 1877 рр.	о. Іван Стрийський
1874 – 1884 рр.	о. Омелян Кушик
1877 – 1892 рр.	о. Микола Огоновський
Рік	Число вірних
1832 р.	1967 осіб
1844 р.	3612 осіб
1854 р.	4012 осіб

1864 р.	3858 осіб
1874 р.	3978 осіб
1884 р.	6549 осіб

Джерело: Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т.1. Адміністрація і парохії: [англійською мовою]. Львів – Київ: КМ Академія, 2004. С.176.

Додаток В

Статистичні дані парафії св. ап. Тадея ГКЦ м. Чернівці кін.ХІХ – поч. ХХ ст.

(за матеріалами «Шематизму всього кліру греко-католицької Єпархії
Станиславівської»)

Рік	Діючий парох храму св. ап. Тадея	Сотрудники храму	Кількість вірних, осіб
1886 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Альфред Сіменович	6702 ³⁸⁴
1887 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Володимир Каратницький	6700 ³⁸⁵
1888 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Володимир Каратницький	6753 ³⁸⁶
1890 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Володимир Каратницький	6693 ³⁸⁷
1891 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Михайл Литвинович	6685 ³⁸⁸
1892 р.	о. Келестин Костецький	о. Микола Огоновський о. Атаназій Левинський	6522 ³⁸⁹
1894 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Андріян Добрянський	6552 ³⁹⁰
1895 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський	6650 ³⁹¹

³⁸⁴ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1886. Станиславів, Річник І. 1886. С. 8-9.

³⁸⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1887. Станиславів, Річник ІІ. С. 23.

³⁸⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1888. Станиславів, Річник ІІІ. С.25

³⁸⁷ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1890. Станиславів, Річник V. С. 25.

³⁸⁸ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1891. Станиславів, Річник VI. С. 25.

³⁸⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1892. Станиславів, Річник VII. С.16.

³⁹⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1894. Станиславів, Річник ІХ. С. 16-17.

³⁹¹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1895. Станиславів, Річник Х. С. 172.

		о. Андріян Добрянський	
1896 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Андріян Добрянський	6650 ³⁹²
1897 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Андріян Добрянський о. Орест Кисілевський	6725 ³⁹³
1898 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Михаїл Сімович о. Дмитрій Добротвор	6803 ³⁹⁴
1899 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Михаїл Сімович о. Дмитрій Добротвор	6841 ³⁹⁵
1900 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Михаїл Сімович о. Дмитрій Добротвор	6945 ³⁹⁶
1901 р.	о. Келестин Костецький	о. Атаназій Левинський о. Михаїл Сімович о. Дмитрій Добротвор	7013 ³⁹⁷
1902 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович о. Теодор Двуліт о. Ярослав Левицький	7958 ³⁹⁸
1904 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович	7987 ³⁹⁹

³⁹² Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1896. Станиславів, Річник XI. С. 175.

³⁹³ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1897. Станиславів, Річник XII. С. 175.

³⁹⁴ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1898. Станиславів, Річник XIV. С. 177-178.

³⁹⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1899. Річник XV. С. 176

³⁹⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1900. Станиславів, Річник XV. С. 176-175.

³⁹⁷ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1901. Станиславів, Річник XVI. С. 182-183.

³⁹⁸ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1902. Станиславів, Річник XVII. С. 200.

³⁹⁹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1904. Станиславів, Річник XIX. С. 200.

		о. Теодор Двуліт	
1905 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович о. Йоан Луцкій о. Антоній Бучко	8107 ⁴⁰⁰
1906 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович о. Йоан Луцкій о. Ігнатій Волчук	8111 ⁴⁰¹
1907 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович о. Йоан Луцкій о. Ігнатій Волчук	8503 ⁴⁰²
1909 р.	о. Келестин Костецький	о. Михаїл Сімович о. Йоан Луцкій о. Кость Балицький	9005 ⁴⁰³
1910 р.	о. Келестин Костецький	о. Ігнатій Волчук о. Йоан Луцкій о. Кость Балицький	8903 ⁴⁰⁴
1911 р.	о. Келестин Костецький	о. Йоан Луцкій о. Кость Балицький	9002 ⁴⁰⁵
1912	о. Келестин Костецький	о. Йоан Луцкій о. Кость Балицький о. Леонтій Билинський	12 201 ⁴⁰⁶

⁴⁰⁰ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1905. Станиславів, Річник XX. С. 200.

⁴⁰¹ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1906. Станиславів, Річник XXI С. 245-246

⁴⁰² Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1907. Станиславів, Річник XXII С. 253.

⁴⁰³ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1909. Станиславів, Річник XXIV.С. 185.

⁴⁰⁴ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1910. Станиславів, Річник XXV. С. 296, 297.

⁴⁰⁵ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1911. Станиславів, Річник XXVI. С. 282.

⁴⁰⁶ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1912. Станиславів, Річник XXVII. С. 286, 287.

1913 р.	о. Келестин Костецький	о. Кость Балицький о. Леонтій Билинський	12 299 ⁴⁰⁷
1914 р.	о. Келестин Костецький	о. Кость Балицький о. Леонтій Билинський о. Юліан Гранковський	12 404 ⁴⁰⁸

⁴⁰⁷ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1913. Станиславів, Річник XXVIII. С. 285.

⁴⁰⁸ Шематизм всього кліру греко-католицької Єпархії Станиславівської на рік Божий 1914. Станиславів, Річник XXIX. С. 285

Перше Богослужіння на подвір'ї храму Успіння Пресвятої Богородиці. Отець Микола Сімкайло, диякон Віктор Фролов та вірні. 1990 р.

Джерело: Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Сиція, 2016. 320 с.

Дані церковнослужителя о. Михайла Косили. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.

Дані церковнослужителя
Коломийсько-Чернівецької Єпархії

А. Метричні дані

1. Прізвище: Косило

2. Ім'я: Михайло

Дата фотографії: 12/8 1994

3. Дата народження: 20/12 1932

4. Місце народження: Яремче

5. Країна народження: Україна

6. Дата хрещення: жовтень 1934

7. Дата миропомазання: жовтень 1932

8. Ім'я та дівоче прізвище матері: Катерина Соловко

Б. Домашня адреса

1. Країна: Україна

2. Область: Івано-Франківська

3. Район: Яремче

4. Село або місто: Яремче

5. Вулиця й номер будинку / квартири: Львівська №1

6. Поштовий індекс: 3-33-08

7. Номер телефону і код: 3-33-08

8. Номер телефаксу і код: 3-33-08

В. Сім'яний стан

1. Неодружений

Одружений
З ким Ви одружені? (ім'я й дівоче прізвище):
Дата вінчання:
Місце вінчання:
Відень
З ким Ви були одружені (ім'я й дівоче прізвище):
Дата вінчання:
Місце вінчання:
Розлучені
Ким і ким унезаконений шлюб:

Г. Загально-спеціальна освіта
В даному розділі просимо вповнити тільки ті пункти, які відповідають Вашій освіті.

Неповна середня:
Роки навчання:
Навчальний заклад:

Середня:
Роки навчання: 1939 - 1950
Навчальний заклад: Яремчанська СШ

Спеціальна:
Роки навчання:
Навчальний заклад:

Д. Богословська освіта
Де Ви одержали богословську освіту?
Українська Греко-Католицька Церква
Підпілля семінарія
Російська Православна Церква
Римо-Католицька Церква
Українська Православна Церква
Українська Автокефальна Православна Церква
Українська Православна Церква Київський Патріархат
Інша:

Е. Душпастирська діяльність
1. Ким працюєте у Церкві в єпархії:
Протосинокел

Ж. Душпастирська діяльність
Синкел
Економ
Канцлер
Віце-Канцлер
Архівар
Нотар
Декан
Парох
Завідувач
Сотрудник
Адміністратор
Капелан військова
Капелан лікарні
Капелан школи
Мітра
Шамблан
Канонік
Прелат
Протосей
Почесний радник

Є. Священство
Просимо обов'язково подати точні дані Вашого священства:
дьякон:
Дата свячення:
Де:
Ким:
святені к:
Дата свячення: 13/6 1958
Де: Львів
Ким: Писарь, Николай Чинавський
єпископ:
Дата хіротонії:
Де:
Ким:

2. Яке церковне відзначення Ви маєте?

3. Чи Ви обслуговуєте Храм?
ТАК
НІ
Якщо ТАК, прохання подати наступні дані для кожного Храму, в якому Ви служите.
Якщо Ви обслуговуєте більше чотирьох храмів, вкажіть ті відомості на звороті сторінки.
Назва першого Храму: Успенський
Область: Чернівецька
Район: Яремче
Село або місто: Яремче
Візьми Ви тут служите (точно):
Ким служите:
парох
завідувач
сотрудник
адміністратор
інше:
Назва другого Храму:
Область:
Район:
Село або місто:
Візьми Ви тут служите (точно):
Ким служите:
парох
завідувач
сотрудник
адміністратор
інше:
Назва третього Храму:
Область:
Район:
Село або місто:
Візьми Ви тут служите (точно):
Ким служите:
парох
завідувач
сотрудник
адміністратор
інше:
Назва четвертого Храму:
Область:
Район:
Село або місто:
Візьми Ви тут служите (точно):
Ким служите:
парох
завідувач
сотрудник
адміністратор
інше:

3. Підпис відповідного
1. Дата виконання цієї анкети: 20/8 1994
2. Прізвище відповідного: Косило
3. Підпис: Михайло

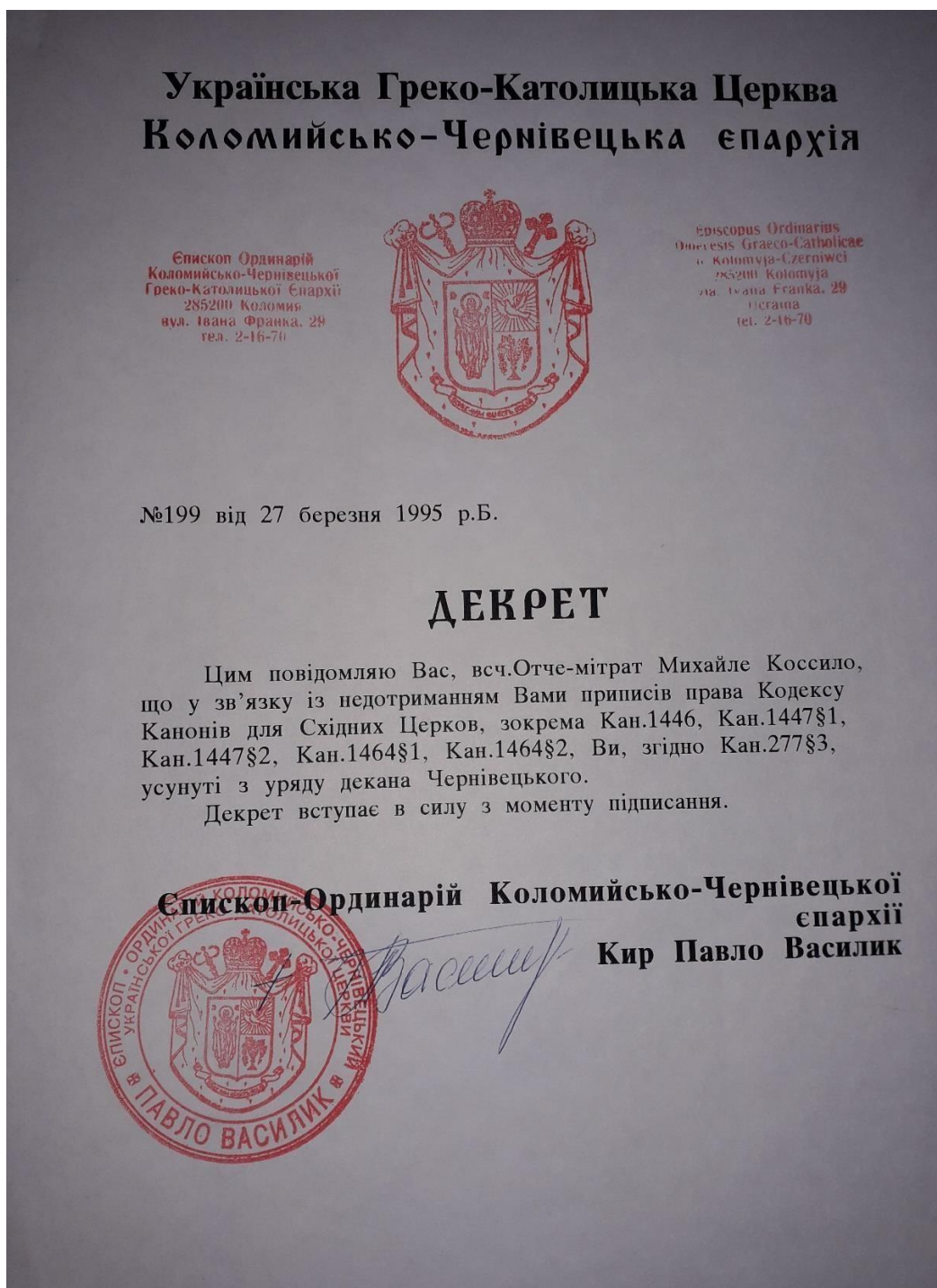
Джерело: Дані церковнослужителя. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.

Урочиста зустріч Глави УГКЦ Мирослава-Івана кардинала Любачівського. Перша Архієрейська Літургія. Жовтень 1991р.

Джерело: Фешук Н. Перший рік молилися під церквою: як у Чернівцях 30 років тому відродилася УГКЦ. URL:<https://risu.ua/pershij-rik-molilisya-pid-cerkvoyu-yak-u-chernivcyyah-30-rokiv-tomu-vidrodilasya-ugkc> (дата звернення: 23.09.2023).

Декрет Української греко-католицької церкви Коломийсько-Чернівецької єпархії

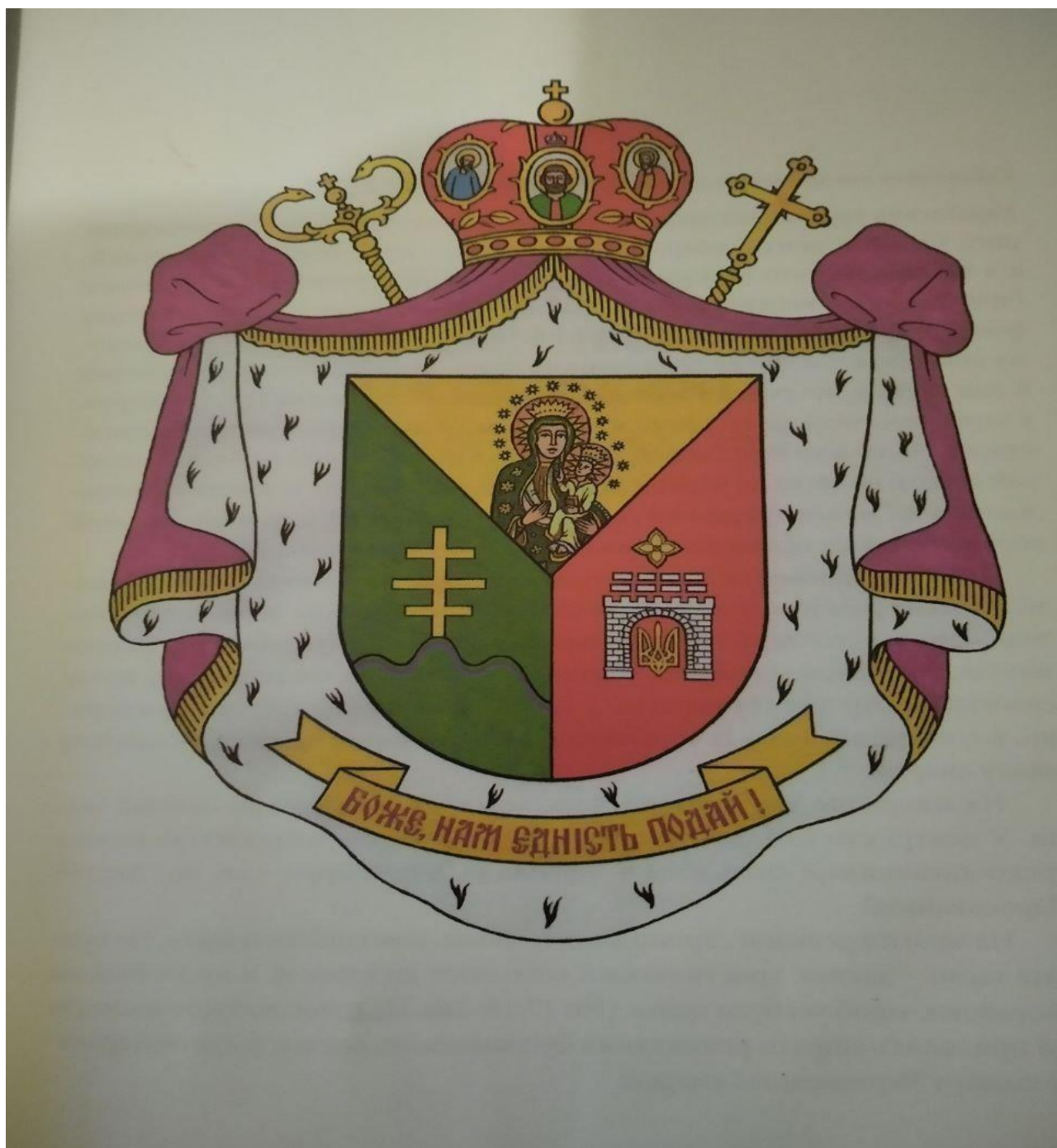
Джерело: Декрет Української греко-католицької церкви Коломийсько-Чернівецької єпархії № 199 від 27 березня 1995 року. З матеріалів архіву Коломийсько-Чернівецької єпархії.

Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці – осідок правлячого єпископа Чернівецької єпархії владики Йосафата Мощика.

Джерело: Катедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці. URL: <http://sobor.cv.ua/materi-v-molytvi> (дата звернення: 01.09.2023).

Герб Чернівецької єпархії

Джерело: Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: <https://ugcc.cv.ua/news/bog-die-navit-u-pauvazhchuu-chas-randemiy-ta-viynu> (дата звернення: 24.10.2023).

Чудотворна ікона Матері Божої Чернівецької «Надія Безнадійних»

Джерело: Чернівецька єпархія УГКЦ. URL: Чудотворна ікона Матері Божої Чернівецької «Надія безнадійних» (ugcc.cv.ua) (дата звернення: 24.10.2023).

Виставка старих метричних книг

Diecesă gr. cat. a Maramureșului
 Prototoposviteratul gr. cat. al Bucovinei
 N-rul exhib. _____

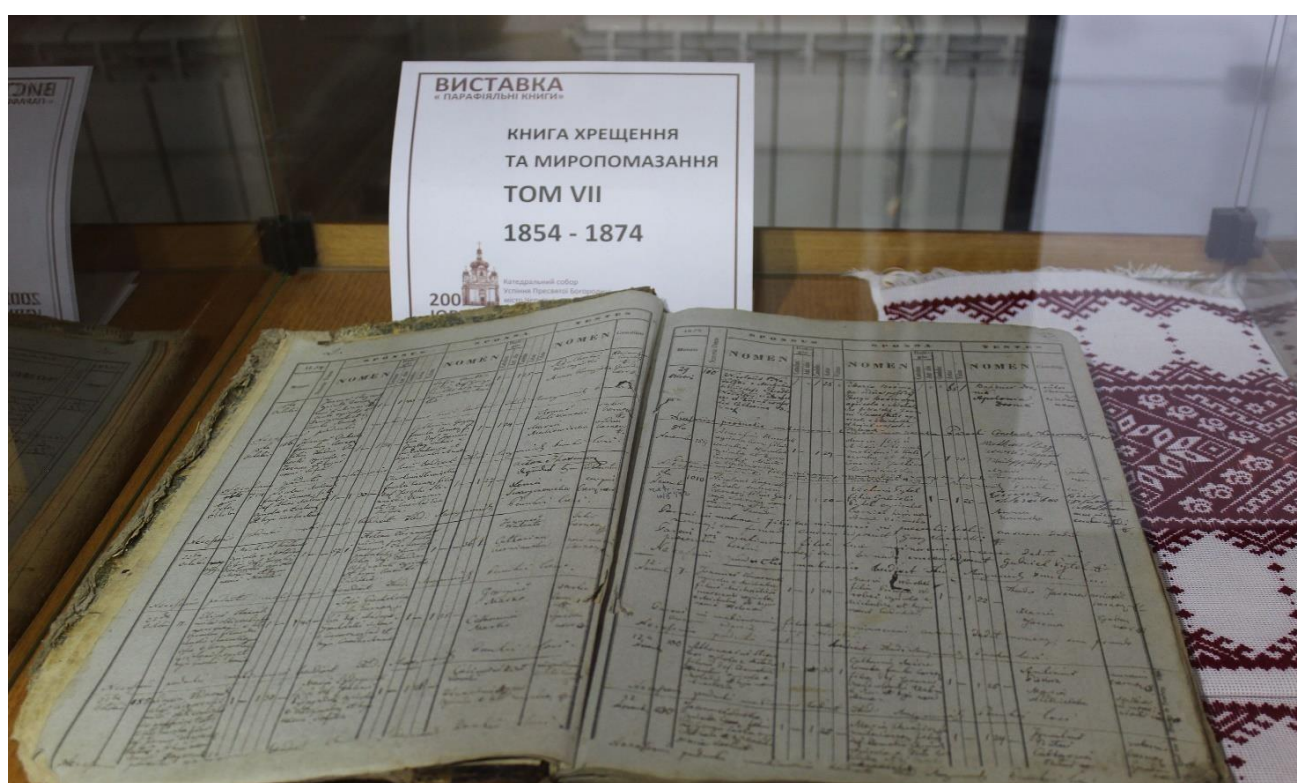
Locul de: *Urmarești*
 Comuna: *Pohorloaie*

Certificat de cununie.

In condica cununărilor a parohiei a (expositurei parohiale) *greco-catolice din Pohorloaie*

om. _____ pag. _____ se află, precum urmează:

N-rul curent și N-rul casei:	<i>N-rul 40.</i>
Anul, luna și ziua vestirilor:	_____
Anul, luna și ziua cununiei:	<i>1934 August 30.</i>
Numele de botez, și de familie, starea și domiciliul mirelui:	<i>Dimitrie Stiehar, fiul lui Ștefan și Domnicii Clușarschi din Pohorloaie.</i>

Найстаріша книга датована 1854 роком, а останній запис зроблено у березні 1944 року.

Джерело: Фещук Н. Свідомства життя: старі метричні книги УГКЦ показали на виставці у Чернівцях. URL: <https://bukinfo.com.ua/index.php/religiya/svidoctva-zhyttya-stari-metrychni-knygy-ugkc-pokazaly-na-vystavci-u-chernivcyah> (дата звернення: 18.09.2023).

